

**ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

SUAT YILDIRIM

144603

**FİRMALARDA KISA VADELİ KREDİ KULLANIMI VE
ERZİNCAN'DA BİR UYGULAMA**

DOKTORA TEZİ

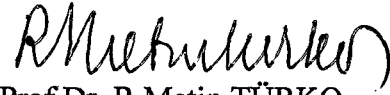
**TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. R. Metin TÜRKO**

144603

ERZURUM 2004

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma, İşletme Anabilim Dalının Muhasebe ve Finansman Bilim Dalında jürimiz tarafından Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof.Dr. R.Metin TÜRKO

Danışman/Jüri Üyesi

Prof.Dr. Reşat KARCIOĞLU

Jüri Üyesi

Doç.Dr. Mustafa UÇAR

Jüri Üyesi

Y.Doç.Dr. O.Berna İPEKTEN

Jüri Üyesi

Y.Doç.Dr. Hayati AKSU

Jüri Üyesi

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 08 / 07 / 2004

Prof.Dr. Vahdettin BAŞÇI

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

	SAYFA NO
ÖZET.....	VII
ABSTRACT.....	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	IX
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	X
KISALTMALAR DİZİNİ.....	XII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KISA VADELİ KREDİLER	3
1.1. Genel Olarak	3
1.2. Kısa Vadeli Kredi Tanımı.....	4
1.3. Kısa Vadeli Kredi Tutarını Belirleyen Temel Etmenler	4
1.3.1. Maliyet	5
1.3.2. Varlıkların yapısı	6
1.3.3. Mevsimlik ve dönemsel konjonktür hakkında tahminler	7
1.3.4. Faiz oranlarındaki değişmeye ilişkin bekleyişler.....	7
1.3.5. Likidite riski.....	8
1.3.6. Konsolide etme veya erteleme.....	8
1.3.7. Ekonomik koşullar.....	8
1.3.8. Kurumsal yapı ve hukuki tür	9
1.4. Kısa Vadeli Kredi Türleri	9
1.4.1. Kısa vadeli banka kredisi	9
1.4.1.1. Kredi kavramı ve tanımı	10
1.4.1.2. Kredinin unsurları	12
1.4.1.2.1. Zaman unsuru	13
1.4.1.2.2. Risk unsuru	13
1.4.1.2.3. Güven unsuru	14
1.4.1.2.4. Gelir Unsuru	14

1.4.1.3. Kredinin fonksiyonları.....	14
1.4.1.4. Ticari bankalarda kredilendirme ilkeleri.....	15
1.4.1.4.1. Kapasite	16
1.4.1.4.2. Kapital.....	16
1.4.1.4.3. Karşılık.....	17
1.4.1.4.4. Koşullar.....	17
1.4.1.4.5. Karakter	18
1.4.1.5. Kısa vadeli banka kredi türleri.....	18
1.4.1.5.1. Açık kredi	19
1.4.1.5.2. Cari hesap kredisi.....	20
1.4.1.5.3. İskonto kredisi.....	21
1.4.1.5.4. Senet karşılığı kredi	22
1.4.1.5.5. Hisse senedi ve tahvil karşılığı krediler	23
1.4.1.5.6. Emtia karşılığı kredi.....	24
1.4.1.5.7. Kefalet karşılığı kredi	26
1.4.1.5.8. Spot krediler.....	27
1.4.1.5.9. Döviz kredileri	28
1.4.1.5.10. İhracat-Eximbank kredileri	29
1.4.1.5.11. Akreditif kredi.....	32
1.4.1.6. Kısa vadeli banka kredilerinin maliyeti	33
1.4.1.7. Kısa vadeli kredi taleplerinin değerlendirilmesi	36
1.4.1.7.1. İşletme sermayesi kredileri	36
1.4.1.7.2 Mevsimlik ihtiyaçlar	37
1.4.1.7.3. Büyüme.....	38
1.4.1.7.4. Geçici beklenmeyen fırsatlar	38
1.4.1.7.5. Düşük devir hızları.....	39
1.4.1.7.6. Ekonomik hayattaki gelişmeler	39
1.4.1.7.7. Kısa vadeli kredi analizlerinde mali tabloların incelenmesi	40
1.4.1.7.8. Kısa vadeli kredilerde rasyo analizi.....	41

1.4.2. Satıcı kredisi	44
1.4.2.1. Satıcı kredi koşulları	46
1.4.2.1.1. Malın ekonomik niteliği.....	46
1.4.2.1.2. Satıcının finansal gücü.....	46
1.4.2.1.3. Alıcının finansal gücü.....	46
1.4.2.1.4. Arz talep dengesi ve piyasadaki rekabet şekli	47
1.4.2.1.5. Endüstride yerleşmiş gelenekler	47
1.4.2.1.6. Nakit iskonto tutarı	48
1.4.2.2. Satıcı kredilerin avantajları.....	50
1.4.2.2.1. Kolaylık	50
1.4.2.2.2. Esneklik	51
1.4.2.2.3. Formalite azlığı.....	52
1.4.2.2.4. Maliyet	52
1.4.2.2.5. Yenileme ve vade uzatılması	54
1.4.2.3. Satıcı kredilerin dezavantajları	54
1.4.2.3.1. Maliyet yüksekliği	54
1.4.2.3.2. Aşırı kullanılma	55
1.4.3. Finansman bonosu	56
1.4.3.1. Finansman bonosu tanımı	56
1.4.3.2. Finansman bonosu gelişimi.....	57
1.4.3.3. Finansman bonosunun avantajları	58
1.4.3.4. Finansman bonosunun dezavantajları	59
1.4.3.5. Finansman bonosu çıkaranlarda aranan nitelikler	60
1.4.3.6. Finansman bonosunun satış fiyatı.....	60
1.4.3.7. Finansman bonosu türleri.....	62
1.4.4. Factoring	63
1.4.4.1. Factoring tanımı	63
1.4.4.2. Factoring'in gelişimi.....	65
1.4.4.3. Factoring'in işleyişi	66
1.4.4.3.1. Yurt içi factoring'in işleyişi.....	66
1.4.4.3.2. Yurtdışı factoring'in işleyişi	67

1.4.4.4. Factoring'ın maliyeti.....	68
1.4.4.5. Factoring türleri	72
1.4.4.5.1. Rücu edilme esasına göre factoring.....	72
1.4.4.5.2. Fatura iskontosu factoring	74
1.4.4.5.3. Vade factoring.....	75
1.4.4.5.4. Kapalı factoring	76
1.4.4.5.5. Toptan factoring.....	76
1.4.4.5.6. Acente factoring.....	77
1.4.4.5.7. İhbarsız factoring	77
1.4.4.5.8. Doğrudan ihracat factoring	78
1.4.4.5.9. Doğrudan ithalat factoring	78
1.4.4.5.10. İkili factoring	79
1.4.4.6. Factoring'ın avantajları.....	79
1.4.4.7. Factoring'ın dezavantajları	81
1.4.4.8. Türkiye'de factoring	81
1.4.5. Varlığa dayalı menkul kıymet.....	83
1.4.5.1. Varlığa dayalı menkul kıymet tanımı	83
1.4.5.2. Varlığa dayalı menkul kıymet gelişimi.....	84
1.4.5.3. Varlığa dayalı menkul kıymetlerin satış fiyatı.....	85
1.4.5.4. Varlığa dayalı menkul kıymetlerde alacak portföy yapısı	86
1.4.5.5. Varlığa dayalı menkul kıymet türleri.....	86
1.4.5.5.1. Ödeme aktarmalı menkul kıymetler	86
1.4.5.5.2. Varlığa dayalı tahviller	87
1.4.5.5.3. Çıkaranı yükümlülük altına sokan belgeler	88
1.4.5.6. Varlığa dayalı menkul kıymetlerin avantajları	88
1.4.5.7. Varlığa dayalı menkul kıymetlerin dezavantajları.....	90
1.4.5.8. Varlığa dayalı menkul kıymet sürecinin işleyişi.....	90
1.4.5.9. Türkiye' de varlığa dayalı menkul kıymet.....	91
1.4.6. Diğer kısa vadeli krediler.....	94

İKİNCİ BÖLÜM

2.ERZİNCAN İLİNDE FİRMALARIN KISA VADELİ KREDİ

KULLANIMINA İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA	95
2.1. Araştırmanın Amacı.....	95
2.2. Araştırmanın Kapsamı.....	96
2.3. Araştırmanın Yöntemi	96
2.4. Elde Edilen Bulgular.....	96
2.4.1. Araştırma konusu şirketlerin özellikleri	97
2.4.1.1. Şirketlerin hukuki yapısı.....	97
2.4.1.2.Şirketlerin faaliyet alanları.....	97
2.4.1.3. Şirketlerin ortak sayısı	99
2.4.1.4. Şirketlerde çalışan işçi sayısı	100
2.4.1.5. Şirketlerin aktif toplam büyüklüğü	102
2.4.1.6. Şirketlerin ödenmiş sermayesi	104
2.4.1.7.Şirketlerde finansal kararlardan sorumlu birim	105
2.4.1.8. Şirketlerin genel sorunları.....	105
2.4.1.9. Şirketlerin finansman sorunları.....	108
2.4.1.10. Şirketlerde finansman seçiminde etkili olan faktörler	110
2.4.1.11. Şirketlerin hukuki türlerine göre kısa vadeli kredilere ihtiyaç duyma nedenleri.....	113
2.4.1.12. İşletme sermayesi ihtiyacını karşılamada kullanılan kaynaklar.....	115
2.4.2.Kısa vadeli kredi kullanımı.....	117
2.4.2.1. Kısa vadeli kredi türleri arasında maliyet düşüklüğü açısından tercih edilme durumu	117
2.4.2.2. Kısa vadeli kredilerin elde etme kolaylığı açısından tercih edilme durumu	118
2.4.2.3. Kısa vadeli banka kredisi kullanımı.....	119
2.4.2.4. Şirketlerin faaliyet alanlarına göre kısa vadeli banka kredisi kullanımı	120
2.4.2.5. Şirketlerin hukuki türlerine göre kısa vadeli banka kredisi kullanımı	121

2.4.2.6. Kısa vadeli banka kredisi kullanım şekli ve teminat tercihi	122
2.4.2.7. Kısa vadeli banka kredisi tercih etme türü.....	124
2.4.2.8. Kısa vadeli banka kredisi kullanım yerleri	125
2.4.2.9. Şirketlerin faaliyet alanlarına göre kısa vadeli banka kredisi kullanım yerleri.....	127
2.4.2.10.Şirketlerin Hukuki türlerine göre kısa vadeli banka kredisi kullanım yerleri.....	129
2.4.2.11. Şirketlerin kısa vadeli banka kredisine yönelmeme nedenleri.....	129
2.4.2.12. Satıcı kredisi kullanım durumu.....	132
2.4.2.13.Satıcı kredisine yönelme nedenleri	133
2.4.2.14. Satıcı kredisi kullanım yerleri.....	134
2.4.2.15. Şirketlerin hukuki türlerine göre satıcı kredisi kullanım yerleri	135
2.4.2.16. Faaliyet alanlarına göre satıcı kredi kullanım yerleri	136
2.4.2.17. Şirketlerin finansman bonosu hakkında bilgi durumu.....	137
2.4.2.18. Şirketlerin finansman bonosundan yararlanma durumu	137
2.4.2.19. Şirketlerin factoring hakkında bilgi durumu.....	138
2.4.2.20. Şirketlerin factoring'den yararlanma durumu.....	138
2.4.2.21. Şirketlerin varlığa dayalı menkul kıymet bilgi durumu.....	138
2.4.2.22. Şirketlerin varlığa dayalı menkul kıymetlerden yararlanma durumu	138
2.4.2.23. Şirketlerin aktif toplamalarına göre kısa vadeli kredi kullanımı	138
2.4.2.24. Şirketlerin faaliyet alanlarına göre kısa vadeli kredi kullanımı	141
2.4.2.25. Kullanılan kısa vadeli kredilerin firma üzerindeki olumlu etkileri	144
2.4.2.26. Kısa vadeli kredilerin firma üzerindeki olumsuz etkileri	145
SONUÇLAR.....	147
KAYNAKLAR.....	150
EKLER.....	154
ÖZGEÇMİŞ	161

ÖZET

DOKTORA TEZİ

**FİRMALARDA KISA VADELİ KREDİ KULLANIMI VE ERZİNCAN'DA
BİR UYGULAMA**

SUAT YILDIRIM

**Danışman: Prof. Dr. R. Metin TÜRKO
2004-SAYFA:161**

**Jüri: Prof. Dr. R. Metin TÜRKO
:Yrd.Doç.Dr. O.Berna İPEKTEN
:Yrd.Doç.Dr. Hayati AKSU
:.....
:.....**

Enflasyonist baskılar ile yüksek faiz uygulamasının yoğunluk kazandığı ve uzun vadeli fon sunumunun azaldığı dönemlerde kısa vadeli krediler ön plana çıkmaktadır. Kısa vadeli krediler genellikle, firmaların bir yıl içersinde ödemekle yükümlü olduğu borçları ifade etmektedir.

Kısa vadeli krediler: satıcı kredisi, banka kredisi, finansman bonosu, factoring, varlığa dayalı menkul kıymetler ve diğerleridir. Ülkemizde, kısa vadeli kredi kullanımının uzun vadeli fon kullanımına göre daha fazla olduğu görülür. Bu duruma, kreditorlerin firma yaklaşımları ve genel ekonomik konjonktürün etkili olduğu söylenebilir.

Araştırmada elde edilen sonuçlara göre, firmaların çoğunluğu satıcı kredisi tercih ettiğini, kısmen banka kredisi kullandığı görülmüştür. Ayrıca Erzincan'da araştırma konusu firmalar, yeni finansman yöntemlerinden finansman bonosu, factoring ve varlığa dayalı menkul kıymetlerden hiçbir şekilde yararlanmamıştır.

Bu çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, genel olarak kısa vadeli krediler incelenmiş; ikinci bölümde ise firmalarda kısa vadeli kredi kullanımına ilişkin bir araştırma değerlendirilmiştir.

ABSTRACT

PhD THESIS

**SHORT TERM CREDIT USING IN FIRMS AND AN APPLICATION
IN ERZINCAN**

SUAT YILDIRIM

Advisor: Prof. Dr. R. Metin TÜRKO

2004-PAGES:161

Jury: Prof. Dr. R. Metin TÜRKO

: Assist. Prof.Dr. O. Berna İPEKTEN

: Assist. Prof.Dr. Hayati AKSU

:.....

:.....

Using of short term credits is increasing in the period with a high level of interest caused by inflationary pressures and the long term fund offerings are decreasing. Short term credits are generally debts which have to be paid in one year.

Short term credits are the sellers credits, bank credits, commercial papers, factoring, asset backed securities and so on. In our country, short term credit using is more than long term credits. It is possible to say that this condition is caused by the creditors' point of view to the firms and general economic conjuncture.

According to the result of the study, most of the firms prefer using sellers credits and partially some of them prefer bank credits. Also, firms in Erzincan didn't benefit from new financial methods such as commercial papers, factoring and asset backed securities.

This study consists of two parts. In the first part of the study, short term credits are examined, and in the second part the research concerning the using of short term credits is evaluated.

ŞEKİLLER DİZİNİ

SAYFA NO

Şekil.1.1. Yurtiçi Factoringin İşleyişi.....	67
Şekil.1.2. Yurtdışı Factoringin İşleyişi.....	68
Şekil.2.1. Şirketlerin Hukuki Türlerine Göre Dağılımı.....	97
Şekil.2.2. Şirketlerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı.....	99
Şekil.2.3. Şirketlerin Ortak Sayılarına Göre Dağılımı.....	100
Şekil.2.4. Şirketlerin İşçi Sayılarına Göre Dağılımı.....	102
Şekil.2.5. Şirketlerin Aktif Toplamlarına Göre Dağılımı.....	103
Şekil.2.6. Şirketlerin Ödenmiş Sermayesine Göre Dağılımı.....	104
Şekil.2.7. Finansal Kararlardan Sorumlu Birime Göre Dağılımı.....	105
Şekil.2.8. Kısa Vadeli Kredi Türleri Arasında Uygun Maliyet Açısından Tercih Etme Durumu.....	118
Şekil.2.9. Kısa Vadeli Kredi Türleri Arasında Elde Etme Kolaylığı Açısında Tercih.....	119
Şekil.2.10.Kısa Vadeli Banka Kredisi Kullanım Durumu.....	120
Şekil.2.11.Kısa Vadeli Banka Kredisi Kullanım Şekli.....	123
Şekil.2.12.Teminat Tercih Etme Durumu.....	124
Şekil.2.13.Kısa Vadeli Banka Kredisi Tercih Etme Türü.....	125
Şekil.2.14.Kısa Vadeli Banka Kredisi Kullanım Yerleri.....	126
Şekil.2.15.Kısa Vadeli Satıcı Kredisi Kullanım Durumu.....	133
Şekil.2.16.Kısa Vadeli Satıcı Kredisi.....	135
Şekil.2.17.Kullanılan Kısa Vadeli Kredinin Firma Üzerideki Olumlu Etkisi.....	145
Şekil.2.18.Kısa Vadeli Kredinin Firma Üzerinde Olumsuz Etkisi.....	146

ÇİZELGELER DİZİNİ

SAYFA NO

Çizelge1.1. Örnek Bir Net İşletme Sermayesi Tablosu.....	41
Çizelge 1.2. Orta Ölçekli Firmaların Doğu ve Batı Ülkelerinde Almış Oldukları Kredi Periyot Günleri (1985-1995).....	48
Çizelge 1.3. İşletmelerin Satıcıların Önerisi Doğrultusunda İskontodan Yararlanma Durumu.....	49
Çizelge 1.4. Satıcı Kredilerin Farklı Alternatif Maliyetleri	50
Çizelge 1.5. Türkiye de Yıllara Göre VDMK İhraçları (Milyar TL)	93
Çizelge2.1. Şirketlerin Hukuki Türlerine Göre Dağılımı.....	97
Çizelge2.2. Şirketlerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı.....	98
Çizelge2.3. Şirketlerin Ortak Sayısına Göre Dağılımı.....	100
Çizelge2.4. Şirketlerin İşçi Sayılarına Göre Dağılımı.....	101
Çizelge2.5. Şirketlerin Aktif Toplamlarına Göre Dağılımı.....	103
Çizelge2.6. Şirketlerin Ödenmiş Sermayesine Göre Dağılımı.....	104
Çizelge2.7. Finansal Kararlardan Sorumlu Birime Göre Dağılım.....	105
Çizelge2.8. Şirket Türlerinde Genel Sorunların Önem Sırasına Göre Dağılımı.....	107
Çizelge2.9. Şirket Türlerinde Finansman Sorunlarının Önem Sırasına Göre Dağılımı.....	109
Çizelge2.10.Şirket Türlerinde Finansman Seçiminde Etkili Olan Faktörlerin Önem Sırasına Göre Dağılımı.....	112
Çizelge2.11.Şirketlerde Kısa Vadeli Kredilere İhtiyaç Duyma Nedenlerinin Önem Sırasına Göre Dağılımı.....	114
Çizelge2.12.Şirket Türlerinde İşletme Sermayesi İhtiyacını Karşılama Kullanılan Kaynakların Önem Sırasına Göre Dağılımı.....	116
Çizelge2.13.Kısa Vadeli Kredi Türleri Arasında Uygun Maliyet Açısında Tercih Etme Durumu.....	118
Çizelge2.14.Kısa Vadeli Kredi Türleri Arasında Elde Etme Kolaylığı	

Açısından Tercih Etme Durumu.....	119
Çizelge2.15.Şirketlerin Faaliyet Alanlarına Göre Kısa Vadeli Banka	
Kredisi Kullanımı.....	121
Çizelge2.16.Şirketlerin Hukuki Türlerine Göre Kısa Vadeli Banka Kredisi	
Kullanımı.....	122
Çizelge2.17.Kısa Vadeli Banka Kredisi Kullanım Şekli.....	123
Çizelge2.18.Şirketlerde Teminat Tercih Etme Durumu.....	124
Çizelge2.19.Kısa Vadeli Banka Kredisi Tercih Etme Türü	125
Çizelge2.20.Kısa Vadeli Banka Kredisi Kullanım Yerleri.....	126
Çizelge2.21.Şirketlerin Faaliyet Alanlarına Göre Kısa Vadeli Banka	
Kredisi Kullanım Yerleri.....	128
Çizelge2.22.Şirket Türlerinde Kısa Vadeli Banka Kredisi Kullanım Yerleri..	130
Çizelge2.23.Şirketlerde Türlerinde Kısa Vadeli Banka Kredisiyle	
Borçlanmaya Yönelmeme Nedenlerinin Önem Sırasına	
Göre Dağılımı.....	131
Çizelge2.24.Satıcı Kredilerine Yönelme Nedenleri.....	134
Çizelge2.25.Satıcı Kredisi Kullanma Yeri.....	134
Çizelge2.26.Şirketlerin Hukuki Türlerine Göre Satıcı Kredisi	
Kullanım Yerleri.....	136
Çizelge2.27.Şirketlerin Faaliyet Alanlarına Göre Satıcı Kredisi Kullanım	
Yerleri.....	137
Çizelge2.28.Şirketlerin Aktif Toplamlarına Göre Kısa Vadeli Kredi	
Kullanımı.....	140
Çizelge2.29.Şirketlerin Faaliyet Alanlarına Göre Kısa Vadeli Kredi	
Kullanımı.....	143
Çizelge2.30.Kullanılan Kısa Vadeli Kredilerin Firma Üzerindeki Olumlu	
Etkisi.....	144
Çizelge2.31.Kısa Vadeli Kredilerin Firma Üzerindeki Olumsuz	
Etkisi.....	146

KISALTMALAR DİZİNİ

Age.	: Adı geçen eser
Ank	: Ankara
ASO	: Ankara Sanayi Odası
AŞ.	: Anonim Şirket
BKK	: Bakanlar Kurulu Kararı
BSMV	: Banka ve Sigorta Muameleler Vergisi
Çev.	: Çeviri
Ens.	: Enstitü
GFO	: Genel Finans Ortaklığı
İGEME	: İhracatı Geliştirme Eğitim Merkezi
İst.	: İstanbul
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsleri
KKDF	: Kaynak Kullanım Destekleme Fonu
KOBİ	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler
Mad.	: Madde
SPK	: Sermaye Piyasası Kanunu
TC.	: Türkiye Cumhuriyeti
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
Üniv.	: Üniversite
VDMK	: Varlığa Dayalı Menkul Kıymet

GİRİŞ

Dünyamızda yaşanan ekonomik gelişmelere uyum sağlayabilmek için mal ve hizmet üretimi yapan firmaların üretim teknikleri ile finansal kaynaklarına ait yapının niteliklerini artırmak ile rekabet edilebilirliklerini sağlamak gerekmektedir.

Ülkemiz ekonomisinin yapı taşları olan küçük, orta ve büyük ölçekli firmalarda, dünyadaki gelişmelere paralel olarak, finansal kaynakları ölçüsünde kalite ve üretim teknolojilerini geliştirmeye yönelik planlar hazırlamaktadırlar.

Bu hazırlık çalışmalarında finans yöneticisi mevcut ekonomik koşullar ve geleceğin belirsizliklerini de dikkate alarak belirleyeceği strateji ve politikalar ışığında firmanın amaçlarına ulaşmasını hedefler. Strateji ve politikaların belirlenmesinde en etken unsur, kabul edilebilir bir finansal kaynak bileşimi sağlamaktır.

Finansal kaynak bileşimi sağlamada öz kaynaklar yanında yabancı kaynak finansman yöntemleri kullanılmaktadır. Ancak enflasyonist baskıların ve yüksek faiz uygulamasının yoğunluk kazandığı dönemlerde, uzun vadeli fon sunumu azaldığından kredi kurumları, satıcı firmalar daha çok kısa vadeli fon sağlamayı tercih etmekte ve fiyatlar genel seviyesinin yükselmesi ile de firmaların işletme sermayesi ihtiyaçları artmaktadır.

Bu bakımdan bu dönemlerde kısa vadeli kredi kullanımı ağırlık kazanmaktadır. Zira firmaların varlık finansmanı içersinde kısa vadeli kredi kullanım payı giderek artmasına karşın, uzun vadeli fon kaynak kullanım payının azaldığı gözlenmektedir.

Kısa vadeli krediler, genellikle bir yıl içinde ödenmesi gereken ve işletme sermayesi finansmanında kullanılan borçlar olarak ifade edilmektedir. Kısa vadeli kredi kaynakları; satıcı kredisi, banka kredisi, finansman bonosu, factoring, varlığa dayalı menkul kıymetler ve diğerleridir.

Ülkemizde firmaların kullandıkları fon kaynakları incelendiğinde, kısa vadeli kredi kullanımının, uzun vadeli fon kullanımına göre daha fazla olduğu görülür. Firmaların mali tablolarında izlenen bu duruma genellikle kreditorlerin firma yaklaşımları ve genel ekonomik konjonktürün etkili olduğu söylenebilir.

Ülkemizde firmalar aktif varlık finansmanında ilk sırada öz kaynak kullanımını tercih etmektedirler. Bu durum, İstanbul Sanayi Odasının “Ekonomik Durum Tespiti” anket çalışmasında net olarak görülmektedir. Ankete göre, firmaların özkaynak kullanım oranı % 83,6’nın üzerinde bulunmaktadır. Bunda, 1990’lı yılların başlarından itibaren yaşanan ve derin izler bırakan ekonomik krizler ve yüksek finansman maliyetleri etkili olmuştur.

Özkaynak kullanım oranı bu araştırmada ise % 90’ın üzerinde olup özellikle işletme sermayesi finansmanında birinci sırada önemli bulunmuştur.

Yabancı kaynak olarak da öncelikle satıcı firmaların opsiyonları ile banka kredilerinin kullanıldığını belirtmek mümkündür. Ancak, firmalar özellikle kredi bulmada bir çok problemle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu problemler anket araştırmasıyla ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır.

Kısa vadeli kredilerin avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır. İşletme sermayesinin yetersizliği durumunda bu krediyi kullanarak faaliyetlere devam etmek bir avantajdır. Ancak, kısa vadeli kredilerin geri dönüşüm sürelerinin kısıtlılığı, finansman maliyetlerinin yüksekliği ve firmayı finansal riske sokması ise dezavantajlardır.

Bu çalışma iki bölümde oluşmaktadır. Birinci bölümde, genel olarak kısa vadeli krediler incelenmekte; ikinci bölümde ise firmalarda kısa vadeli kredi kullanımına ilişkin yapılan bir araştırma değerlendirilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KISA VADELİ KREDİLER

1.1. Genel Olarak

Bir firmanın varlığını devam ettirebilmek için yeterli düzeyde sermayeye ihtiyacı vardır. Yeterli sermaye göreceli bir kavramdır. Bu ise belirli bir satış geliri elde etmek için gerekli sabit sermaye ve işletme sermayesinin optimum bileşimine bağlıdır. Bu bağlamda, firmalar çeşitli finansman kaynakları arasında seçim yapmak zorundadır. Zira, finans yöneticisinin hangi kaynağa başvuracağına karar vermesi açısından şu noktaların bilinmesinde fayda vardır. Bunlar¹:

- İhtiyaç duyulan finansman miktarı,
- Bu finansmanın ne kadarının firma tarafından karşılanacağı,
- Finansmanın nerede ve ne amaçla kullanılacağı,
- Finansmana ne kadar süre ihtiyaç duyulacağıdır.

Firmalar yaşamları boyunca ihtiyaç duydukları kısa ve uzun vadeli finansman ihtiyaçlarını kredi yoluyla sağlayabilirler. Finans yöneticisi, firmanın finansal yapısı içersinde optimum Borç/Özsermaye oranı ile yabancı kaynakların vade dağılımını en uygun biçimde ayarlamak durumundadır².

Muhasebede bir firmanın yabancı kaynakları, Tekdüzen Hesap Planı Uygulama Genel Tebliğine göre kısa ve uzun vadeli yabancı kaynaklardan oluşmaktadır. Bu durumda firmalar, özkaynaklar dışında finansman ihtiyaçlarını karşılamada kısa ve uzun vadeli kredilerden yararlanabilirler.

Geleneksel finansman kuralı, firmada sürekli olarak kullanılacak sabit varlıkların uzun vadeli borç ve özkaynaklarla geçici olarak kullanılacak dönen varlıkların kısa vadeli borçlarla finanse edilmesi şeklindedir³. Ancak, firmalar bazı

¹ Peter Wilson, **Finans Yönetimi**, Çev.:Engin Müstecaplıoğlu, Epsilon Yayıncılık, İstanbul, 1996, s.170.

² Öztin Akgüç; **Finansal Yönetim**, Muhasebe Enstitüsü Yayın No:65, Yenilenmiş 7. Baskı, Avcıol Basım, İstanbul, 1998, s.525.

³ Mehmet Bolak; **İşletme Finansı**, Gözden Geçirilmiş İlaveli Yeni Baskı, Birsan Yayınevi, İstanbul, 2000, s.217.

zamanlarda bu kuralı çiğnemekte, sabit varlıkların finansmanında uzun vadeli krediler gelinceye kadar kısa vadeli kredileri kullanmaktadırlar.

1.2. Kısa Vadeli Kredi Tanımı

Kısa vadeli krediler, “Firmanın bir faaliyet dönemi, genellikle maksimum bir yıl içersinde geri ödeme yükümlülüğü altında bulunduğu borçları” şeklinde tanımlanabilir⁴. Kısa vadeli krediler, genel olarak firmanın finansman yapısının önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Özellikle işletme sermayesinin finansmanında daha çok bu krediler kullanılmaktadır⁵. Zira işletme sermayesinin yönetim ve kontrolü firma açısından hayati bir önem taşımakta; bu nedenle finans departmanının mesleki özen ve dikkatini gerektirmekte ve mesaisinin önemli bir bölümünü işgal etmektedir⁶.

Ülkemizde bu kapsamda işletme sermayesinin yetersizliği nedeniyle özellikle Doğu ve Güneydoğu illerinin gelişmesi amacıyla Bakanlar Kurulu çeşitli kararlar almıştır. Bu karara istinaden, yarım kalmış ve işletmeye geçememiş yatırımların teşviki, desteklenmesi ve dolayısıyla ekonomiye kazandırılması, üretim ve istihdamın artırılması; işletme halinde olanların, pazar paylarını koruyabilmelerine, mevcut durumu artırabilmeleri için yatırım ve işletme sermayesi ihtiyaçlarını karşılamada düşük faizli krediler uygulamasına ilişkin 2001 no’lu Tebliğ Resmi Gazete’de yayınlanmıştır⁷. Bu uygulamanın ticari hayata geçirilmesi durumunda işletme sermayesi yetersizliği nedeniyle faaliyetine son verilen şirket sayısında bir azalma olacaktır.

1.3. Kısa Vadeli Kredi Tutarını Belirleyen Temel Etmenler

Bir firmada kısa vadeli kredilerin toplam krediler içersindeki yerini belirleyen çeşitli etmenler aşağıda belirtilmektedir.

⁴ Akgüç, Age., s. 525.

⁵ Akgüç, Age., s. 525.

⁶ Akgüç, Age., s. 521.

⁷ Resmi Gazete, 23.01.2001 tarih ve 24296 sayı, www.Hazine.gov.tr.

1.3.1. Maliyet

Finans yöneticileri alternatif finansman kaynakları arasında maliyet ve finansal risk bakımından mutlaka rasyonel bir tercih yapmak zorundadırlar. Çünkü, kredilerin tutarını belirlemede maliyetler ve riskler temel rol oynamaktadır. Burada, elde edilecek fonun diğer finansman kaynaklarının maliyetleriyle karşılaştırılarak sağlıklı ve rasyonel bir karara varılması gerekmektedir. Finans yöneticileri, karar verme sürecinde en iyi finansman bileşimini sağlayacak seçenekler geliştirir ve değerlendirirler. Son olarak da, alternatif finansman seçenekleri arasından biri seçilerek karar verirler.

Firmalarda kısa vadeli kredilerin tutar bakımından daha yüksek veya daha düşük maliyette olmasına diğer kısa vadeli kredilerle karşılaştırma yapmak suretiyle doğru ve sağlıklı şekilde karar verilebilir⁸. Firmaların kısa süreler için kullanmış oldukları yabancı kaynakların maliyeti, kullanılan fonlar için yapılan giderlerin toplamından oluşur. Örneğin, bir firma % 45 faizle bankadan borç almışsa bu kredinin maliyeti % 45 olmaktadır. Ancak, bu kredi için ödenen faiz ve komisyonlar vergi matrahından düşüldüğünden kredinin maliyeti, yapılan giderlerin vergi oranı ölçüsünde azalmasına neden olmaktadır⁹.

Yukarıda ifade edilen temel faiz oranı, ekonomideki fon arz ve talebine, kredi kullanan firmalar arası rekabete bağlı bulunmaktadır. Örneğin, kredi notu düşük olan firmaların ticari bankalardan borç almaları riskli olmaktadır. Yüksek risk nedeniyle anılan firmalara ek faiz uygulanmaktadır¹⁰. Bu yüzden maliyetler, yani, krediler için ödenen faiz ve diğer giderlerin alınacak kredi tutarını belirlemede en önemli etmen olmaktadır. O halde, firmaların kullanmakta olduğu kısa vadeli kredilerin sağlayacağı yararlar yanında, onların katlanmak zorunda oldukları bazı maliyetler de dikkate alınmalıdır.

⁸ Akgüç, Age., s. 526.

⁹ Burhanettin Tandoğan; **Risk Analizi Tekniklerine Yönelik Finansal Tablolar Analizi ve Finansman Yöntemlerinin Değerlendirilmesi**, Bursa, 2002, s. 246.

¹⁰ Niyazi Berk; **Finansal Yönetim**, 6.Baskı, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2002, s. 228.

1.3.2. Varlıkların yapısı

Genel olarak her firma, varlıkların yapısı ile onların finansman şekli arasında denge kurmak zorundadır. Bu dengeye göre, firmada dönen varlıklar göreceli olarak önemli bir tutara sahipse, söz konusu firmanın kısa vadeli kredilere ağırlık vermesi gerekir. Buna karşılık, sabit varlıklar toplam aktifler içersinde daha yüksek bir tutara sahipse, böyle firmalarda daha çok uzun vadeli kredilerden yararlanmak en iyi ve yerinde bir karar olacaktır¹¹. Başka bir deyişle, finans yöneticileri, varlıkların yapısına göre finansman şeklini uyarlaması geleneksel finansman kuralına da uygun olacaktır.

Varlıkların finansmanı için çok değişik stratejiler bulunmaktadır. Örneğin, finansman politikası çerçevesinde kısa ve uzun vadeli krediler arasında bir seçim yapılabilir. Genelde kredi kurumları, enflasyonun yüksek olduğu zamanlar veya geleceğin belirsizliği durumunda kısa vadeli kredi verme eğiliminde olmalarına karşılık uzun vadeli kredi vermeyi daha riskli bulmaktadırlar. Bu yüzden, firmalar daha çok kısa vadeli kredi kullanma seçeneğiyle karşı karşıya kalmaktadır. Fakat, bu aynı zamanda riskli bir seçenektir. Buna ek olarak, bir firma üç aylık bir banka kredisi kullanmak istiyorsa, her üç ayda bir kredi sözleşmesini yenilemek zorunda kalabilir¹². Ya da firma her üç ayda bir, kredi başvuru ve diğer formaliteleri yeniden yaşayabilir.

Firmanın varlık yapısı ile teknoloji kullanım şekli arasında yakın bir ilişki mevcuttur. Bu nedenle, kullanılan teknoloji doğrudan olmasa da kısa vadeli kredi tutarını etkilemektedir. Kısa vadeli kredilerin tutarı, emek yoğun teknoloji kullanan firmalarda, sermaye yoğun teknoloji kullanan firmalara nazaran genel olarak daha yüksektir¹³. Bu bakımdan sabit varlıkları kısa vadeli kredilerle karşılamak, firmayı riskli bir finansman şekliyle karşı karşıya getirecektir. Esas olarak, sabit varlıkların toplam aktifler içersinde göreceli olarak payı yüksek olan firmalar, kısa vadeli kredilerden daha az yararlanmaları, en azından uzun vadeli kredi gelinceye kadar, akılcı ve rasyonel bir davranış olarak kabul edilmektedir.

¹¹ Akgüç, Age., s.526.

¹² Robert W. Kolb -Ricardo J. Rodriguez; **Finansal Yönetim**, II.Baskı, Çev: Ali İhsan Karacan, Sermaye Piyasası Kurulu Yayın No:35, Pelin Ofset, Ankara, 1996, s.86.

¹³ Akgüç, Age., s.526

1.3.3. Mevsimlik ve dönemsel konjonktür hakkında tahminler

Ekonomik faaliyetlerin canlı olduğu mevsimlerde veya ekonominin genişleme dönemlerinde finansman ihtiyacı duyan firmalar, genellikle kısa vadeli kredi kullanmaktadırlar. Ekonominin durgunluk dönemlerinde ise finansman ihtiyacının kısa vadeli kredilerle karşılanması firmaları finansal riske sokabilir. Ayrıca, firma olası günlük ödemelerinde güçlüklerle karşılaşabilir¹⁴.

Yoğun bir satış sezonuna hazırlanan her firma stoklarını artırmaktadır. Sezon sonunda satışlar gerçekleştirildikten sonra genellikle firma bilançosunda yer alan alacaklar hesabında, aşırı bir şekilde büyük artışlar yaşanacaktır. Bu artışlarla birlikte, alacakların tahsiline kadar firmalar için ilave bir finansman ihtiyacı doğmaktadır¹⁵. Mevsim başlarında ve sonlarında, özellikle yılbaşı, bayramlar, sevgililer günü ve anneler günü, babalar günü gibi zamanlarda yapılan fiyat indirimi ve avantajlı taksitlerle yapılan satışlar, diğer dönemlere nazaran yükselmektedir. Bu nedenle, uzun vadeli kredilerden daha uygun maliyetli olan kısa vadeli kredi ihtiyacı ortaya çıkar. Söz konusu dönemlerde yaşanan değişimleri öngören finans yöneticileri uygun nitelikteki kredileri bulmak amacıyla önceden hazırlıklı olmaları, onları firma amaç ve hedeflerini gerçekleştirmede başarıya götürecektir.

1.3.4. Faiz oranlarındaki değişmeye ilişkin beklentiler

Son yıllarda faiz oranları büyük bir dalgalanma eğilimi göstermektedir. Genel olarak hem kısa vadeli kredilerin hem de uzun vadeli kredilerin faizleri sürekli değişmektedir. Burada, kısa vadeli kredilerin faizi daha büyük bir değişim göstermekle birlikte, uzun vadeli kredilerde bu değişim daha az yaşanmaktadır¹⁶.

Uzun vadeli fon arayan bir firma için tahviller önemli bir borç kaynağıdır. Ancak, faiz oranları çok yüksekse, tahvil ihraç etmek daha fazla faiz ödemeyi gerekli kıldığından kaynak maliyeti son derece pahalı olabilir. Bu nedenle, firmalar genellikle faizlerin yükselmesi durumunda kısa vadeli kredileri kullanma eğilimine girerler¹⁷. Bununla beraber, firmalar faizlerin düşeceği beklentisiyle kısa

¹⁴ Akgüç, Age., s.526.

¹⁵ Kolb-Rodriguez, Age., s.86.

¹⁶ Kolb-Rodriguez, Age., ss.85-86.

¹⁷ Kolb-Rodriguez, Age., ss.85-86.

vadeli kredi kullanma eğilimlerine devam ettirirler. Bu durum, kısa vadeli kredi kullanmak isteyen firmalar için de uygun bir ortam olabilir¹⁸.

1.3.5. Likidite riski

Finansal yapı içersinde kısa vadeli kredi payının artması karşısında, firma likidite yönünden riskli duruma düşmektedir. Ancak, bu payın artması finansmanda esneklik sağlama gibi bir avantaja dönüşmektedir. Söz konusu risk ve esnekliği beraber dikkate alan finans yöneticisi esnek olmasından dolayı kısa vadeli kredileri daha fazla kullanma yoluna giderler¹⁹.

Kısa vadeli krediler ile döner varlıklar arasında yakın bir ilişki vardır. Bu ilişki varlıkların finansman şekliyle alakalıdır. Şayet, kısa vadeli kredilerdeki artış, döner varlıkların artışından daha fazlaysa likidite oranları düşecek ve bu durum firmayı finansal güçlüğü sokacaktır. Bu firmaların finansal güçlük içine girmeleri durumunda kredi borçlarında bir artış meydana gelmektedir. Bunun sonucu olarak onların kredi borçları daha yavaş ödenmekte ve kredi itibarları da düşmektedir²⁰.

1.3.6. Konsolide etme veya erteleme

Firmalar, finansal güçlük zamanlarında vadesi gelmiş bulunan kısa vadeli kredileri uzun vadeli kredilere dönüştürmek suretiyle onları konsolide edebilirler. Böyle bir durumda, firma riski artırmadan çok daha yüksek tutarlarda kısa vadeli borç kullanabilir²¹. Başka bir deyişle, geçici olarak nakit sıkıntısına düşen bir firma daha önce almış olup vadesi dolan bir senedin vadesini uzatabilme veya borcu erteleme olanağına sahiptir.

1.3.7. Ekonomik koşullar

Ekonomik koşullar firmaları daha çok kısa vadeli kredi kullanmaya zorlayabilir²². Zira, enflasyon dönemlerinde bankalar uzun vadeli kredi vermek

¹⁸ Akgüç, Age., s.526.

¹⁹ Akgüç, Age., s.526-527.

²⁰ Eugene F. Brigham, **Finansal Yönetimin Temelleri**, Cilt-I, Ank. Üni.Yayınları No: 206, Çev: Özdemir Akmut-Halil Sariaslan, Ankara, 1996. s.266.

²¹ Akgüç, Age., s.527.

²² Akgüç, Age., s.527.

yerine kısa vadeli kredi kullandırmayı tercih ederler. Öte yandan, ekonomide yaşanan belirsizlikler de firmaları bu yönde kredi bulmaya itebilir.

1.3.8. Kurumsal yapı ve hukuki tür

Sermaye piyasaları yeterince gelişmemiş ve kredi kurumları da daha çok kısa vadeli kredi vermeyi tercih ediyorlarsa, bu durumda firmalar varlıklarını finanse ederken öz kaynaklar yanında zorunlu olarak kısa vadeli kredileri kullanırlar. Ayrıca, firmanın hukuki yapısı da finansman kaynaklarının vadesini etkilemektedir. Ülkemizde, yasalar anonim şirketlere uzun vadeli borç temin etme olanağı tanıdığı için şahıs şirketleri daha çok kısa vadeli kredilerle yetinmek zorunda kalmışlardır²³.

1.4. Kısa Vadeli Kredi Türleri

Firma açısından riskli olarak kabul edilmesine rağmen alternatif finansman kaynaklarından yoksun bulunan veya bunlara ulaşamayan firmalar, kısa vadeli kredilerden yararlanma olanağına sahiptirler. Firmaların finansal yapısı içerisinde önemli bir konuma sahip olan kısa vadeli krediler, genelde stokların ve alacakların finansmanında kullanılmakta ve bir yıl içerisinde de geri ödenmektedir²⁴. Söz konusu krediler ;

- Kısa vadeli banka kredisi,
- Satıcı kredisi,
- Finansman bonosu,
- Factoring,
- Varlığa dayalı menkul kıymet,
- Diğer kısa vadeli krediler olarak sıralanabilir.

1.4.1. Kısa vadeli banka kredisi

Kısa vadeli banka kredileri, firmaların satıcı kredilerinden sonra ikinci derecede öneme sahip olan bir finansman şeklidir²⁵. Kısa vadeli krediler, vade açısından bir yıla kadar kullandırılan kredilerdir. Genel olarak bu krediler,

²³ Akgüç, Age., s.527.

²⁴ Berk, Age., s.227.

²⁵ R. Metin Türko, **Finansal Yönetim**, 2.Baskı, Alfa Yayınları No: 536, İstanbul, 2002, s.540.

firmaların geçici finansman ihtiyaçlarını karşılamak üzere talep edilmektedir. Özellikle işletme sermayesinin finansmanında söz konusu krediler kullanılmaktadır²⁶. Örneğin, malların alım ve satım işiyle uğraşan bir firma stokların bir kısmını veya tamamını kısa vadeli banka kredisiyle karşılayabilir. Yine ekonominin çeşitli sektörlerinde mal ve hizmet imal eden firmalar, hammadde, malzeme, işçilik ve diğer birtakım giderler için yapacakları ödemelerde bu kredileri tercih edebilirler. Çünkü, söz konusu krediler satın alınan veya imal edilen mal ve hizmetlerin satışı yoluyla elde edilen gelir ile ödenme olanağına sahiptir.²⁷ Kısa vadeli krediler, stokların satılıp nakde dönüşmesi veya alacakların tahsili yoluyla sağlanan gelir ile firma kredi borcunu ödemiş olacaktır²⁸. Bu yüzden, kısa vadeli kredilere kendi kendini likidite eden krediler denilebilir.

Kısa vadeli kredi işlemleri, daha çok ticaret ve mevduat bankaları aracılığıyla yapılmaktadır. Bankalar, yüksek itibara sahip, borç ödeme arzu ve isteğinde bulunan ve güven duyulan kişi ve kuruluşlara teminata gerek kalmadan teminatsız kredi açabilecekleri gibi, ekonomik koşulların istikrarsız olduğu dönemlerde veya kredi talep edenin finansal durumunun zayıf olması durumunda çeşitli teminatlar alarak kredi vermektedirler. Bu teminatlara krediler kişisel ya da maddi değerli olabilmektedir²⁹.

1.4.1.1. Kredi kavramı ve tanımı

Latince’de güven, inanma olarak bilinen kredi kavramı “Credere” sözcüğünden gelmektedir. Bu anlamda kredi, piyasada saygınlık ve ticari bir itibarı ifade etmektedir³⁰.

Ekonomik ilişkilerde kredi şu şekilde tanımlanmaktadır: Kredi, belli bir süre sonra geri ödemek vaadiyle, mal, hizmet, para cinsinden satın alma gücünün sağlanması ya da var olan satın alma gücünün belli bir süre sonra geri alınmak

²⁶ Tezer Öçal-Ö.Faruk Çolak, **Finansal Sistem ve Bankalar**, Nobel Yayın Dağıtım, Ank., 1999, s.129.

²⁷ Öçal-Çolak, Age., s.129.

²⁸ Türko, Age., s.540.

²⁹ Öçal-Çolak, Age., s.129.

³⁰ Güler Aras, **Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi**, Marmara Üni. Bankacılık ve Sigorta Ens., Doktora Tezi, İst., 1995, s.3.

üzere başka bir kişi ve kuruluşa devredilmesidir³¹. Bankacılık dilinde yapılan bir başka tanıma göre kredi, bir bankanın yapacağı istihbarat sonucunda, gerçek ve tüzel kişilere yasalar ve banka iç kuralları ve kendi kaynakları gözetilerek teminat karşılığında ya da teminatsız olarak para, teminat ya da kefalet vermek şeklinde tanınmış olanak ve limit olarak ifade edilmektedir³². Kredi açmak ise “Herhangi bir kimseye adına, para vermek ya da parasını sonra almak kaydıyla ona mal vermeyi kabul etmek ya da alınacak bir mal, yapılacak bir hizmetin yerine getirilmesine kefalet etmek, garanti etmek”³³ olarak tanımlanmaktadır.

Kredi arz ve talep eden taraflarca yapılan finansal alışveriş güven esasına dayanmaktadır. Zira, kredi ancak geri ödeme konusunda güven duyulan kişi ve kuruluşlara verilmektedir. Kredi talebinde bulunan bir kişi veya kuruluşun güvenilir olup olmadığı, çeşitli istihbarat servisleri tarafından yapılacak çeşitli yöntemlerle araştırma yapılarak ortaya çıkarılmaktadır. Bununla beraber, bir kredi müşterisinin kredi talebinde bulunarak almış olduğu krediyi kısmen veya tamamen geri ödememesi her zaman mümkündür. Bunun için kredi sunan kurumlar, kredinin ödenmeme riskini en aza indireyecek önlemleri almak zorundadırlar³⁴. Bu amaçla, bankalar kredi alacaklarının zamanında tahsil edilmesi için müşterilerini sürekli olarak kontrol etmek ve onlar hakkındaki mali bilgileri güncelleyerek kredi risk durumunu izlemeleri gerekmektedir.

Çeşitli firmalar zaman zaman farklı finansman ihtiyaçları nedeniyle kredi kullanmaktadırlar. Firmaların kredi talep nedenleri:

- Mevsimlik işletme sermayesi ihtiyacı,
- Köprü finansmanı,
- Uzun vadeli işletme sermayesi ihtiyacı,
- Sabit varlıkların finansmanı,
- Ödemelerin finansmanı,
- Olağanüstü giderlerin finansmanı,

³¹ İlker Parasız, **Modern Bankacılık Teori ve Uygulama**, Banksis Yayınları No:82, İst., 2000, s.292.

³² Aras, Age., s.4.

³³ Parasız, Age., s.292.

³⁴ Bülent Gülmüş, **Krediler**, Garanti Eğitim Merkezi, Yayın No:17, 1989, s.1.

-Zarar eden firmaların kaynak ihtiyacı olarak sıralanabilir³⁵.

Çok farklı nedenlerle alınan kredilerin kısa ve uzun vadeli olarak alınması olanak dahilindedir. Ancak, işletme sermayesine yönelik bir kredinin kısa vadeli olması, sabit varlıklarının satın alınmasına yönelik bir kredinin ise uzun vadeli olması bir finansman kuralı sayılmaktadır.

Bununla birlikte, sabit varlıkların finanse edilmesi uzun zaman alacağından, uzun vadeli kaynak getirilinceye kadar kısa vadeli banka kredilerinden yararlanılabilir. Bu şekilde kısa vadeli krediler uzun vadeli kredilerin sağlanıncaya kadar kullanılma şekline köprü kredisi denmektedir³⁶.

Risk sermayesi modeli, KOBİ'lerin kuruluş aşamasında ve daha sonraki gelişme süreçlerinde kredi sağlamaya yönelik olarak işlev görmektedir. Bu yolla açılacak KOBİ'lere köprü kredisi sağlama olanağı bulunmaktadır.³⁷

Projelerin finansmanında kullanılan kredilerden bir tanesi de köprü kredisidir (3396 sayılı yasa ve 94/5907 sayılı BKK). Yap işlet devret modelinde projelerin finansmanında verilen teşvik kredileri; %20 özsermaye, %80 kredi kullanma olanağı bulunmaktadır.

Projenin yatırım aşamasında olabileceği gibi işletme sırasında da yatırım şirketinin kusuru dışında, yatırım kaleminde beklenmeyen artışlar vs. durumunda ek bir finansman ihtiyacı doğabilir. Bu durumda sorumlu birim Kamu kuruluşu enerji fonundan veya idare adına uluslararası finans kuruluşlarından ek finansman kaynağı sağlanabilir. Bu işleme köprü kredisi denilebilir. Köprü kredisi kısa ve orta vadeli olabilir. Ayrıca köprü kredileri için hazine garantisi verilebilir³⁸.

1.4.1.2. Kredinin unsurları

Kredi kavramında dört temel unsur yer almaktadır. Bunlar zaman, güven, risk ve gelir unsurudur³⁹.

³⁵ Niyazi Berk, **Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi**, 3.Baskı, Beta Yayınları, İst., 2001.s.8.

³⁶ Akgüç, Age., s. 534.

³⁷ www.Kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/ekonomi/OAKDOCS_01.03.2004.

³⁸ www.Ydk.gov.tr/seminerler/turkiyede_yid_modeli.html. 01.03.2004.

³⁹ Parasız, Age., s.292.

1.4.1.2.1. Zaman unsuru

Kredi tanımından anlaşılacağı üzere devredilen satın alma gücünün belli bir süre sonra ödenmesi ya da yerine getirilmesi vaadinden söz edilmektedir. Başka bir deyişle, kredi işlemlerinin meydana gelebilmesi için krediye konu olan paranın belli bir zaman sonra geri ödenmesi gerekmektedir. Bu nedenle kredide zaman çok önemlidir. Zira, kredide tanınacak vade uzunluğuna göre risk değişmektedir. Bankalar açısından vade uzadıkça risk de artmaktadır⁴⁰. Bununla birlikte, kredi vadesinin uzaması firmalara daha cazip gelebilmektedir.

1.4.1.2.2. Risk unsuru

Bankacılık açısından risk, ödünç verilen paraların tahsiline ve verilen garantiye konu vadin yerine getirilmesine kadar ortaya çıkabilecek olası tehlikelerin toplamıdır. Bu olası riskler, enflasyon riski, paranın geri ödenmeme riski vb. olarak sayılabilir⁴¹.

Enflasyon riski, ekonomide paranın satın alma gücünün azalmasından kaynaklanan risktir. Enflasyon ortamında, bankalar tarafından verilen TL kredilerinde olumsuz etkiler yaşanırken, mevduat ve alınan kredilerde olumlu etki görülmektedir.

Paranın ödenmeme riski ise, belli bir sektörde faaliyette bulunan çoğu firmada ya da tek bir firmanın yaşadığı kriz ortamından kaynaklanabilir. Bu nedenle bankaların riskli faaliyetleri taşıması nedeniyle kredi yönetimine özel önem vermeleri gerekmektedir⁴².

Öte yandan firmalar da faizlerin yüksekliği, vade kısırlığı, teminatların ağır oluşu ve kredinin zamanında ödenmemesi gibi risklerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Aslında, belirli bir zaman içerisinde söz konusu riskler kredi arz ve talep edenler nezdinde sürekli olarak yaşanılması kaçınılmaz bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

⁴⁰ Gülmüş, Age., s.1.

⁴¹ Parasız, Age.,s.294.

⁴² Aras, Age., s.5.

1.4.1.2.3. Güven unsuru

Güven unsuru, kredi alışverişinde çok önemlidir. Çünkü, nakit, mal, teminat, kefalet biçiminde veya herhangi bir şekilde verilmiş olan bir kredi, vade sonunda geri ödeme koşulunu taşıdığından kredi arz ve talep edenler arasında bir güvenin bulunmasını gerekli kılmaktadır. Kredi talep eden gerçek ve tüzel kişilerin banka nezdinde saygınlığı ve güvenilir bir kapasiteye haiz olmaları beklenmektedir. Kısaca, güven unsuru kredi vermenin temel unsurudur⁴³.

1.4.1.2.4. Gelir Unsuru

Kredinin geliri faiz, komisyon gibi eklentilerinin temini şeklinde sağlanmaktadır⁴⁴. Krediler, bir bankanın en önemli gelir kalemlerinden birisidir. Bankalar, kredi kullanırken hesapladıkları komisyonları, olası bir risk ve zarara karşılık olarak almaktadır. Başka bir deyişle, komisyonların kredinin kullanımıyla doğrudan ilişkisi bulunmamaktadır⁴⁵.

Bununla birlikte, kredi firmalar açısından hem bir kaynak hem de bir gider kalemi olarak kabul edilmektedir. Bu bakımdan, finans yöneticileri aldıkları kredilerin tutarı ve kredi için ödenen faiz ve komisyon gibi giderleri öncelikli olarak dikkate almaktadırlar.

1.4.1.3. Kredinin fonksiyonları

Kredi firmaların faaliyetlerini sürdürebilmeleri için önemli bir katkısı olduğu düşünülmektedir. Genel olarak krediler bankalardan sağlanmaktadır. Bu bankalar, Merkez Bankası, Ticaret Bankaları, Kalkınma ve Yatırım Bankaları, Kredi Kooperatifleri, Özel Finans Kurumları olabilir.

Kredinin ülke ekonomisindeki fonksiyonları ve yararları üç grupta ele alınabilir⁴⁶:

a-Kredi bir tedavül vasıtası fonksiyonunu yerine getirmektedir. Para piyasasının gelişmiş bir aşamasını kredi piyasaları teşkil etmektedir. Nitekim,

⁴³ Gülmüş, Age., s.1.

⁴⁴ Parasız, Age., s.292.

⁴⁵ Aras, Age., s.6.

⁴⁶ Aras, Age., s.6.

kredi sayesinde fon arz edenlerden fon talep duyanlara para transferi yapılmaktadır. Böylece, ekonomik ve ticari faaliyetler hız kazanmaktadır⁴⁷.

b-Kredi yoluyla atıl durumundaki fonlar, ekonomiye kazandırılarak ticari faaliyetlerin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Yani, atıl durumunda bulunan sermaye ve tasarruflar, kredi kurumları aracılığıyla ticari hayata aktarılmaktadır. Böylece, sahiplerince kullanılamayan atıl durumundaki fonlar, kredi şeklinde fona ihtiyaç duyanlara tahsis edilerek değerlendirilmektedir. Ayrıca, ülke ekonomisinin büyüme ve gelişmesi içinde çok önemli kaynak oluşturulması sağlanmış olmaktadır.

c-Kredi sermaye birikimini artırmaktadır. Girişimciler ve yatırım yapmak isteyenler, ihtiyaç duydukları fonları kredi yoluyla sağlayabilmektedirler. Krediler, iş hayatında kullanılarak bir zaman sonra yaratılan fonlarla birlikte geri ödenmektedir. Böylece, vade sonunda krediler geri ödenirken sermaye birikimi de sağlanmış olmaktadır.

1.4.1.4. Ticari bankalarda kredilendirme ilkeleri

Ticari bankalar, şube ve bölge müdürlükleri bazen de genel müdürlük yetkililerinin onayı alınmadan kredi açmamaktadırlar. Gerek şube ve bölge yetkisinde gerekse otorize yani, genel müdürlük yetkisindeki krediler, firmalara kullandırılırken usul ve mevzuata uygunluk aranmaktadır⁴⁸. Aynı zamanda, bütün bankalar kredi müşterileri için bir takım temel ilkelere de riayet etmektedirler. Söz konusu ilkeler ingilizce literatürde 5 C kuralı olarak bilinmektedir. Bu ilkeler⁴⁹:

- Kapasite (Capacity),
- Kapital (Capital),
- Karşılık (Colleterol),
- Koşullar (Condition),
- Karakter (Character) olarak sıralanabilir.

Kredilendirmede borç isteyen firma ile ilgili bir değerlendirme yapılmaktadır. Kredi talebinde bulunan bir firmanın geçmiş durumu ile gelecekte ulaşabileceği durumu yukarıda sayılan ilkelere göre incelenmektedir. Bu inceleme

⁴⁷ Parasız, Age., s.293.

⁴⁸ Akbank Eğitim Müdürlüğü, *Krediler Ders Kitabı*, 2001, s.38.

⁴⁹ Aras, Age., s.60.

kredi yönetiminde 5 K olarak ele alınmaktadır. “Kredi değeri”, verilecek kredilerin miktarını belirlemekte ve kredinin şartları üzerinde etkili olmaktadır⁵⁰. Bankalar veya diğer kredi kurumlar da açacakları kredileri kredi değerliliğine göre saptarlar.

1.4.1.4.1.Kapasite

Kredilendirmede firma yöneticilerinin bedensel ve ruhsal yapıları, zeka durumları, bilgi ve tecrübe düzeyleri, tahmin ve kararlarındaki isabet, iş başarıma güçleri, değişen koşullara uyum ve her türlü risklere karşı tedbirli olma gibi yetenekler kapasite kapsamında ele alınmaktadır⁵¹. Başka bir deyişle, kapasite alınmış bir kredinin geri ödeme gücünü göstermektedir⁵².

Ticari bankalar, firma sahip ve yöneticilerinin gelir yaratma kapasitelerini tespit etmek için bir takım incelemelerde bulunurlar. Bu amaçla, kredi talebinde bulunan firmaların kapasite analizlerini yapmak üzere banka istihbarat elamanları çeşitli araştırmalar yaparlar. Böylece etkin bir kredi değerlemesi yapılarak, bankaların kredi yoluyla kârlılığının artırılması ve doğabilecek zararların minimum seviyeye indirilmesi gerçekleştirilmiş olacaktır.

1.4.1.4.2. Kapital

Sermaye olarak da adlandırılan kapital, müşterinin finansal açıdan değerini ifade etmektedir. Sermaye genellikle net değer yani toplam varlıklardan toplam borçların çıkarılması ile ölçülmektedir⁵³. Öte yandan sermaye gelir elde etmek üzere işletilebilecek her türlü mal ve paradır⁵⁴. Buna göre, bankalar kredi müşterilerinin sermaye yapılarını incelemek suretiyle firmaların alacaklılara karşı yeterli güvence sağlayıp sağlamadığını kontrol etmektedirler⁵⁵. Bankalar, bu amaçla;

-İş hacmine göre öz sermayenin yeterlilik derecesi,

⁵⁰ Ahmet Aksoy, *Yerli ve Uluslararası Finansal Kaynaklar ve Yatırım Politikası*, Ankara, 1988.

⁵¹ Gülmüş, Age., s.10.

⁵² Aras, Age., s. 61.

⁵³ Aras, Age., s.63.

⁵⁴ İGEME, *Ticari Terimler Sözlüğü*, Ankara, 2000, s.122.

⁵⁵ Aras, Age., s.163.

- Cari aktiflerin kısa vadeli borç yükümlülüklerini karşılama durumu,
- Alacakların mahiyeti ve tahsil kabiliyetleri,
- Stokların devir hızı,
- Aktiflerin piyasa değeri,
- Gayri menkuller üzerinde ipotek veya hacizlerin olup olmadığı⁵⁶ gibi konuları iyi tetkik etmeleri büyük önem taşımaktadır.

1.4.1.4.3. Karşılık

Karşılık, teminat ve yasal güvence olarak ifade edilebilmektedir. Bankalar açacakları kredilerde, kredi müşterisinin süresi içerisinde borcunu geri ödemesini sağlayacak önlem veya teminatların alınması karşılık ilkesini oluşturmaktadır⁵⁷. O halde, karşılık, kredi riskini belirleyen ve ödenmeme riskini azaltmaya yönelik en önemli unsurlardan birisidir. Riskli olan krediler için daha fazla karşılık, daha yüksek faiz oranları istenmektedir⁵⁸.

Bankalar krediler için genellikle karşılık istemektedirler. Bankacılık uygulamaları açısından borç ödeme gücü yanında bir karşılık veya güvence istenmesinin nedenleri vardır. Bunlar⁵⁹:

- Bankaların borçluların ödeme gücü konusunda tam bir güvene sahip olmaması,
- Bazı kredilerde bankaların karşılık istemeleri gelenek haline gelmesi,
- Karşılığın borçluyu ödeme konusunda zorlaması,
- Karşılık ve teminatlı olan kredilerin verimliliğinin artması olarak sayılabilir.

1.4.1.4.4. Koşullar

Bankalar, kredilendirmede diğer ilkelerle birlikte ekonomik durum ve koşulları göz önünde tutmaları gerekmektedir. Kredinin geri ödenmesi yalnız kapasite, kapital, karşılık ve karaktere bağlı bulunmamaktadır. Aynı zamanda

⁵⁶ Gülmüş, Age., s. 63.

⁵⁷ Akbank Eğitim Müdürlüğü, Age., s.38.

⁵⁸ Aras, Age., s.63.

⁵⁹ Akgüç, Age., s.537.

kredi ödemeleri, firma dışı gelişen olaylarla da ilişkilidir. Kısa ve uzun vadede gelişen ekonomik olaylar tüm birey ve firmaları etkilemektedir. Bu nedenle, kredi analizi yapan uzmanlar, sektörlerin yapısı, işsizliği, satış dalgalanmalarını ve faaliyet zararlarına neden olabilecek koşulları dikkate almaktadır. Çünkü, satışları azalan firmalar bu koşullar altında gelirleri azalarak zor durumda kalacak ve bankaya karşı sorumluluklarını yerine getiremeyeceklerdir⁶⁰.

1.4.1.4.5. Karakter

Kredilendirmede karakter ilkesi denilince, kredi müşterilerinin piyasadaki itibar derecesi, yetişme tarzı, aile durumu, sorumluluk duygusu, iş ilişkilerindeki tutumu, borçlarına sadakati, yasalara uyumu gibi hususlar anlaşılmaktadır⁶¹. Başka bir deyişle, karakter ilkesi borçlunun itibarı, ödeme ahlakı ve ödeme alışkanlıklarını ifade etmektedir⁶².

Bankalar, dürüst ve hileli olan kredi müşterilerini ayırt edebilmek için objektif bir analiz yapmaktadırlar. Müşteri, daha önce almış olduğu kredisini zamanında ödemişse, bu durumda bankalarca, müşterinin aldığı krediyi zamanında ödeyeceği fikri yüksek varsayılmaktadır. Şayet karakter hakkında edinilen bilgiler olumlu ise diğer ilkelere bakılır. Bu konuda elde edinilen bilgiler olumsuz ise banka, kredi talep eden firmanın başvurusunu kabul etmeyecektir. Firma yöneticisi tek başına güçlü bir karaktere sahip olabilir. Ancak, kârlı bir işi yönetecek kapasiteye sahip olmayabilir⁶³. O halde karakter ilkesini irdelemek tek başına yeterli olmayabilir. Bunun yanında diğer ilkelere de zaman ayırmak gerekmektedir.

1.4.1.5. Kısa vadeli banka kredi türleri

Genel olarak bankalar firmalara aşağıda sıralanan kredi türlerini vermektedirler.

⁶⁰ Aras, Age., s. 64.

⁶¹ Gülmüş, Age., s.60.

⁶² Aras, Age., s.60.

⁶³ Aras, Age., s.61.

1.4.1.5.1. Açık kredi

Bankalar, güvenilir bulduğu müşterilerine tanıdığı kısa vadeli kredilerin önemli bir bölümünü açık kredi şeklinde kullanırmaktadır. Sadece müşteri imzası karşılığında sunulan açık krediler cari hesap üzerinden yürütülmektedir⁶⁴. Uygulamada açık kredi veya borçlu cari hesap, müşteriden kefalet ya da teminat alınmadan kişisel yükümlülüğe dayanılarak sadece imza karşılığında açılan kredi türüdür⁶⁵. Başka bir deyişle, açık kredi müşterinin imzası dışında bankaya karşı hiçbir teminatı veya güvencesi bulunmayan kredilerdir⁶⁶.

Bütün bankalar açısından açık kredi vermek yüksek risk taşımaktadır. Onlar bu riski azaltabilmek amacıyla firmaların finansal durumunu büyük bir titizlikle inceleyerek, istihbarat sonucuna göre hareket etmektedirler. Böylece bankalar istihbarat sonuçları olumsuz bulunan firmalara açık kredi vermezler⁶⁷.

Açık kredilerde belirli ve hukuken tahsis edilmiş bir karşılık veya teminat söz konusu olmadığından bunlar görünürde diğer kredi türlerine nazaran daha fazla risk taşımaktadır. Bu nedenle açık kredilerde, kredi faizleri yüksek tutulmaktadır. Ancak, söz konusu krediler teminatsız olarak verilmelerine rağmen, bankaların kredilerden doğan risk başlangıçta elimine etmeleri için seçkin müşterilerin tercih edilmesi yaygın bir uygulamadır⁶⁸.

Bununla birlikte uygulamada özel bir karşılığı bulunmayan açık kredilerin en güvenilir kredi olduğu bilinmektedir. Çünkü, bu kredinin açılışındaki temel dayanak olarak kredi talebinde bulunan müşterinin ticari ahlakı, girişim yeteneği, tecrübe ve işinde ihtisas sahibi olması, sermayesi, üçüncü kişilere olan borçları, likidite ve verimlilik gibi esaslar kabul görmektedir. Ticaret bankaları açacakları kredilerde vadesiz veya kısa vadeli mevduatı kullanmaktadırlar. Buna göre, vadesiz mevduata dayanarak açılan bir kredinin kısa vadede realize edilebilecek yetenekte olması gerekmektedir⁶⁹. Bu ilke batı bankacılığında temel hareket noktasıdır.

⁶⁴ Berk, Age., s.235.

⁶⁵ Parasız, Age., s.298.

⁶⁶ Ali Sait Yüksel, **Para Bulma ve Yatırım**, 2.Baskı, İstanbul, 1977, s.213.

⁶⁷ Parasız, Age., s.298.

⁶⁸ Berk, Age., s.235.

⁶⁹ Ali Sait Yüksel-Aslı Yüksel-Ülkü Yüksel, **Banka Yönetimi El Kitabı**, I.Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 2002, s.353.

Bankalar açık kredi açarken firmalardan yine de bazı özel koşullar istemektedirler. Bunlar kredi talebinde bulunan firmanın;

- Ticari ahlakının yüksek olması,
- Varlığının geniş olması,
- İşlerinde tecrübe ve ihtisas sahibi olması,
- Müşterinin bankada yeterli mevduat bulundurması,
- Havale, tahsilat senedi, sigorta gibi hizmet komisyonu getirebilecek işlemleri ilgili bankada görmesi⁷⁰ olarak özetlenebilir.

Açık krediyi alan bir firma, bankaya karşı tüm varlığıyla sorumlu bulunmaktadır. Zira, firmanın önceden almış olduğu krediyi zamanında ödemek yükümlülüğü vardır. Firma genellikle bir yıl içersinde belirli bir krediyi istediği zaman çekebilmektedir. Alınan kredi için yapılan geri ödemeler firma için kullanılabilir kredi miktarını artırmaktadır⁷¹. Uygulamada açık kredi daha çok ihracata hazırlık, akreditif teminatı ve kasa kolaylığı⁷² ile bankadan avans alınması, senet iskonto veya iştirası, teminat mektubu şeklinde açılmaktadır. Bununla birlikte açık krediler, daha çok cari hesap kredisinde kullanılır. Böylece firma belli bir limit dahilinde açılmış kredisini istediği biçimde (Police, çek, havale) kullanabilir, istediği anda kısmen veya tamamen geri verebilir⁷³.

Bir açık kredi için yapılan talebi çoğunlukla teminatlı kredi izlemektedir. Firmalar bu yüzden mevduatını bıraktığı banka ile ilişki kurmak zorunda kalmaktadır. Ayrıca, firma kredi borcunu zamanında öderse, banka gelecekte yine başka bir açık kredi verebilmek için istekli olabilmektedir⁷⁴.

1.4.1.5.2. Cari hesap kredisinde

Cari hesap kredisinde banka, kredi talebinde bulunan müşterisine belirli bir limite kadar kredi açmakta iken müşteri de bu limit dahilinde ihtiyacı kadar para çekmektedir. Bu işlem cari hesap üzerinden yürütülmektedir⁷⁵. Bu arada, cari

⁷⁰ Gülmüş, Age., s.41.

⁷¹ Bolak, Age., s.222.

⁷² Berk, Age., s.235.

⁷³ Yüksel- Yüksel-Yüksel, Age, s.353.

⁷⁴ Robert W.Kolb-Ricardo J.Rodriquez, **Finansal Yönetim**, Çev.: Ali İhsan Karacan, SPK Yayın No:35, s.90.

⁷⁵ Yüksel-Yüksel-Yüksel, Age., s.355.

hesap kredisi sözleşmeleri, kredi müşterisi ile banka arasındaki ilişki bozulmadığı sürece sürekli olarak yenilenmektedir.

Cari hesap kredisi, özellikle firma işletme sermayesinin finansmanında kullanılmaktadır. Bugünkü bankacılık uygulamasında örneği çok görülen bir iskonto kredisinin de açılmış bir cari hesaba aktarılarak bu hesap üzerinden kullandırılması mümkündür. Ancak banka, kredi talebinde bulunan müşteriye açtığı hesapta limit aşımına bazen izin vermektedir. Böylece, alacak bakiyesi veren hesap daha sonra limit dahilinde borç bakiyesine dönüşebiliyorsa, o zaman ortada bir cari hesap kredisi var olabilir⁷⁶.

Cari hesap kredisi, bankalarla sürekli ilişki içerisinde olan ticaret ve sanayi girişimcilerine uygun bir kredi şeklidir. Çünkü, firmaların nakit giriş ve çıkışları hep aynı zamana denk gelmeyebilir. Firmalar için durumuna ve ödeme ihtiyacına göre cari hesap kredisini kullanmakta ve elde edilen tahsilatlarla birlikte zaman kaybı olmadan, bankaya yapılacak ödemelerini gerçekleştirmektedir. Yani, kredi alan firma limit dahilinde kalmak kaydıyla istediği zaman, istediği miktarlarda ve hemen kredi çekebilmekte ve vade dolmasını beklemeden istediği miktarlarda ödemeyi en kısa zamanda bankaya yapabilmektedir. Bu uygulama şekli, kredi alan firma açısından faiz yükünü azaltmaktadır. Aynı zamanda cari hesap kredisi ne miktar paraya, ne kadar zaman için ihtiyaç olduğunun tahmin edilemediği durumlara uygun bir kredi olmasıdır⁷⁷. Cari hesap kredisi ani bir şekilde ihtiyaç üzere firmanın pazar fırsatlarının kazanılması amacıyla stokların finansmanında veya beklenmeyen bir ödemenin yapılabilmesine çok yardımcı olmaktadır.

1.4.1.5.3. İskonto kredisi

İskonto işlemi, hukuk açısından bir ticari senedin ciro edilerek bankaya satılmasıdır⁷⁸. Başka bir deyişle, iskonto işlemi süresi henüz dolmamış poliçe, bono gibi bir kıymetli evrakın devir alınması karşılığında vadeye kadar hesaplanan faiz ve komisyon gibi kesintilerin düşülmesinden sonra kalan senet bedelinin peşinen ödenmesi işlemidir⁷⁹. İskonto kredisi ise poliçe veya çeklerin

⁷⁶ Yüksel-Yüksel-Yüksel, Age., s.355.

⁷⁷ Öçal-Çolak, Age., s.132.

⁷⁸ TTK., mad. 593-596

⁷⁹ Berk, Age., s.236.

iskonto edilerek satın alınması suretiyle açılmaktadır. Ancak, iskonto edilen senetler üç ay vadeli ve T.C. Merkez Bankası nezdinde reeskont edilebilecek nitelikte olmalıdır⁸⁰.

İskonto için en elverişli senetler poliçe ve bonolardır. Ayrıca, faiz kuponlarının vadesine birkaç ay kalan tahvillerin iskontosu da mümkündür. Hazine bonoları da iskonto edilebilir.

İskonto işleminde, senedin mülkiyeti temlik cirosu ile bankaya verilmekte ve bu şekilde banka alacaklı durumuna geçmiş olduğundan, banka senedin vade tarihinin gelmesi durumunda, senet bedelini borçlulardan tahsil yoluna gidebilmektedir⁸¹.

Banka, iskonto ettiği poliçe veya bonoyu satış bedeli olarak önceden ödediği miktara ancak vadede kavuşabilecektir. O halde banka iskonto ettiren firma lehine bir kredi açmış sayılmaktadır. Şayet banka vade sonunda senet bedelini tahsil edemezse, iskonto ettiren firmaya yönelecektir⁸². Bundan dolayı iskonto kredisi açılacak firmanın bankaca güvenilir olma durumunun tespiti çok büyük önem taşımaktadır.

Bankalar iskonto ettikleri poliçeleri vadelerine kadar portföylerinde tutmazlar. Onlar da senetleri, likidite sağlamak amacıyla Merkez Bankasına iskonto ettirirler⁸³.

1.4.1.5.4. Senet karşılığı kredi

Senet karşılığı kredi uygulamada çok sık olarak kullanılan ve kişisel teminata dayanan bir kredi türüdür. Bu kredi de iskonto kredisinde olduğu gibi gerektiğinde TCMB nezdinde reeskonta tabi tutulabilir.⁸⁴

Senet karşılığı kredi, poliçe, bono gibi senetlerin rehin olarak alınması karşılığında açılan ve borçlu cari hesap şeklinde yürütülen kredilerdir. Bu krediler, vadesi gelmemiş senetlerin rehin edilmesi ve bedelleri toplamından belirli miktarda risk payının düşülmesinden sonra kalan bedelinin kredi limitini

⁸⁰ Yüksel-Yüksel-Yüksel, Age., s.356.

⁸¹ Aras, Age., s.14.

⁸² Yüksel-Yüksel-Yüksel, Age., ss.356-357.

⁸³ Yüksel-Yüksel-Yüksel, Age., s.357.

⁸⁴ Yüksel-Yüksel-Yüksel, Age., s.357.

aşmayacak şekilde, müşteriye cari hesap şeklinde kullanım kolaylığı sağlamaktadır⁸⁵. Bu amaçla, vadesi en fazla 181 gün olan bonolar yaygın olarak kullanılmaktadır⁸⁶.

Senet karşılığı kredide ticari senetlerin vadesinden önce paraya çevrilmeleri mümkündür. İskonto kredisinden farklı yönü, iskontoya alınan senetlerin mülkiyeti bankaya geçmesine karşın, senet karşılığı kredi de bankanın sadece rehin hakkının bulunmasıdır. Bununla birlikte uygulamada çift imzayla işleyen iskonto kredisi, senet karşılığı krediden daha güvenli oluşu dikkat çekmektedir. Bu nedenle, senet karşılığı kredi bankalarca daha çok toptancı, perakendeci, bayi ve ithalatçı gibi firmalara verilmektedir⁸⁷.

Senet karşılığı kredi işlemi, firmalara hem kredi hem de ticari senetlerin tahsiline aracılık ederek büyük faydalar sağlamaktadır. Ayrıca, bu kredi işlemiyle bankalar hizmet karşılığı komisyon almaktadır⁸⁸.

1.4.1.5.5. Hisse senedi ve tahvil karşılığı krediler

Hisse senedi ve tahvil karşılığı krediler, hisse senedi ve tahvillerin rehin edilmesi karşılığında açılan borçlu cari hesap şeklinde çalıştırılan kredi türüdür⁸⁹.

Hisse senedi ve tahvillerin menkul kıymetler borsasında kote edilmiş olanları ve “İtfa edilmemiş olmaları, vadelerinin dolmamış olmaları, faiz ve temettü kuponlarının tamam olması ve üzerinde mahkemece konulmuş ödeme yasağının bulunmaması gerekmektedir”⁹⁰. Çünkü, borsaya kote edilmiş menkul kıymetlerin takibi daha kolaydır. Ancak, hisse senedi ve tahviller karşılığı kredi hesabı yetkili kredi birimlerince kredi tahsisini takiben genel müdürlükten onay alınması suretiyle açılabilir⁹¹.

Bankalar, menkul kıymetlerin bizzat mudiye ait olup olmadığını, çalınma, bulma sonucu ele geçip geçmediğini kontrol etmektedir. Bu amaçla, menkul

⁸⁵ Aras, Age., s.16.

⁸⁶ Berk, Age., s.236.

⁸⁷ Yüksel-Yüksel-Yüksel, Age., ss.357, 358.

⁸⁸ Yüksel-Yüksel-Yüksel, Age., s.358.

⁸⁹ Gülmüş, Age., s.65.

⁹⁰ Parasız, Age., s.300.

⁹¹ Gülmüş, Age., s.65.

değerler rehin edilirken “muahalefet” yani mahkemece konan ödeme yasakları ve amorti listeleri mutlaka incelenmelidir⁹².

Hisse senedi ve tahvil karşılığı kredilerde borsada işlem gören hisse senetleri için %25-50, devlet tahvili karşılığı açılarda %10 marj uygulanmaktadır. Hisse senedi ve tahvil karşılığı kredilerin bankalar açısında bazı avantajları;

- Kısa vadede geri ödenme,
- Ticari mevduat birikimi sağlama,
- Komisyon geliri,
- Vadesinde tahsil edebilme olarak sıralanabilir. Buna karşılık, hisse senedi ve tahvilin değer kaybetmesi bu tür kredide tek dezavantaj olarak sayılabilir⁹³.

1.4.1.5.6. Emtia karşılığı kredi

Emtia karşılığı kredi, ticari, zirai ve sınai belli özelliklere sahip emtianın rehin olarak alınması karşılığında açılan ve borçlu cari hesap şeklinde çalışan diğer bir kısa vadeli kredi türüdür. Emtia karşılığı krediler, genel müdürlük izni ile açılmaktadır⁹⁴. Bu kredi türü zamanla değeri düşmeyen, fiyatları kararlı ve kolayca paraya dönüşebilen emtianın rehin edilmesi karşılığında açılmaktadır⁹⁵.

Emtia karşılığı kredi kullanılacak firmalarda;

- Uzun zaman aynı cins emtia ticaretiyle uğraşmak,
- Emtia konusunda ihtisas yapmak,
- Spekülatif maksat gütmemek,
- Taahhütlerine bağlı ticari itibarı yerinde olmak gibi bazı özellikler istenebilir⁹⁶.

Bankalar rehin alacakları emtianın aşağıda belirtilen belli özelliklere sahip olmasını istemektedirler⁹⁷;

- Emtia kolayca bozulmamalıdır,
- Emtia vasfını kaybetmeden uzun süre saklanabilmelidir,

⁹² Yüksel-Yüksel-Yüksel, Age., s.358.

⁹³ Aras, Age., s.19.

⁹⁴ Gülmüş, Age., s.58.

⁹⁵ Yüksel-Yüksel-Yüksel, Age., s.359.

⁹⁶ Gülmüş, Age., s.58.

⁹⁷ Gülmüş, Age., s.58-59.

- Değeri süratle değişmemelidir,
- Pazarlanması kolay olmalı,
- Depolanmaya elverişli olmalı,
- Rehin alınacak emtia, rehin edenin mülkiyetinde olmalı (Başkasına satılmış veya hacizli olmamalıdır).

Emtia karşılığı kredi için daha çok tarım ürünleri kabul edilmektedir. Teminat olarak verilen ürünün hukuk açısından rehin edilmiş sayılabilmesi için mülkiyetinin bankaya devri zorunludur⁹⁸. Rehin edilen ürünün bulunduğu yere göre çeşitli olasılıkları vardır. Bunlar⁹⁹:

Ürünler bankanın deposunda, müşterinin deposunda, güvenilen üçüncü bir kişide veya genel mağazalarda bulundurulabilir. Ancak, genel olarak ürünler müşteride kalmaktadır. Çünkü, her bankanın ürünleri saklayabileceği deposu sınırlıdır.

Emtia karşılığı açılan kredilerde ürünler için bankaya verilen teminat önemlidir. Çünkü, banka kredinin ödenmemesi durumunda teminatı paraya çevirmek zorunda kalacaktır. Burada banka, emtia karşılığı kredi tutarını belirlerken fiyat düşmelerine göre hesaplanan ve marj¹⁰⁰ denen belli bir payı göz önünde tutmaktadır. O halde, teminatlı kredilerde kredinin güvencesini teşkil eden rehin edilen emtianın tür ve değerinin takdiri önemli bir konu olmaktadır. Genel olarak marj ürünlerin piyasadaki durumuna göre % 20-30 olarak uygulanmaktadır. Banka bu tür bir kredi açarken kredi müşterisinin işlerinin iyi gitmemesinden ziyade, ürünün satılması sonucu kredinin geri alınmasını ummaktadır¹⁰¹.

Emtia karşılığı krediler için bir defa da avans şeklinde veya taksitler halinde ödenebilme imkanı bulunmaktadır¹⁰². Ancak, bu şekildeki klasik emtia karşılığı kredi çok az uygulama alanı bulmaktadır. Bugünkü uygulama borçlu cari hesap şeklinde işlemektedir¹⁰³.

⁹⁸ Medeni Kanun Mad. 853.

⁹⁹ Yüksel-Yüksel-Yüksel, Age., s.360.

¹⁰⁰ Marj:Emtia karşılığı kredinin riskini azaltmak için emtianın uzmanlarca belirlenen değerine uygulanan tehlike payıdır.

¹⁰¹ Yüksel-Yüksel-Yüksel, Age., s.359.

¹⁰² Berk, Age., 236.

¹⁰³ Yüksel-Yüksel-Yüksel, Age., s.359.

1.4.1.5.7. Kefalet karşılığı kredi

Kefalet karşılığı kredi, bir bankanın kredi müşterisinin nam ve hesabına bir üçüncü kişiye karşı herhangi bir kefalet veya garanti yüklemine bulunması suretiyle en az iki imza karşılığında açılan kredi türüdür. Bu kredinin uygulaması teminat mektubu verilmesi veya aval sıfatıyla müşteri lehine senet alınması şeklinde yürütülür¹⁰⁴.

Kefalet kredisinde banka doğrudan müşterisine kefil olmakla birlikte, kabul kredisinde borcun ödenmemesi halinde bankanın bu borcu yüklenmesi zorunlu tutulmamaktadır¹⁰⁵. Kefalet kredisi, ihracat hazırlık, akreditif teminatı ve kasa kolaylığı biçiminde kullanılmaktadır. Ancak, bu tür kredi uygulamada daha çok günlük ihtiyaçları karşılamak ve sonrasında kapatılmak amacıyla kasa kolaylığı şeklinde kullanılmaktadır¹⁰⁶. Bu kredinin kullanılmasındaki temel koşullar;

- Firmanın kefil veya kefillerinin ticari itibarı,
- Ticari geçmiş, deneyim,
- Yeterli bir mevduat karşılığı,
- Komisyonlu işlemlerde bankaya ek gelir sağlama¹⁰⁷ olarak sayılabilir.

Kredinin teminatı, ikinci bir kişinin teminatıdır. Kefalet öyle bir sözleşmedir ki, onunla kefil borçlunun krediyi ödememesi halinde bundan bizzat sorumlu sayılmayı alacaklıya taahhüt etmektedir. Kefaletin geçerli olabilmesi için;

- Kefalet sözleşmesinin yazılı olması,
- Kefilin sorumlu sayılacağı belirli bir tutarın yazılı olması,
- Asıl borcun geçerli olması,

-Kefilin medeni hakları kullanma hakkına sahip olması gerekmektedir. Bu nedenle genel kredi sözleşmesi imza altına alındıktan sonra müteselsil kefil olmalarına dikkat edilmektedir¹⁰⁸.

¹⁰⁴ Yüksel-Yüksel-Yüksel, Age., s. 362.

¹⁰⁵ Erdoğan Alkin, *İktisat*, Filiz Kitabevi, İstanbul., 1992, s. 217.

¹⁰⁶ Aras, Age., s. 22.

¹⁰⁷ Aras, Age., s. 22.

¹⁰⁸ Gülmüş, Age., s. 42.

Müteselsil kefalette, kefil bir kredi borcun ödenmesinde asıl borçlu ile müştereken sorumlu bulunmaktadır. Alacaklı banka isterse asıl borçluya başvurmadan ve rehinleri paraya çevirmeden önce müteselsil kefil hakkında borç ödemedi takibe geçilebilir¹⁰⁹.

Ticaret şirketleri de kefil olabilmektedir¹¹⁰. Ancak ticaret şirketlerinin kefaletinin geçerli olabilmesinin şartı, TTK mad. 137'de belirtilmiştir. Buna göre kefalet, şirket ana sözleşmesinde yazılı olan faaliyet konusu çerçevesinde sınırlı tutulmaktadır. Şahıs şirketlerinde ise kefaletin geçerli olabilmesi için şirketin ana sözleşmesinde belirtilen yazılı amaçlarını gerçekleştirmek üzere verilmiş olması gerekmektedir¹¹¹.

Kefalet karşılığı kredilendirmede bankanın kazancı faiz geliri olmaktadır. Ayrıca bir komisyon ya da başka bir ücret söz konusu değildir. Bu bakımdan bu kredi bankalar için verimsiz bir kredi olarak görülmektedir. Uygulamada bu kredi, bankalar tarafından en az kullanılan kredidir¹¹².

1.4.1.5.8. Spot krediler

Spot kredileri firmaların kısa süreli finansman ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Spot kredilere çek ve senetler teminat olarak verilebilir. Kredi tutarı ve faiz oranı ve vade, kredi kullanım tarihinde belirlenir ve sabit niteliktedir. Bu tür kredide faiz oranı diğer kredilere göre düşüktür.

Spot kredilerin vadesi değişmediği gibi vadesinden önce ödemek de mümkün değildir. Ayrıca faizlerdeki değişmeye bağlı olarak riski üstlenen taraflarda değişmektedir. Doğan riski faizlerin yükselmesi durumunda banka, faizlerin düşmesi durumunda ise kredi müşterisi üstlenmektedir¹¹³.

¹⁰⁹ Gülmüş, Age., s. 42.

¹¹⁰ TTK. Mad. 137.

¹¹¹ Gülmüş, Age., s. 43.

¹¹² Aras, Age., s. 23.

¹¹³ Mehmet Başar, Birlik, **Finansal Yönetim**, Açıköğretim Yayınları No: 779, Eskişehir, 2003, s. 215.216.

1.4.1.5.9. Döviz kredileri

Türk Parasının Kıymetini Koruma Kararları çerçevesinde bankalar Türkiye’de yerleşik ihracatçılara yasalar doğrultusunda döviz kredisi açmaktadırlar. Ancak, bankalar döviz kredisi açabilmesi için;

- Bankanın bünyesinde oluşturulan fonlar,
- Yurt dışından getirilen krediler,
- Bankada açılan döviz tevdiat hesaplarında biriken fonlara başvurmak zorunda kalmaktadırlar¹¹⁴.

Döviz kredilerinin faiz oranı, piyasa faiz oranı dikkate alınarak hesaplanmaktadır. Genellikle Libor¹¹⁵ üzerine yapılan eklemeler ile bulunan oran geçerli olmaktadır¹¹⁶.

İhracatın finansmanında kullanılan kredilerden birisi de döviz kredileri olmaktadır. Döviz kredileri, nakit krediler olarak kabul edilmektedir. Bu kredi genel olarak döviz kazandırıcı projelere kaynak sağlamak için verilmektedir. İhracat kredilerine benzemekle birlikte aralarındaki en önemli fark, ihracat kredilerinin TL olarak ; döviz kredilerinin ise adından anlaşılacağı üzere döviz olarak kullandırılmaktadır. Bunun yanında, döviz kredileri TL olarak da açılabilmektedir. Döviz kredisi kredi anapara ve faizleri, tekrar dövizle geri ödenmektedir¹¹⁷.

Döviz kredisinde vade en fazla bir yıl ile sınırlandırılmaktadır. Bu kredi de uygulanacak faiz oranı ise banka ve müşteri arasında serbestçe karşılaştırılmaktadır. Döviz kredisi yoluyla gelir (G) sağlayan bankanın kazancı aşağıdaki formülle gösterilmektedir¹¹⁸:

$$G = \text{Libor} + \text{Spread}^{119} + \text{Bankaya ait spread.}$$

Döviz kredisi açılabilmenin bazı koşulları bulunmaktadır. Bunlar şöyle sıralanabilir¹²⁰:

- Döviz kredisi yurt içinde ikametgahı olanlara verilir,

¹¹⁴ Akgüç, Age., s. 592

¹¹⁵ Libor: Londra bankalar arası faiz oranı (London Interbank Offering Rate)

¹¹⁶ Melemen, Mehmet-Arzova S.Burak; **Uygulamalı Uluslararası Ticaret Finansman Teknikleri Ticari İngilizce, Alfa Yayınları**. 2.Baskı, 2000, s.159.

¹¹⁷ Muharrem Özdemir, **Finansal Yönetim**, Türkmen Kitabevi, 2.Baskı, İst., 1999, s.277.

¹¹⁸ Özdemir, Age., s.277.

¹¹⁹ Spread: Bankaların giderleri ile kâr marjını içeren orandır.

¹²⁰ Özdemir, Age., s.278.

- Kredi ihracat ve döviz kazandırıcı işlemlere verilmelidir,
- Kredi dövize TL olarak kullanılmalıdır,
- Kredinin vadesi en fazla bir yıldır,
- Kredi ödemeleri yine döviz kazandırıcı işlemlerle yapılmalıdır.

1.4.1.5.10. İhracat-Eximbank kredileri

İhracat-Eximbank kredileri, satıcı ve üretici firmaların yurt dışına vadeli ihracat yapmaları durumunda yurt dışındaki alıcılarının finansmanında kullanılan bir kredi türüdür¹²¹. Böylelikle ihracatçı firmaların kısa vadeli finansman ihtiyaçları da karşılanmış olacaktır.

İhracat kredileri, ihraç edilecek malların tedarik edilmesinden satılıp döviz olarak yurda getirilmesine kadar geçen zaman içerisinde bankalar tarafından ihracatın finansmanı için kullanılan kredilerdir. Bu krediler genellikle borçlu cari hesap şeklinde çalışmakta ve ticari senetler ile belge karşılığında verilmektedir. Bankalar, kredinin kullanılması aşamasında müşterinin ihracat taahhüdünü dikkate almaktadır¹²².

Kısa vadeli ihracat kredileri, ihracatın aşamaları dikkate alındığında;

- İhracat hazırlık kredileri,
- Kesin satışı ihracat kredileri,
- İhracat bedelinin tahsiline yönelik krediler¹²³ olarak sınıflandırılmaktadır.

Bunlardan ihracat hazırlık kredileri, ihracat hazırlığı aşamasında gerekli finansman kaynağı sağlayarak firmalara çok büyük avantaj sağlamaktadır. Genel olarak, ihracat kredileri firmalara şu avantajlar sağlamaktadır¹²⁴:

- Kısa vadeli finansman ihtiyacının sağlanması,
- Vergi, resim ve harç istisnası,
- Vergi iadesi alma,
- Döviz girdilerine göre maliyet düşüklüğü,
- KKDF'dan prim alınması.

¹²¹ Yıldırım B. Önal, Türkiye Endüstri İşletmelerinin müşteri finansmanında Kullandıkları Tekniklerin Karşılaştırılması Olarak İncelenmesi, SPK. Yayın No:112, Ankara, 1998, s.174.

¹²² Özdemir, Age., s.276.

¹²³ Özdemir, Age., s.276.

¹²⁴ Özdemir, Age., s. 276.

a. Türk Eximbank kredileri

Türk Eximbank'ın amacı; 87/11914 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına göre şöyle belirtilmiştir. Bu kurumun amacı; ihracatın geliştirilmesi, ihraç edilen mal ve hizmetlerin çeşitlendirilmesi, ihraç mallarına yeni pazarlar kazandırmak, ihracatçıların uluslararası ticarete paylarının artırılması, girişimcilere gerekli desteğin sağlanması, ihracatçılara yurt dışında faaliyet gösteren müteahhitler ve yatırımcılara uluslararası piyasalarda rekabet gücü ve güvence sağlamak üzere teşvik edilmesidir¹²⁵.

Türk Eximbank gerek ihracatçıların gerekse yurt dışı faaliyet gösteren müteahhit ve yatırımcılara finansman imkanı sağlaması yanında politik ve ticari risklerden arındırılmalarına yönelik sigorta ve garanti programları ile Türkiye ihracatının desteklenmesinde özel bir önem ve konuma sahip kurumsallaşmış bir ihtisas bankası olarak faaliyette bulunmaktadır¹²⁶.

Bu amaçla Türk Eximbank ihracatçı ve müteahhitleri kısa, orta ve uzun vadeli nakdi ve gayri nakdi krediler, sigorta ve garanti programları ile desteklemektedir. Banka tarafından uygulanan kredi programları¹²⁷;

- Kısa vadeli ihracat kredisi,
- Özellikli kredi programları,
- İslam Kalkınma Bankası kaynaklı krediler,
- İhracat finansmanı aracılık kredisi,
- Döviz kazandırıcı hizmetler kapsamındaki krediler,
- Ülke kredi/garanti programları olarak sıralanabilir. Öte yandan ihracat kredi sigortası programları da vardır.

Bunlardan kısa vadeli ihracat kredisi, Türk Eximbank tarafından ihracat ve ihracat bağlantılı mal üreten firmalara, özellikle ihracat hazırlık aşamasında finansman ihtiyaçlarını karşılamak üzere verilmektedir. Bu krediler Türk Lirası ve

¹²⁵ H.Ahmet Kılıçoğlu, "İhracatın Merkez Bankası Türk Eximbank" Dış Ticaret Dergisi, Yıl:1, Sayı: 3, (ss.120-125), Mayıs-Haziran, 2002, s. 120.

¹²⁶ Kılıçoğlu, Age., s. 120.

¹²⁷ Kılıçoğlu, Age., s. 120.

döviz cinsinden kullanılmaktadır¹²⁸. Kısa vadeli ihracat kredi sigortası ile firmalar, kısa vadeli kredili satışlarından doğan alacakları ticari ve politik risklere karşı güvence altına alınmaktadır¹²⁹.

Türk Eximbank, ülke proje kredilerine de destek sağlamaktadır. Bu amaçla, Türk firmalarınca ilgili ülkelerde gerçekleştirilen otel, uluslararası ticaret merkezi, sınai tesis, telekomünikasyon ve enerji projelerine finansman desteği sağlamaktadır. Bankanın özellikle proje kredilerin uygulamasına teknik yardım sağlama kararı da bulunmaktadır¹³⁰.

Garanti programları çerçevesinde Türk Eximbank, Libya'da iş yapan Türk müteahhitlerine yönelik bir garanti programı vardı (Libya Köprü Döviz Kredi Garantisi). Ayrıca, Körfez Krizi nedeniyle garanti programı çerçevesinde Irak ve Kuveyt'ten alacakları olan Türk firmalarına gerekli ödeme yapılmıştır¹³¹.

b. Merkez Bankası kaynaklı krediler

Merkez Bankası, bankacılık kesimine belirli limitler dahilinde bir kredi açmaktadır. TCMB' nin bankacılık kesimine açmış olduğu kredilerin sektörel dağılımı da izlenen politikalara göre değişiklik göstermektedir. Orta vadeli sanayi kredisi uygulamasına son verilmiş olduğundan, 1990 yılından itibaren TCMB' nin bankacılık sektörüne açmış olduğu krediler kalkınma amaçlı olma niteliğini yitirmiş bulunmaktadır¹³².

TCMB' ince son yıllarda uygulanan ihracat reeskont kredileri şunlardır:¹³³

- İhracat reeskont kredisi,
- Vesaik mukabili kredi,
- Yurtdışı müteahhitlik hizmetleri reeskont kredisi.

Bu krediler, TCMB tarafından ticari bankalara bir kaynak olarak aktarılmakta, oradan da firmalara sunulmaktadır.

¹²⁸ Kılıçoğlu, Age., s. 120

¹²⁹ Halil Seyidoğlu, *Uluslararası Finans*, Güzem Yayınları, No:8, İst., 1994, s. 287.

¹³⁰ Türk Eximbank, "Dış Ticaretin Finansmanında 10.Yıl" Aksoy Matbaacılık A.ş., Kasım, 1997, (ss. 53-54).

¹³¹ Seyidoğlu, Age., s.287.

¹³² Öztin, Akgüç, "Bankacılık", Banka Maliye Ekonomik Yayınlar Dergisi, (ss. 37-86). Yıl 38, Eylül 2001, s. 66.

¹³³ Aras, Age., s. 26.

İhracat reeskont kredisi, Türk menşeli malların serbest dövizle kesin olarak ihracat taahhüdü karşılığı ihracatçılara verilmek üzere bankalara tahsis edilen kredilerdir. Vesaik mukabili kredi, ihracat belgelerinin tahsile verildiğine bakılmaksızın ihracatçılara kullandırılan çok kısa vadeli kredi türüdür. Yurt dışı müteahhitlik hizmetleri reeskont kredisi ise, yurt dışı müteahhitlik hizmetleri dolayısıyla döviz kazandıran firmalara kullandırılmak üzere bankalara tahsis edilen kredi türüdür.

İhracatın finansmanında kullanılan bu krediler, döviz üzerinden düzenlenmiş ve vadelerine en çok 120 gün kalan poliçelerin reeskontu karşılığı, ticari bankalara özellikle Türk Eximbank tarafından garanti edilen vadeli ihracat alacakları içinde kabul finansmanı kapsamında reeskont olanağı sağlamaktadır. Ancak bu kredilerin boyutu 2000 yılı sonu itibariyle 99.673 milyar TL ile sınırlı boyutta kalmıştır. Bu kredilerden daha çok Türk Eximbank yararlanmaktadır¹³⁴.

1.4.1.5.11. Akreditif kredi

Akreditif kredi, gayri nakdi kredi olarak tanımlanmaktadır. Akreditif kredi uluslararası bir havale niteliğindedir. Akreditif, “Bir bankanın ithalatçının talep ve talimatı ile ya da kendi adına hareket ederek, belirli bir tutara kadar, belli bir süre içinde, belirli belgeler karşılığında ve öngörülen şartların yerine getirilmesi kaydıyla, ihracatçıya ödeme yapacağını, ihracatçı tarafından kabul edilen poliçeleri kabul veya iştira edeceğini ihracatçıya karşı taahhüt etmesidir”. Akreditif, ithalatçı bankası tarafından açılır ve ihracatçı malları gönderip, belgeleri bankaya sunduğunda mal bedelini tahsil eder¹³⁵.

Bankalar açtıkları akreditif hizmeti karşılığında belli bir miktarda komisyon elde ederler.

Akreditif işleminin tarafları akreditif amiri, amir banka, lehdar banka ve lehdardır. Bunlar şu şekilde izah edilebilir¹³⁶:

¹³⁴ Akgüç, "Bankacılık", s. 68.

¹³⁵ Başar, Age., s. 216.

¹³⁶ Başar, Age., s. 216.

Akreditif amiri: Amir ithalatçı olup, bankasına akreditif açtırma talimatı veren taraftır. Alıcı bankasına akreditif şartlarını bildirirken satıcı ile yaptığı anlaşma hükümlerine uyar.

Amir banka: İthalatçının talimatı ile ihracatçı lehine akreditif açan ve bunu ihracatçının bankasına bildiren bankadır. Bu banka ithalatçı adına, ihracatçının bankasına ödeme taahhüdünde bulunan bankadır.

Lehdar banka: İhracatçının kendi ülkesindeki bankadır. Lehdar banka gelen akreditifi ihracatçıya ihbar etmektedir.

Lehdar: İhracatçı olup, malları gönderip, ilgili belgeleri bankaya sunarak, bedeli tahsil eden taraftır.

1.4.1.6. Kısa vadeli banka kredilerinin maliyeti

Bütün krediler gibi kısa vadeli banka kredilerinin de bir maliyeti vardır. Kısa vadeli banka kredilerinin maliyetini belirleyen üç faktör bulunmaktadır. Bunlar, nominal faiz oranı, temel faiz oranı ve efektif faiz oranıdır.

Nominal faiz oranı, kredi talep eden firma ile banka arasında anlaşmaya varılan yıllık faiz oranıdır. Bu oran tahvillerin üzerinde bulunan kupon oranı ile benzerlik taşımaktadır. Temel faiz oranı, genel olarak bankaların müşterilerine uyguladığı nominal faiz oranı olarak ifade edilebilir. Bu oran bankalarca uygulanan en düşük faiz oranı olmaktadır. Buradaki temel faiz oranı, diğerleri gibi cari arz ve talep durumuna göre belirlenmektedir.

Temel faiz oranı üzerinden genel olarak küçük firmalara yüksek faizli kredi verilmektedir. Bu nedenle küçük firmalar yüksek faizle borçlanmaktadırlar. Bu firmalara uygulanan kredi faizine, temel orana risk primi de ilave edilir. Bu risk primi kredi değerliliği artan firmalar için azalmakta, küçük firmalar gibi gün geçtikçe kredi değerliliği azalan firmalar için ise artmaktadır.

Efektif faiz oranı, krediler için uygulanan yıllık faiz oranıdır. Bu oran bankanın, vergi öncesi elde ettiği getiri oranıdır.

Banka kredilerinin basit faiz oranı;¹³⁷

$I = L \cdot i \cdot t$ formülüyle hesaplanmaktadır.

I: Faiz tutarı (TL)

¹³⁷ Muharrem Özdemir, *Finansal Yönetim*, 2.Baskı, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 1999, s. 266.

L: Kredinin anaparası (TL)

i: Nominal faiz oranı (Yıllık %)

t: Zaman

Buna ilaveten efektif faiz oranı¹³⁸:

$$R = \frac{I \times M}{L_0} \quad \text{formülüyle hesaplanmaktadır.}$$

I: Faiz

R: Efektif faiz oranı

L_0 : Net gelir

M: Yıldaki zaman.

Örneğin, bir firma A bankası ile 180 günlük ve 10 milyar TL'lik bir kredi almış olsun. Nominal faiz oranı ise %100'dür. Anapara ve faiz vade sonunda ödenecektir. Buna göre:

$$\text{Faiz} = 10.000.000.000 \text{.- TL} \times 1.0 \times \frac{180}{365} = 5.000.000.000 \text{.- TL.}$$

$$R = \frac{I \times M}{L_0} = \frac{5.000.000.000 \text{.- TL}}{10.000.000.000 \text{.- TL}} \times \frac{365}{180} = \% 100 \text{'dür.}$$

Bu örnekte, firma bankadan net 10 milyar TL'lik bir kredi alarak, vade sonunda faizi ile birlikte toplam 15 milyar TL ödemektedir. Ayrıca burada nominal ve efektif faiz oranı eşit olmaktadır.

Bununla beraber bankalar, kredi iskonto ve kredinin alındığı yılda telafi edici bir bloke mevduat talep etmektedir. Böyle bir uygulama efektif faiz oranını artırmaktadır. Böylece firmalar açısından banka kredisinin maliyeti artmaktadır¹³⁹. Bu durumu üç şekilde göstermek mümkündür.

I-Kredi iskontosu ile alınacak faiz, dönemin sonunda değil kredinin başlangıcında tahsil edilmektedir. Yukarıdaki örnekte yer alan bilgilere göre;

$$\text{Faiz} = 10.000.000.000 \text{.- TL} \times 1.00 \times \frac{180}{365} = 5.000.000.000 \text{.- TL.}$$

Net alınacak kredi tutarı:

$$10.000.000.000 \text{.- TL} - 5.000.000.000 \text{.- TL} = 5.000.000.000 \text{.- TL}$$

olmaktadır. Bu durumda efektif faiz oranı:

¹³⁸ Özdemir, Age., s. 267.

¹³⁹ Özdemir, Age., s. 268.

$$R = \frac{5.000.000.000.-TL}{5.000.000.000.-TL} \times \frac{365}{180} = \% 200 \text{ olmaktadır.}$$

Yani firma; net olarak 5 milyar TL kredi almakta ve 180 gün sonra bankaya 10 milyar TL ödemektedir. Firma toplam 5 milyar TL faiz ödemekte ve efektif faiz oranı % 200'e yükselmektedir.

II-Firmaların bankada bloke mevduatı bulundurması kredi maliyetini efektif olarak artırmaktadır¹⁴⁰. Buradaki efektif faiz oranı yasal faiz oranının da üstüne çıkmaktadır. Bankalar, özellikle para piyasasında daralma olduğu dönemlerde müşterilerinden belli bir oran veya tutarda mevduatı bloke etmelerini istemektedirler. Hatta, bankalar kredi açılmasını "bloke mevduat" koşuluna bağlayabilmektedir¹⁴¹. Yine aynı örnekte %100 iskontoya ek olarak bankanın %10 bloke mevduat ya da telafi edici balans istemeleri halinde;

$$\text{Faiz} = 10.000.000.000.-TL \times 1.00 \times \frac{180}{365} = 5.000.000.000.-TL.$$

$$\text{Bloke mevduat} = 10.000.000.000.-TL \times 0,10 = 1.000.000.000.-TL$$

$$\text{Net alınacak kredi tutarı} = \text{Kredi Anaparası} - \text{Faiz} - \text{Bloke mevduat}$$

$$10.000.000.000.-TL - 5.000.000.000.-TL - 1.000.000.000.-TL$$

$$= 4.000.000.000.-TL.$$

III-Bankacılıkta bir yıl 365 gün yerine 360 gün olarak kabul edilmektedir.

Bu durum da kredinin efektif faiz maliyetini artırmaktadır¹⁴².

Yukarıdaki örnek dikkate alındığında;

$$\text{Faiz} = 10.000.000.000.-TL \times 1.00 \times \frac{180}{365} = 5.000.000.000.-TL.$$

$$\text{Bloke mevduat} = 10.000.000.000.-TL \times 0,10 = 1.000.000.000.-TL$$

Efektif faiz oranı ise;

$$R = \frac{5.000.000.000.-TL}{4.000.000.000.-TL} \times \frac{365}{180} = \% 250' \text{ dır.}$$

Normal faiz oranı %100 olan bir kredinin, kredi iskontosu ile efektif faizi %200'e yükselmekte; bloke mevduatında etkisiyle efektif faiz oranı %250'ye çıkmaktadır.

¹⁴⁰ Özdemir, Age., s. 268.

¹⁴¹ Akgüç, **Finansal Yönetim**, Age., s.539.

¹⁴² Özdemir, Age., s. 268.

1.4.1.7. Kısa vadeli kredi taleplerinin değerlendirilmesi

Bankalar genellikle firmaların, işletme sermayesi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kısa vadeli kredi vermektedir. İşletme sermayesi kredisi iş hayatına aktarılan kredilerin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Kısa vadeli krediler esas itibariyle işletme sermayesi ihtiyacı için verilmekle beraber, bankalarca bazen sabit varlık yatırımların finansmanı için de verilmektedir¹⁴³.

Ekonominin bir çok alanında mal ve hizmet üretiminde bulunan firmalar geçici finansman ihtiyaçlarında kullanmak üzere kısa vadeli kredi talep etmektedir. Firmalar özellikle hammadde, malzeme ve işçilik giderleri dolayısıyla yapacakları ödemeleri kısa vadeli kredilerden karşılamaktadırlar.¹⁴⁴

1.4.1.7.1. İşletme sermayesi kredileri

Firmalarda cari aktiflerin yatırımı işletme sermayesiyle ilgilidir. Net işletme sermayesi ise cari aktif toplamından cari pasiflerin çıkarılması ile bulunmaktadır. Finansal yönetimim en önemli konularından bir tanesi işletme sermayesinin kontrolü ve yönetimi olmaktadır¹⁴⁵.

İşletme sermayesi kredileri çeşitli şekillerde ayırma tabi tutulmaktadır. En yaygın ayırım ihtiyaç nedenlerine göre olanıdır. Buna göre işletme sermayesi kredi talepleri¹⁴⁶;

- Mevsimlik ihtiyaçlar,
- Büyüme,
- Geçici beklenmeyen fırsatlar,
- Düşük devir hızları,
- Ekonomik hayattaki gelişmeler, enflasyon ya da stagflasyon,
- nedenlerinden kaynaklanmaktadır.

¹⁴³ Öztin Akgüç, **Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi**, Genişletilmiş 6. Baskı, Arayış yayıncılık, İstanbul, 2000, s. 261.

¹⁴⁴ Öçal-Çolak, Age., s. 129.

¹⁴⁵ William G. Droms, **Finance and Accounting for Nonfinancial Managers**, Fourth Edition, Addison, Wesley Longham Inc., 1998.

¹⁴⁶ Akgüç, Kredi Talep., Değ., 2000, Age.,s. 262.

1.4.1.7.2 Mevsimlik ihtiyaçlar

Mevsimlik krediler, kısa vadeli krediler içerisinde yer almaktadır. Bu kredilerin temelinde ekonomideki faaliyetlerde yaşanan düzenli değişmeler yatmaktadır. Teknolojik değişiklikler, doğal, iklim koşulları ve bazı sektörlerin ürünlerine belli mevsimlerde talebin yoğunlaşması, tüketicici tercihleri mevsimlik etkiler doğurmaktadır. Bu mevsimlik etkiler, firmaların stok ve alacaklarının belirli mevsimlerde artışına neden olur. Böylece onlar, müşteri taleplerini karşılamak ve alacaklarını finanse etmek amacıyla kredi talebinde bulunmak zorunda kalırlar. Mevsimlik krediler, daha çok stoklarını karşılanmasında kullanılmaktadır. Stoklar paraya dönüşünce alınan kredinin geri ödemeleri yapılmaktadır¹⁴⁷.

Gerek bankalar gerekse firmalar açısında avantajları olan mevsimlik kredilerin, bankaların kredi portföylerinde bir azalışa geçmesi dikkate çarpmaktadır. Bunun nedeni, firmaların mevsimlik etkileri gidermeye yönelik aldıkları önlemler, çeşitli politikalar izlenmeleri, faaliyetlerini çeşitlendirmeleri ileri sürülmektedir. Mevsimlik kredilerin bankalar açısından avantajları¹⁴⁸;

- Bu krediler, banka kredilerin en tipik şeklidir.
- Riskleri az olduğundan dolayı bu krediler kendini hemen likidite ederler,
- Kredi analizinin göreceli olarak kolay olması,
- Çok sayıda plasman müşterisinin kredi taleplerini karşılamaktadır,
- Kredi müşterilerin fon fazlası oldukları dönemlerde bankalarda mevduat bırakmalarıdır.

Bu nedenle, mevsimlik krediler belli dönemlerde firmaya gerekli kaynağı sağlamakta olup pazarlama ile üretim faaliyetlerini devam ettirerek firma yaşamına katkıda bulunmaktadır. Çünkü, yılın belirli dönemlerde firmaların kredi talepleri kendiliğinden ortaya çıkmakta ve kaynağın elde edilmesi hayati bir önem taşımaktadır. Yoksa mevsimlik kredi ihtiyacının karşılanmaması durumunda firma, artan talep miktarı, mevcut stok miktarını aşması ile müşteri beklentilerine tam zamanında cevap veremez. Böylece, firma eksik kapasitede çalışarak kârlılığı düşük seviyede kalacaktır.

¹⁴⁷ Akgüç, Kredi Talep., Değ., 2000. Ae., s. 262.

¹⁴⁸ Akgüç, Kredi Talep., Değ., 2000. Ae., s. 262.

1.4.1.7.3. Büyüme

Günümüzde firmaların temel amaçlarından biriside büyüme olmaktadır. Firmaların genel olarak büyüme isteklerinin nedenleri, büyük ölçekte üretim yapmakla maliyetleri azaltmak, riski azaltmak, firmanın piyasa değerini arttırmak olarak sıralanabilir. Böylelikle büyüme yoluyla asıl amaçları olan kârı maksimize eden firmalar hedeflerine kavuşmuş olmaktadır¹⁴⁹.

Gelişen endüstri de hızlı büyüme karşısında firmalar bazı finansal sorunlar çekmektedir. Bunların bazısında öz kaynak yetersizliği ön planda gelmektedir. Bu sorunu çözmek için firmalar ya ortak sayısını arttırmakta ya da işletme sermayesi kredilerine müracaat etmektedirler. Çünkü sabit varlıklara yapılacak ek ilaveler, işletme sermayesi ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır¹⁵⁰.

Hızla büyüyen ve büyüme potansiyeli olan firmaları finanse etmek; bankalar için kredi satmak için bir fırsat bir o kadarda risk taşımaktadır. Bu risk aşırı derecede büyüyen firmaların ödeme güçlüğü içersinde olmalarından kaynaklanmaktadır. Yine de büyümenin ilk aşamalarında firma ile banka arasında sağlıklı bir ilişki kurulması, bankalara ve firmaların faaliyetlerine ilişkin bazı yönlendirmeler vermesine olanak tanımaktadır. Böylelikle büyümenin finansı ile her iki tarafta avantaj sağlayabilir¹⁵¹.

1.4.1.7.4. Geçici beklenmeyen fırsatlar

Firmalar, bazen olağanüstü fırsatları kullanabilmek amacıyla işletme sermayesi kredi talebinde bulunabilirler. Örneğin büyük ölçekte bir siparişin alınması, geçici fiyat düşüşlerinden yararlanarak stokların arttırılması kullanılabilir bir ikinci el makine ve teçhizatın satın alınması, büyük ihalelerin bir bölümünün taşeron olarak yüklenmesi gibi geçici beklenmeyen fırsatlar ortaya çıkabilir¹⁵².

¹⁴⁹ Akgüç, Fin.Yön. Age., s. 889.

¹⁵⁰ Akgüç, Kredi Talep., Değ., 2000, Age., s. 263.

¹⁵¹ Akgüç, Kredi Talep., Değ., 2000, Age., ss. 263,264.

¹⁵² Akgüç, Kredi Talep., Değ., 2000, Age., s. 264.

Bu durumlarda, bankalar firmaların geçici beklenmeyen fırsatlarına karşılık işletme sermaye kredisi açmaktadırlar¹⁵³. Ayrıca bankalar bu kredi için daha yüksek güvenceler istemektedirler.

1.4.1.7.5. Düşük devir hızları

Bazı firmalarda ekonomik ve teknolojik nedenlerle stokların devir hızı düşük olmaktadır. Onların stok devir hızlarının düşük olması alacakların devir hızları da kendiliğinden düşük olmaktadır. Bu nedenle firmaların işletme sermayesi kredilerine ihtiyacı doğmaktadır. Yalnız sektörlere göre iş riskinin fazla olup olmaması kredi bulmakta önem kazanmaktadır¹⁵⁴.

İş riski azalan ilgili firmaya kısa hatta orta vadeli işletme sermayesi kredileri açılmasına karşın, iş riski fazla olan firmalara kredinin açılması bankalar açısından riskli değerlendirilebilir¹⁵⁵. Şüphesiz firma da kredi riski en düşük kredi almaya çalışmak zorundadır.

1.4.1.7.6. Ekonomik hayattaki gelişmeler

Enflasyon dönemlerinde firmaların reel olarak aynı seviyede iş hacmini sürdürebilmeleri için daha fazla işletme sermayesi kredilerine ihtiyaç vardır. Stok fiyatlarında artış, işçiliklerde ve diğer girdi unsurlarında artışlar, finansal yöneticiyi yeni kaynaklar bulmaya zorlamaktadır¹⁵⁶. Aynı zamanda firmanın emek yoğun teknolojiyle çalışması, ihtiyaç duyulan kredi tutarında bir artışa yol açar¹⁵⁷.

Ekonomide enflasyon ve durgunluğun bir arada yaşandığı stagflasyon koşullarında, hem fiyatlar yükselmekte hem de satışlardaki durgunluk firmaları düşük devir hızıyla çalışmalarına yol açtığından daha fazla işletme sermayesi kredilerinde daha çok artış görülmektedir¹⁵⁸.

¹⁵³ Akgüç, Kredi Talep., Değ., 2000, Age., s. 264.

¹⁵⁴ Akgüç, Kredi Talep., Değ., 2000, Age., s. 264.

¹⁵⁵ Akgüç, Kredi Talep., Değ., 2000, Age., s. 264.

¹⁵⁶ Türko, Age., s. 12.

¹⁵⁷ Akgüç, Kredi Talep., Değ., 2000, Age., s. 265.

¹⁵⁸ Akgüç, Kredi Talep., Değ., 2000, Age., s.265.

1.4.1.7.7. Kısa vadeli kredi analizlerinde mali tabloların incelenmesi

Kısa vadeli banka kredileri genel olarak işletme sermayesi finansmanında kullanılmaktadır ve daha sonra dönen varlıkların paraya dönüştürülmesiyle geri ödemeleri yapılmaktadır. Bu nedenle kısa vadeli kredi analizinde, firmanın işletme sermayesi, net işletme sermayesi yeterliliği ve yönetimi büyük ölçüde önem taşımaktadır¹⁵⁹. Bununla birlikte firmanın likidite oranı ve fon yaratma gücünü gösteren oranlarla firma değerlendirmektedir¹⁶⁰.

a- Net işletme sermayesi değişim tablosu

Net işletme sermayesi değişim tablosu, bir hesap dönemi içinde firmanın kaynaklarına ve onların kullanımını göstermek içindir. Kredi analizi yapanlar, firmanın söz konusu tablosunu düzenlemekle aşağıdaki sonuçlar¹⁶¹;

- Net işletme sermayesinin artış ve azalışları,
- Olağan faaliyet sonucu net işletme sermayesi tutarı,
- İlgili hesap döneminde dönen varlıkların sabit varlık elde edilmesinde kullanılıp kullanılmadığı, hakkında bilgi edinebilirler.

b- Net işletme sermayesi değişim tablosunun düzenlenmesi

Bu tablonun düzenlenmesinde iki aşama vardır¹⁶². Birinci aşamada dönen varlıklar ve kısa vadeli kaynaklarda artış ve azalışlar ayrıntılı bir şekilde gösterilerek, net işletme sermayesi artış ve azalışları bulunacaktır. İkinci aşamada ise değişikliğin nedenleri açıklanmaktadır. Net işletme sermayesi tablosu örneği aşağıda gösterilmiştir.

¹⁵⁹ Akgüç, Kredi Talep., Değ., 2000, Age., s.266.

¹⁶⁰ Akgüç, Kredi Talep., Değ., 2000, Age., s.271.

¹⁶¹ Akgüç, Kredi Talep., Değ., 2000, Age., s.266.

¹⁶² Akgüç, Kredi Talep., Değ., 2000, Age., s.267.

Çizelge: 1.1.Örnek bir Net İşletme Sermayesi Tablosu

Dönen varlıklar	2001	2002	Net işletme sermayesi	
			artış	azalış
Hazır Değerler	286	233		53
Menkul Değerler	122	178	56	
Alacaklar	4724	8425	3701	
Stoklar	4820	7770	2950	
Diğer	208	142		66
Dönen Varlık Toplamı	10.160	16.748		
Kısa Süreli Yabancı Kaynaklar				
Mali Borçlar	2523	5920		3397
Borç Senetleri	1991	3728		1737
Senetsiz Ticari Borçlar	1306	1155	155	
Diğer Borçlar	866	1876		1010
Borç ve Gider Karşılıkları	665	551	114	
Kısa Süreli Yabancı Kaynak Toplamı	7.351	13.230		
Net İşletme Sermayesi	2809	3518	6972	6263
Net İşletme Sermayesi Değişim				709

Kaynak : Öztin Akgüç, Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi, İstanbul, 2000 s. 267.

Yukarıda yer alan tablodaki net işletme sermayesi artış ve azalışları hesaplandıktan sonra nedenleri ve gelecekte ihtiyaç duyulacak işletme sermayesi tahmini yapılmaktadır.

1.4.1.7.8. Kısa vadeli kredilerde rasyo analizi

Rasyo analizi, mali tablolar analizinde kullanılan tekniklerden birisidir. Mali tablolarda yer alan iki kalem arasındaki ilişkinin matematiksel ifadesine rasyo veya oran denilmektedir¹⁶³.

Mali tablolar, bir firmanın hem belirli bir anda hem de geçmiş dönemlerine ilişkin durumlarını gösterir¹⁶⁴. Finansal yöneticiler rasyo analizi yoluyla, hem firmanın önceki dönemleriyle cari dönemi karşılaştırmak hem de geleceğe yönelik tahminlerde bulunmaktadır. Aynı zamanda yatırımcılar ise firmanın geleceğini tahmin etmek amacıyla rasyo analizi yapmaktadır. Yani finansal analizde önemli olan yapılan analiz, rasyo analizi olmaktadır¹⁶⁵. Firmanın finans yöneticisi ve kredi analistleri için önemli olan firmanın likidite durumu, borç ödeme yeteneği, finansman şekli, faaliyet sonuçları, kârlılığı, büyümesi gibi konularda bilgi

¹⁶³ Öztin Akgüç, **Mali Tablolar Analizi**, Onuncu Baskı, İstanbul, 2002, s.379.

¹⁶⁴ Brigham, Age., s. 264.

¹⁶⁵ Brigham, Age., s. 264.

verecek rasyoların hesaplanmasıdır¹⁶⁶. Bu gibi bilgilere bazı rasyo analizleri ile ulaşılmaktadır.

Finansal analizlerde kullanılan rasyolar¹⁶⁷;

- Likidite durumunun analizinde kullanılan rasyolar,
 - Fon yaratma gücünü ölçmede kullanılan rasyolar,
 - Finansal yapıyı göstermede kullanılan rasyolar,
 - Varlıkların ve kaynakların kullanımı ile ilgili rasyolar,
 - Kârın ölçülmesinde kullanılan rasyolar,
 - Büyüme rasyoları,
- olarak sıralanabilir.

Kısa vadeli kredilerde firmanın likidite ve fon yaratma gücünü gösteren rasyolar öncelik taşımaktadır¹⁶⁸.

a-Likidite rasyoları

Finansal analistlerin en çok üzerinde durdukları konulardan birisi, firmanın likidite durumudur. Firmaların nakit ve diğer varlıklarıyla kısa vadeli borç yükümlülüklerini karşılayıp karşılamadığı, likidite rasyoları ile tespit edilmektedir. Bu bakımdan likidite rasyoları firmanın nakit ve diğer varlıklarıyla cari pasifleri arasındaki ilişkiyi gösteren rasyolardır¹⁶⁹.

Acaba firma, kısa vadeli krediyi vadesi geldiğinde ödeme yapabilecek midir? Bu soru firmaya kredi veren kurum ve üçüncü kişiler için son derece önemlidir¹⁷⁰. Firmaların başarısı için likidite ve borç ödeme gücü karşısında yetkin olmaları gerekir. Alacaklılar da firmanın borç ödeme gücünü takip etmek durumdadır.

Kısa vadeli krediler genel olarak firma bilançolarında yer alan en çok bir yıl da paraya dönüşebilecek varlıklarla ödenmektedir. Yani bu krediler nakit, banka mevduatı, alacakların tahsili, stokların satılması ile geri ödenmektedir.

¹⁶⁶ Akgüç, Fin. Yön., Age., s. 20.

¹⁶⁷ Akgüç, Mali Tab. Ana., Age., s. 380.,

¹⁶⁸ Akgüç, Kredi Talep., Değ., Age., s. 271.

¹⁶⁹ Brigham, Fin. Yön. Tem. Çev.:Özdemir Akmut, Halil Sarıaslan, Age., 265.

¹⁷⁰ Akgüç, Mali Tab. Ana. Age., s.381.

Tam olarak bir likidite analizi nakit bütçesi uygulamasını zorunlu kılmaktadır. Ancak cari aktif ile cari pasif arasındaki oranlar dikkate alınarak bir firmanın likidite durumu hakkında bilgi alınabilmektedir¹⁷¹.

Üç tür likidite rasyosu vardır. Bunlar cari rasyo, işlek rasyo ve nakit karşılama rasyolarıdır.

Cari rasyo;

Firmaların likidite durumunu tespit etmekte kullanılan cari rasyo, cari aktiflerle cari pasiflerin ilişkisini göstermektedir. Tahminen bir firmanın cari aktiflerinin cari pasifleri aşması durumunda, o firmanın işletme sermayesi için uygun bir durumda olduğu söylenebilir. Cari rasyo aşağıdaki formülle hesaplanmaktadır¹⁷²;

$$\text{Cari Rasyo} = \frac{\text{CariAktifler}}{\text{CariPasifler}}$$

Örneğin cari aktifleri 600 milyar lira cari pasifleri 300 milyar lira olan bir firmanın cari rasyosu;

$$\text{Cari rasyo} = \frac{600.000.000.000.-TL}{300.000.000.000.-TL} = 2'dır.$$

Böylece cari rasyonun 2 olması cari aktiflerin cari pasifleri 2 kez karşıladığı anlamına gelmektedir. Bu 2 (iki) olan cari rasyo, finansal analistler tarafından bazı endüstri ortalamaları ile karşılaştırılmaktadır. Özellikle onu geçmiş dönemlerin rasyolarıyla karşılaştırmak mümkündür. Bu nedenle cari rasyo firmaların likidite durumlarını tespit etmek amacıyla hesaplanabilir.

İşlek rasyo;

Asit test olarak ta bilinen işlek rasyo, cari rasyo gibi hesaplanmaktadır. Ancak, stoklar cari aktifler arasından çıkartılmaktadır. Çünkü stoklar, nakit, alacaklar ve pazarlanabilir senetlerden daha az likittir.

İşlek rasyo aşağıdaki formülle hesaplanmaktadır¹⁷³;

$$\text{İşlek rasyo} = \frac{\text{CariAktifler} - \text{Stoklar}}{\text{CariPasifler}}$$

¹⁷¹ Türko, Age., s.103,104.

¹⁷² C. Ronald Sprecher, *Introduction to Investment Management*, Houghton Mifflin Company, Boston, 1975, s.162.

¹⁷³ Sprecher, Age., s.163.

Örneğin cari aktifleri 400 milyarı stok olmak üzere 600 milyar lira ve cari pasifler 300 milyar lira olursa işlek rasyo;

$$\text{İşlek rasyo} = \frac{600.000.000.000. - TL - 400.000.000.000. - TL}{300.000.000.000. - TL} = 0,66 \text{ 'dır.}$$

Böylece, işlek rasyo 0,66; cari rasyo ise 2 olarak bulunmuştur.

Nakit karşılama rasyosu;

Nakit karşılama rasyosu, para ve benzeri varlıklarla geçici olan yatırımların kısa vadeli borçlara oranıdır. Diğer rasyolardan daha keskin olan nakit karşılama rasyosu sektörden sektöre farklılık göstermekle birlikte % 20 olması yeterli görülmektedir. Yani bu rasyo ile firma kısa vadeli borçlarını rahatlıkla ödeyeceği anlamına gelmektedir. Bu rasyo aşağıdaki formülle gösterilebilir¹⁷⁴:

$$\text{Nakit karşılama rasyosu} = \frac{HD + MD}{KVB}$$

HD: Hazır değerler

MD: Menkul değerler

KVB: Kısa vadeli borçlar

Bu rasyo firmalar için % 20 olması uygun görülmektedir. Rasyonun % 20'nin üzerinde gerçekleşmesi firmanın kolaylıkla borçlarını ödeyeceği; Fakat rasyonun % 20'nin altında gerçekleşmesi ise firmaların kısa vadeli borçlarını ödemede zorluk çekeceği manasına gelmektedir.

1.4.2. Satıcı kredisi

Genel olarak, ticari kredi olarak da bilinen satıcı kredisi firmalarca yaygın olarak kullanılmaktadır. Zira her firma hammadde, malzeme ya da mal alışlarını satıcı firmalardan daha çok kredili veya veresiye olarak yapmaktadır¹⁷⁵. Satıcı krediler, satıcı firmalarla olan ticari ilişki sonucunda meydana gelen ticari borçlardır. Bu krediler, firmalar için en önemli finansman kaynağı arasında yer almaktadır. Başka bir deyişle, satıcı firmalar mallarını satabilmek için alıcı firmalara satıcı kredisi yoluyla kısa vadeli finansman kolaylığı sağlamaktadır.

¹⁷⁴ Coşkun, Birlik, Age., s. 49,50

¹⁷⁵ Akgüç, Age., s.528.

Satıcı krediler, yurt içinden sağlanabileceği gibi, yurt dışından da sağlanabilmektedir. Özellikle ithalat yapan firmalar, yurt dışı satıcı kredilerden faydalanabilmektedir¹⁷⁶.

Firmalar genellikle diğer firmalardan kredili olarak mal almaktadır. Bu işlemler firmada alacaklılar hesabı veya borçlar defterine yazılır. Alacaklılar hesabı veya ticari krediler firma hesaplarında kısa vadeli finansman kaynakları sınıfına girmekte ve toplam borç yükümlülüklerinin %40'ını temsil etmektedir¹⁷⁷. Başka bir deyişle, kısa vadeli finansman kaynakları içerisinde oranı %40'ları bulan satıcı krediler firmaların sıkça başvurdukları kolay bir finansman şekli olarak ifade edilmektedir¹⁷⁸. Bu oran, küçük ve orta ölçekli firmalar için daha yüksek olabilmektedir. Çünkü, küçük ve orta ölçekli firmalar diğer kaynaklardan finansman elde etmeleri mümkün olmamaktadır. Onlar, çok sık olarak satıcı kredileri kullanırlar¹⁷⁹.

Firmaların kısa vadeli finansman kaynaklarından biri olarak bilinen satıcı krediler vade açısından 30-60 günleri arasında bir finansman ile temsil edilmekte ve ortalama olarak 45 günlük periyotlar halinde kullanılmaktadır. Kredi ödeme periyotları satıcı firma tarafından belirlenir¹⁸⁰.

Hatta satıcı krediler, bir çok firma için en kolay ve en önemli kısa vadeli finansman kaynaklarından birisidir. Buna göre mal ve hizmetler üretimde veya pazarlamada kullanılmak üzere alıcı firmalara teslim edildiği zaman, bu firmalar fatura bedellerini hemen ödemezler¹⁸¹. Bu durum alıcı firmalar açısından kolay bir finansman şekli olduğunu göstermektedir. Böylelikle firmalar hammadde ve malzemeleri pazarlama veya üretim sürecine vererek faaliyetlerine devam ederler.

İhracat kredilerinin önemli bir bölümünü "Satıcı krediler" oluşturmaktadır. Satıcılar (İhracatçı), malları sevk edince ilgili belgeleri kendi ülke bankasına ibraz ederek, sevkiyat sonrası kredi ile kendini finanse etmiş olmaktadır. Mal bedeli banka tarafından zamanı gelince alıcıdan (İthalatçı) tahsil edilmektedir. Banka

¹⁷⁶ Akgüç, Age., s.528.

¹⁷⁷ Eugene Brigham, **Fundamentals of Financial Management**, Fourth Edition The Dryden Press, New York, 1986.

¹⁷⁸ Türko, Age., s. 580.

¹⁷⁹ Brigham, Age., s.580.

¹⁸⁰ Philp A. Vale; **Financial Management Handbook**, Third Edition, England 1988, s.395.

¹⁸¹ Gleen Arnold, **Corporate Financial Management**, Prentice Hall, England, 1998.

ihracat bedellerinin tahsil edilememesi halinde ihracatçıya rücu etmektedir. Şayet ihracat kredi sigortasının olduğu durumlarda, ihracat riski “Sigorta kurumuna” devredilmektedir. Günümüzde kısa vadeli kredilerin çoğu, orta vadeli olanların ise bir kısmı “Satıcı krediler” şeklinde finanse edilmektedir¹⁸².

1.4.2.1. Satıcı kredi koşulları

Satıcı kredinin vadesini belirleyen koşullar aşağıda belirtilmektedir.

1.4.2.1.1. Malın ekonomik niteliği

Paraya dönüşüm hızı yüksek olan mallar genellikle kısa vadeli kredi şeklinde satılmaktadır. Örneğin gıda ürünlerinin vadesi genel olarak kısadır. Bu temel sebeple, bu tür mallar genellikle düşük kâr marjı ile satılmakta ve ödemede meydana gelen bir gecikme bu kâr marjında büyük etkiler yapabilir¹⁸³. Alıcı firma malı satarak kısa sürede paraya dönüştürerek, borcunu kapatmak olanağı elde eder. Buna karşılık paraya dönüşüm hızı düşük olan mallarda vade, altı ay, hatta daha uzun olmaktadır¹⁸⁴.

1.4.2.1.2. Satıcının finansal gücü

Finansal açıdan durumu zayıf olan satıcı firmalar mallarını ya peşin ya da çok kısa vadeli olarak satarlar. Buna karşılık finansal açıdan güçlü olan satıcı firmalar ise kredili satışlar yoluyla alıcı firmalara finansman kaynağı sağlamaktadır. Öte yandan aşırı kapasite ile çalışan ve üretim fazlası olan satıcı firmalar daha fazla satış yapabilmek amacıyla vadeyi geniş tutabilmektedir. Bu nedenle güçlü olan satıcı firmalar, alıcı firmalara satıcı kredi yoluyla fon sağlayarak onları finanse etmektedirler¹⁸⁵.

1.4.2.1.3. Alıcının finansal gücü

Finansal açıdan durumu iyi olan alıcı firmalar, kredili olarak yaptıkları mal ve hizmet satışlarının vadesinin kısa, buna karşılık kredili olarak yaptıkları

¹⁸² www.İhracat Dünyası .com/İhraçfinansop/ z_c.html,11.03.2004.

¹⁸³ Arnold, Age., s. 509.

¹⁸⁴ Akgüç, Age., s. 538.

¹⁸⁵ Türko, Age., s. 538.

alışların vadesinin uzun olmasını isterler. Satıcı firmalar, borçlarını zamanında ödeyen ve ticari ilişkileri iyi düzeyde tutan alıcı firmalara yaptıkları kredili satışlarda vade, ödeme gibi koşullarda alıcılar lehine çalışmaktadırlar. Ancak, onlar finansal durumu iyi olmayan firmalara yapılan kredili satışlarda böyle uygun koşullar yerine riski azaltmaya yönelik peşin satışları tercih etmektedirler. Hatta, onlar alıcı firmalardan banka ödeme garantisi getirmelerini isterler¹⁸⁶.

1.4.2.1.4. Arz talep dengesi ve piyasadaki rekabet şekli

Talebin arzı aşması durumunda, satıcı firmaların egemen olduğu piyasa şartlarında, kredili satışlara getirilen koşullar zorlaştırılmakta, hatta peşin satış yolu tercih edilmekte iken, tersi durumunda alıcı firmalar lehine koşullar iyileştirilmekte ve vade uzatılmaktadır. Bununla beraber piyasadaki rekabet durumu da kredi şartlarını etkilemektedir. Tekelci piyasalarda, satıcı firmalar kredi koşullarını zorlaştırmaktadır. Bunun aksine tam rekabetin olduğu piyasalarda, satıcı kredilerden yararlanma olanağı daha iyi koşullarda gerçekleşmektedir¹⁸⁷.

1.4.2.1.5. Endüstride yerleşmiş gelenekler

Alıcı firmalar, birçok endüstri firmalarında satıcı kredi için garanti konusu oluşturuldu. Bireysel satıcılar geniş olmamakla birlikte bu geleneklerin dışında da adım atabilirler. Çünkü, onlar satışlarını kaybetmekle karşı karşıya kalabilirler.

Aşağıdaki tabloda alıcı firmaların aldıkları vade gün sayıları gösterilmiştir¹⁸⁸.

¹⁸⁶ Akgüç, Age., s. 528.

¹⁸⁷ Akgüç, Age., s. 528.

¹⁸⁸ Arnold, Age., s. 509.

Çizelge 1.2. Orta Ölçekli Firmaların Doğu Ve Batı Ülkelerinde Almış Oldukları
Kredi Periyot Günleri (1985-1995)

Endüstri Kolları	Kredi periyotları(gün)	
	Doğu ülkeler	Batı ülkeler
01-Kimya	68	64
02-Metal ürünleri	75	74
03-Mekanik mühendislik	74	77
04-Elektrik ve Elektronik	72	78
05-Plastik ve Kauçuk	72	71
06-Tekstil	49	60
07-Ayakkabı ve Giyim	42	48
08-Yiyecek, içecek ve tütün	37	39
09-Kağıt	68	66
10-İnşaat	44	46
11-Toptancılık	56	70
12-Perakendecilik	19	20
13-Hizmet	80	64

Kaynak: Gleen Arnold, Corporate Financial Management, 1998.

Buna göre endüstriler arasında vade açısından büyük değişimler vardır. Perakendecilikte kredi vadeleri 3 hafta iken, bu durum metal ürünlerinde 11 hafta olarak gerçekleşmektedir¹⁸⁹.

1.4.2.1.6. Nakit iskonto tutarı

Satış iskontosu olarak da bilinen nakit iskontosu firmaların ödemelerini belirli bir süre içinde yapmaları durumunda uygulanacak fiyat indirimini ifade etmektedir¹⁹⁰. Başka bir deyişle, nakit iskontosu peşin satışlarda fatura bedelinden yapılan indirim olmaktadır¹⁹¹. Bazen, nakit iskontosu tutarı banka kredilerine ödeyeceği faizden yüksek olabilir. Bundan dolayı, firma satıcı krediden yararlanırken çok dikkatli olmalıdır. Nakit iskontosundan yararlanma süresi genellikle kısa olduğundan, bu iskontodan yararlanan firmaların satıcı firmalara yapacakları ödemelerin süresi de kısadır¹⁹².

¹⁸⁹ Arnold, Age., s.509.

¹⁹⁰ Türko, Age., s. 532.

¹⁹¹ İGEME, Ticari Terimler Sözlük, Age., s. 92.

¹⁹² Akgüç, Age., s. 529.

Firmalar, mal ve hizmet alımlarını ucuza getirmek amacıyla borçlarını daha erken ödemek suretiyle nakit iskontosundan yararlanmaktadır. Hazır değerleri olan bir firma, nakit iskontosundan yararlanmak için bir alternatif maliyeti çıkarmak zorunda kalabilir. Bunun aksi hazır değerleri olmayan bir firma, nakit iskontosundan yararlanmak için katlanacağı kredi maliyeti ile ticari borcun vadesinin uzatılması durumundaki kredi maliyetini karşılaştırmak durumunda kalacaktır¹⁹³. Bir araştırmada, nakit iskontosu teklif edilen firmaların nasıl hareket ettikleri gösterilmiştir. Çizelge 1.2. incelendiğinde; firmaların nakit iskontosundan yararlanmaları her zaman ve sık olarak seçenekleri birleştirildiğinde, küçük ölçekli firmalarda % 40,4, orta ölçekli firmalarda % 25, büyük ölçekli firmalarda ise % 34 olarak görülmektedir. Küçük ölçekli firmalar % 41,8 ile arasıra bu iskontodan yararlandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca tüm firmalara bakıldığında; satıcı kredilerin hiç kullanılmama oranı % 17'nin altında kalmaktadır.

Çizelge:1.3. İşletmelerin Satıcıların Önerisi Doğrultusunda İskontodan Yararlanma Durumu

	KÖİ %	OÖİ %	BÖİ %
Her zaman	17	4,2	11,7
Mümkün olabildiğince sık	23,4	20,8	22,3
Uygulanabilir değil	7,9	-	10,6
Arasıra	41,8	58,3	42,6
Hiçbir zaman	9,9	16,7	12,8
Toplam	100	100	100

Kaynak: Semra Karacaer-Halit Gönenç, “KOBİ’lerde işletme Sermayesi Yönetimi:Büyük Ölçekli İşletmelerle karşılaştırmalı bir Analiz”I.Orta Anadolu Kongresi, Ankara, s.31.

KÖİ: Küçük ölçekli işletme. **OÖİ:**Orta Ölçekli İşletme, **BÖİ:** Büyük Ölçekli İşletme

¹⁹³ Semra Karacaer-Halit Gönenç; “KOBİ’lerde İşletme Sermayesi Yönetimi:Büyük Ölçekli işletmelerle bir Analiz”, I.Orta Anadolu Kongresi-Nevşehir, T.C . Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, KOSGEB Yayını, (ss.17-34), Ekim 2001, s.31.

Satıcı krediden yararlanmanın firmaya alternatif bir maliyeti vardır. Bu maliyet aşağıdaki formülde izah edilebilir¹⁹⁴.

Satıcı kredisinin alternatif maliyeti:

$$\left(\frac{\text{İskontoYüzdesi}}{\%100 - \text{İskontoYüzdesi}} \right) \times \left(\frac{365}{\text{ToplamSüre} - \text{İskontoSüresi}} \right)$$

Yukarıdaki formülde toplam süre nihai ödeme tarihi, iskonto süresi ise nakit iskontosundan yararlanmak için ödemenin yapılabileceği gün sayısıdır.

Örneğin, bir firma 30 gün süreli bir satışta, fatura bedelini 10 gün içerisinde ödediğinde %2 nakit iskontosundan yararlanmaktadır. Buradaki %2'lik iskonto 10 gün içerisinde ödeme yapmamasının maliyetidir¹⁹⁵.

Aşağıdaki çizelgede ise farklı durumlar ele alınmıştır.

Çizelge :1.4.Satıcı Kredilerin Farklı Alternatif Maliyetleri

Kredi vadesi	Etkin oran (%)
2/10, net 60	14,69
2/10, net 90	9,18
3/20, net 60	27,84
6/10, net 90	28.72

1.4.2.2.Satıcı kredilerin avantajları

Firmaların çok sık olarak kullandığı kısa vadeli finansman kaynakları arasında yer alan satıcı kredilerin avantajları şunlardır:

1.4.2.2.1. Kolaylık

Farklı ölçekteki firmalar için çok kolay ve elverişli bir kredi türüdür. Küçük ölçekteki özellikle de hızla büyümekte olan firmalar bu finansman

¹⁹⁴ Douglas, R. Emery- John D. Finnerty; **Corporate Financial Management**, Prentice Hall, New jersey, 1997, s. 612.

¹⁹⁵ Arthur J. Keown, John D. Martin, J. William Petty, David F. Scott Jr. **Financial Management:Principles and Applications**, Ninth Edition, Prentice Hall, New Jersey, s. 617, ss. 761.

kaynağını belirli aralıklarla kullanmaktadırlar. Öte yandan, bankalar da sık sık cari hesaptan para çekmeyi sınırlamaktadırlar¹⁹⁶. Bu nedenle bir çok firma banka kredisi alamadıkları dönemlerde dahi satıcı krediden yararlanabilmektedir. Hatta bankalarda kredi için cari hesapları bulunan firmaların bile satıcı kredi olanağından yararlandıkları gözlenmektedir¹⁹⁷.

Satıcı kredilerini elde etme amacıyla herhangi bir karşılık veya teminata ihtiyaç duyulmamaktadır¹⁹⁸. Başka bir deyişle, söz konusu krediler karşılık gösterilmeyen krediler olduğu kolaylıkla söylenebilir. Böyle olunca firmaların kolay olarak erişilebileceği bir finansman şekli olduğu açıkça görülmektedir.

Satıcı firmalar satıcı kredisini kullanırken bazı konulara dikkat ederler. Bu konuların başında, alıcı firma yöneticilerinin sadık, ödemelerini aksatmayan ve dürüst olmaları gelmektedir. Bu hususları taşıyan alıcı firmalar, satıcı firmalar tarafından tercih edilmekte ve onlara sürekli olarak satıcı kredilerden yararlanma olanağı sunulmaktadır¹⁹⁹. Söz konusu krediler, bir anlamda kendiliğinden oluşan bir finansman kaynağıdır. Ancak, alıcı firmaların satıcı kredilerden sürekli olarak yararlanmaları için borç ödemelerini aksatmadan veya düzenli olarak ödeme yapmaları ticari ilişkinin kuvvet bulmasına yol açmaktadır²⁰⁰.

Vadeli ithalat işlemlerinden kaynaklanan satıcı kredilerden yararlanmada bankaların vereceği ödeme garantileri gerekli olabilir²⁰¹. Firma bu şekildeki banka ödeme garantisini alabilmek için finansal durumun iyi olması ve yapacağı ödemelerde herhangi bir gecikmeye meydan vermemesi gerekmektedir²⁰².

1.4.2.2.2. Esneklik

Firmalar kısa vadeli satıcı kredileri esneklik ilkesinden dolayı tercih edebilirler. Çünkü, uzun vadeli krediler ile kredi kurumları arasında düzenlenen borç sözleşmesinde; kredi kurumları borcun ödenmemesi durumunda, sözleşmelere çok ağır koşullar eklemektedirler. Bu nedenle, firmalar gelecekte fon

¹⁹⁶ Arnold, Age., s. 518.

¹⁹⁷ Akgüç, Age., s. 530.

¹⁹⁸ Jae. K. Shim, Joel G. Siegel; *Theory and Problems of Managerial Finance*. McGraw- Hill. Inc, New York, 1982, s. 138.

¹⁹⁹ Türko, Age., s. 539.

²⁰⁰ Akgüç, Age., s. 530.

²⁰¹ Akgüç, Age., s. 530.

²⁰² Türko, Age., s. 540.

ihtiyaçları azaltmayı planlamak istiyorsa, esneklikten dolayı kısa vadeli borçlanmayı tercih etmelidir²⁰³. Bu bakımdan, satıcı kredilerin esnek olma özelliği sayesinde fon ihtiyacı olan firmaların hemen yararlanabilecekleri bir finansman şeklidir. Özellikle belli dönemlerde satışları canlı olan firmalar, müşteri taleplerini anında karşılamak için büyük ölçüde satıcı kredilerden yararlanabilirler. Satışlar sonucu elde edilen gelirler ile, firmalar borçlarını ödeme olanağına kavuşmuş olmaktadır²⁰⁴. Bununla birlikte, satıcı krediler sağlanmasındaki kolaylık nedeniyle alıcı firmalar tarafından aşırı bir şekilde kullanıma elverişli bulunmaktadır²⁰⁵. Ancak, söz konusu krediyi aşırı kullanan firmaların, satın alma ve pazarlama bölümlerinin ahenksiz ve eşgüdüksüz çalışmaları nedeniyle başarısız olmaları doğal bir durumdur²⁰⁶.

1.4.2.2.3. Formalite azlığı

Satıcı krediler kendiliğinden oluşan bir kredi türüdür. Bu kredilerden yararlanmak için kredi kurumlarına başvurmaya ve bazı formlar doldurmaya gerek kalmamaktadır²⁰⁷. Çoğu zaman satıcı firmaların fazla ve rekabetin yoğun olduğu zamanlarda, alıcı firmalara teşvikler tanınmakta ve diğer yolları deneyerek mallarını kredili olarak sattıkları görülmektedir. Başka bir deyişle, söz konusu krediler satıcı ve alıcı firmaların ticari ilişki neticesinde kendiliğinden oluşan ve fazla zaman kaybı olmadan elde edilen bir finansman şeklidir²⁰⁸. Ancak, bu ilişkinin oluşabilmesi için güven unsuru ön planda tutulmaktadır.

1.4.2.2.4. Maliyet

Satıcı kredi maliyetlerinin diğer finansman kaynaklarının maliyetleriyle karşılaştırıldığında, onun yüksek veya büyük olması genellikle tartışılabilir bir konudur. Alıcı firmalar için, çoğunlukla alternatif bir finansman kaynağı olmamaktadır. Kredi maliyetleri satıcının üstlenebileceği riskle orantılı olmaktadır. Hatta, alıcı firmalar bu kredinin pahalılığını dikkate almadan

²⁰³ Brigham, Age., s. 579.

²⁰⁴ Akgüç, Age., s.531.

²⁰⁵ Türko, Age., s. 540.

²⁰⁶ Türko, Age., s. 593.

²⁰⁷ Akgüç, Age., s. 531.

²⁰⁸ Akgüç, Age., s. 531.

kullanılmaktadırlar. Nitekim, satıcı firmaların "Vade farkı" adı altında bir oranı satış fiyatına yansıttıkları görülmektedir. Piyasada vade farkı oranı banka faiz oranını geçtiği açıkça görülmektedir²⁰⁹.

Satıcı krediler piyasada geçerli gelenekler ve rekabet koşullarına göre verilmektedir. Genellikle belli bir karşılık, teminat istenmeden ticari itibara dayanılarak verilmesi ve çok kısa süreli bir kredi olması nedeniyle diğer finansman kaynaklarına göre maliyetinin daha yüksek olmasına neden olmaktadır²¹⁰.

Buna ek olarak, mal alışlarında peşin ya da bir kaç gün içinde ödenmesi halinde nakit iskontosu söz konusu ise satıcı kredi kullanımının maliyeti, alternatif finansman kaynaklarına göre çok yüksek olduğu görülmektedir²¹¹.

Örneğin satıcı kredi 2/10, net 30 olan bir ödeme şekli sonucunda satıcı kredi kullanımının yıllık maliyeti;

$$\frac{2}{100 - 2} \times \frac{365}{30 - 10} = 0,365 \text{ veya } \% 36,5' \text{ dur.}$$

Bu kredi maliyetinin, diğer alternatif finansman kaynaklarının maliyeti ile karşılaştırılması daha uygun olacaktır.

Yalnız bir gerçeği unutmamak gerekir. O da bazı özel durumlarda, küçük ve yeni kurulmuş firmalar hiçbir yerden kredi bulamasa bile, satıcı krediyi elde etmek imkanına sahip olmaktadır. Satıcı firmalar, satışlarını artırmak amacı ile sürekli olarak bu krediyi vermek düşüncesi içindedirler. Ayrıca, bu şekilde bir defa satış yapılıncaya, artık siparişlerin devam edebileceği varsayılmaktadır²¹². Bu şekilde düşünülürse satıcı krediler, alıcı firmalara gerçek bir sübvansiyon sağlamaktadır. Bu yüzden, bu kredilerin gizli ve açık bir maliyet taşıdıkları görülmektedir²¹³.

²⁰⁹ Türko, Age., s. 539.

²¹⁰ Ali Bülent Pamukçu, *Finans Yönetimi*, Der Yayınları, İstanbul, 1999, s. 238.

²¹¹ Bolak, Age., s. 221.

²¹² Zeyyat Hatipoğlu, *İşletme Finansı*, İşletme Yönetimi İhtisası Dizisi No: 3, İstanbul, 1986, s. 55.

²¹³ Akgüç, Age., s. 531.

Dışarıdan mal alımı yapan firmalar bankalardan kredi almak yerine maliyetin düşük olduğu durumlarda yurt dışından satıcı kredisini kullanarak başka bir deyişle faiz arbitrajı yaparak, kaynak maliyetini düşürebilir²¹⁴.

1.4.2.2.5. Yenileme ve vade uzatılması

Satıcı firmalar, çoğu zaman krizlerde ve satış güçlüğü çeken firmaların borçlarını yenilemek zorunda kalabilir veya vadelerinin uzatılmasını sağlayabilirler²¹⁵.

Alıcı firmaların bazıları nakit ödeme iskontosundan yararlanmaz ve net miktarı da son gününe kadar ödemeyebilir. Bu firmalar, ödemeyi kredi vadesinin de ötesine geciktirerek borçlarının vadesini uzatma politikası benimseyebilir²¹⁶.

Satıcı kredi koşulu 2/10; net 30 olan bir ödemeyi, alıcı firma tam 90. gün öderse, satıcı firma tarafından önerilen kredi koşulunu ihlal eder ve nakit iskontosundan vazgeçerek 10. günden, 90. güne kadar geçen süre için finansman sağlamış olacaktır. Bu durumda satıcı kredinin maliyeti;

$$\frac{2}{100-2} \times \frac{365}{90-10} = 0,093 \text{ ya da } \% 9,3 \text{ olmaktadır.}$$

Böylelikle alıcı maliyeti %36'5 dan % 9,3'e düşürerek gizli bir maliyet tasarrufu kazanmış olacaktır. Ancak, bu durum satıcıların hoşuna gitmeyerek bir daha siparişlerin verilmemesine yol açabilir.

1.4.2.3. Satıcı kredilerin dezavantajları

Satıcı kredilerinin yukarıda sayılan avantajlarına karşılık aşağıda sıralanmış dezavantajlara sahip bulunmaktadır:

1.4.2.3.1. Maliyet yüksekliği

Satıcı kredilerinin diğer finansman kaynaklarına kıyasla maliyeti çok yüksek olabilmesi, alıcı firmanın nakit iskontosu veya peşin almamasından kaynaklanmaktadır. Alıcı firma yüksek oranda nakit iskontosundan yararlanması

²¹⁴ Akgüç, Age., s. 531.

²¹⁵ Akgüç, Age., s. 533.

²¹⁶ Kolb, Rodriquez, Age., s. 89, Çev: Ali İhsan Karacan.

seçeneğine kıyasla, bankadan kredi alma durumundaki maliyetler ile karşılaştırılacak olursa satıcı kredinin tercih edilmesi uygun olabilir²¹⁷.

Satıcı krediler, satıcı firma açısından gizli bir finansman maliyetini bünyesinde taşımaktadır. Zira, kredili satış yapan her bir firma için, mal ve hizmet satışlarından dolayı bir risk taşıdığı söylenebilir. Ancak, firmalar bu riskleri ya da maliyetleri satış bedeline eklemek suretiyle alıcı firmalara yansıtabilme olanağına sahiptirler²¹⁸.

Alıcı firmaların takip edilmesi, tahsil giderleri, alacakların tahsil edilememe riski karşısında açılan şüpheli alacak kayıtları, kredili satışlar verebilmek amacıyla banka kredilerine yapılan faiz, komisyon ve diğer giderler satıcı firmalar için gizli maliyet teşkil etmektedir²¹⁹.

Özellikle finansal gücü zayıf olan firmalara kredili satış yapılırken, satıcı firmalar daha yüksek fiyat uygulayarak maliyeti yüksek tutabilmektedir. Bununla birlikte, satıcı krediler için karşılıklı özellikle bankalardan ödeme garantileri isteniyorsa, bu hizmetlerden dolayı da maliyetler artmaktadır²²⁰.

Yeni kurulmuş firmalar, satıcı kredilerin ne kadar pahalı olduğunu bilmeden sırf kolaylık ve esnekliğinden dolayı bu kredileri kullanma eğilimindedir²²¹.

1.4.2.3.2. Aşırı kullanılma

Satıcı kredilerin en önemli dezavantajı aşırı kullanılmaya elverişli olmasıdır. Çünkü, yeni kurulmuş ve büyümekte olan firmalar, sağlanması herhangi bir başvuru evrakı istenmeyen, kolaylıkla ve kendiliğinden oluşma gibi nedenlerle bu kredileri daha çok tercih etmektedir.

Günümüzde her firma amaçlarını gerçekleştirmek için satıcı krediyi çok sık olarak kullanmak istemektedir. Ancak, ticari hayatta küçük firmaların bu krediyi aşırı ölçüde kullanma eğilimleri, onların faaliyetlerinde başarısızlığa yol açmalarına sebep olabilir²²².

²¹⁷ Akgüç, Age., s. 533.

²¹⁸ Akgüç, Age., s. 533.

²¹⁹ Türko, Age., s. 540.

²²⁰ Akgüç, Age., s. 533.

²²¹ Akgüç, Age., s. 533.

²²² Akgüç, Age., s. 533.

Alıcı firmalar, satıcı kredi yoluyla almış oldukları mallarından dolayı borçlanmaya gitmektedirler. Yani, firmalar aşırı ölçüde satıcı kredi kullanmaları, onları aşırı ölçüde borçlanmaya yönelmektedir. Bu borçlar, gelecekte oluşabilecek krizler nedeniyle, firma mallarını satıp nakde dönüştürmeyi gerçekleştirmediğinden, zamanı gelen borçlarını zamanında ödeyemeyecektir. Böyle olunca aşırı şekilde kullanılan satıcı krediler firmayı finansal güçlük içersine itebilmektedir. Buna ek olarak da, satıcı kredilerin aşırı kullanımı firma için başarısızlık ve tasfiyeye gitme nedeni olabilir.

1.4.3. Finansman bonosu

Finansman bonoları, büyük ve güçlü firmaların teminatsız olarak taahhüt ettikleri bonolar olarak bilinmektedir. Finansman bonosu, öncelikle diğer firmalara, sigorta şirketlerine, emekli sandıklarına, halka açık anonim ortaklıklarına ve bankalara satılmaktadır.

1.4.3.1. Finansman bonosu tanımı

Finansman bonosu, firmaların kısa vadeli finansman ihtiyaçlarının banka dışı kaynaklardan sağlamalarına olanak sağlayan yeni bir finansal araç olarak para ve sermaye piyasalarına girmiştir²²³.

Finansman bonoları, kısa vadeli işletme sermayesi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla büyük firmalar özellikle anonim ortaklıklar tarafından ihraç edilen kısa vadeli ve teminatsız bonolardır²²⁴.

Bu tanımdan hareketle finansman bonolarının unsurları şunlardır:

-Kısa vadeli bir finansman şeklidir.

-Finansman bonosu ile firmalar başta işletme sermayesi olmak üzere kısa vadeli finansman ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

-Finansman bonolarını tanıyan büyük şirketler çıkarabilirler.

-Vadesi 1 yılı aşmamaktadır.

²²³ Bolak, Age., s. 224

²²⁴ Bolak, Age., s. 224.

Finansman bonoları, ihraççıların SPK 13 no'lu tebliğ hükümlerine göre borçlu sıfatıyla düzenleyip kurul kaydına alınmak suretiyle ihraç ederek sattıkları menkul kıymet niteliğindeki bonolar²²⁵ olarak tanımlanmaktadır.

Finansman bonoları, anonim ortaklıklar, kamu iktisadi teşebbüsleri, mahalli idareler ve bu idarelerle ilgili özel mevzuat uyarınca faaliyet gösteren kuruluşlar tarafından çıkarılabilir²²⁶. Ancak, finansman bonusu çıkarmanın pazarlanabilirliği göz önünde tutulmalıdır. Yukarıda belirtilen kuruluşlardan kredi değerliliği yüksek olanlar finansman bonusu çıkarabilirler.

Anonim ortaklıkların finansman bonusu ihracı için gerekli izni genel kurullarından çıkarmaları gerekmektedir. Yani, bu ortaklıklarda bono ihracı için genel kurul kararı gerekli olmaktadır.

1.4.3.2. Finansman bonosunun gelişimi

Finansman bonusu çıkarmanın en önemli özelliği, ticari itibarı yüksek ve kredi değerliliği yüksek olan büyük firmaların başvurabileceği kısa vadeli bir finansman şekli olmasıdır²²⁷. Bu bonoyu ihraç eden firmalar, finansman bonosunu elinde tutan sahibine gelecekte belirli bir tarihte, belirli bir miktarı ödeme taahhüdü vermektedir²²⁸.

Bu finansman şeklinden daha çok büyük sektörlerde tanınmış büyük şirketler yararlandığından dolayı ABD gibi ülkelerde son derece gelişmiştir. Bu ülkede kısa vadeli finansman bonusu satışı yoluyla sağlanan fonların tutarı, toplam kısa vadeli kaynaklar içerisinde %5'lik gibi bir yere sahip bulunmaktadır²²⁹.

Finansman bonosunun vadesi genellikle 2-6 aylık ortalama olarak 5 aylık şeklinde değişmektedir. Finansman bonolarının faiz oranları, arz ve talep koşullarına göre belirlenmektedir. Onlar piyasa ortamında değişen koşullara göre günlük olarak belirlenmektedir²³⁰.

²²⁵ Sermaye Piyasası Kurulu, Seri III, No: 13 Tebliğ, 31 Temmuz 1992 tarih ve 21301 Numaralı Resmi Gazete, Maliye Postası, Sermaye Piyasası Mevzuatı, Cilt: I.

²²⁶ Başar, Birlik, Age., s. 210.

²²⁷ Türko, Age., s. 545.

²²⁸ Kolb, Rodriguez, Çev: A. İhsan Karacan, Age., s. 95.

²²⁹ Akgüç, Age., s. 545.

²³⁰ Brigham, Age., s. 593-594.

Finansman bonoları, ikincil piyasalarda işlem görür ve diğer firmaların finansman bonosunu elinde tutan bir firma, onu nakit sıkıntısını gidermek için istediği anda satabilir. Bu yüzden finansman bonoları çok likittir.

Finansman bonolarının işlem hacmi, banka kredilerinden daha küçük olmasına rağmen, bu finansman yolu geçen yıllarda hızlı bir şekilde artmaya başladı. 1985'lerin sonunda finansman bonoları tutarı yaklaşık olarak 250 milyar Dolar iken banka kredileri tutarı 500 milyar Dolar civarındadır²³¹.

1.4.3.3. Finansman bonosunun avantajları

Kısa vadeli finansman bonosu yoluyla finansmanın avantajları şöyle sıralanabilir²³².

-Finansman bonoları ile firmalar, diğer finansman kaynaklarına nazaran uygun maliyetli fon sağlayabilmektedir:

Kredi kurumları, kredi faizlerinin yanında komisyonlar ile diğer eklentiler ve firmaların bankada yeterli mevduat bulundurmaları gibi koşullar koymaktadırlar. Bu şekliyle çoğu endüstriyel firmalara karşılık, büyük finans şirketler de işletme sermayesi ihtiyacında sürekli olarak finansman bonolarını kullanmaktadır. Çünkü, finansman bonoları bankalardan kredi almaya nazaran daha az maliyetli kabul edilmektedir²³³.

-Finansman bonolarının çıkarılması kolay ve formaliteleri azdır²³⁴.

Bu şekilde bonolar uzun işlemler ve zaman kaybı olmadan en kısa zamanda çıkarılabilmektedir. Bankalardan kredi alınması çok uzun formaliteler ve bu işlemler için daha çok zaman ayrılması gerektirmektedir²³⁵. Bundan dolayıdır ki, dünya çapındaki büyük firmalar finansman bonosunu satışa çıkararak kısa vadeli borçlanma yapabilmektedir. 4000'den fazla firma finansman bonosunu güvenli bir şekilde ihraç etmektedir²³⁶.

-Finansman bonoyu çıkarmada üst sınır yoktur:

²³¹ Brigham, Age., s. 593.

²³² Akgüç, Age., s. 545.

²³³ Emery, finnerty, Age., s. 619.

²³⁴ Türko, Age., s. 545.

²³⁵ Akgüç, Age., s. 545.

²³⁶ Emery, finnerty, Age., s. 619.

Buna karşılık bankaların açabilecekleri kredilerin bir üst sınırı vardır. Finansman bonolarda üst sınır "genel kurulca onaylanmış son yıllık bilançoda görülen ödenmiş sermaye ve yedek akçeler ile yeniden değerlendirme artış fonunun toplamından varsa zararların düşülmesinden sonra kalan miktardır"²³⁷. Firmalar bu yolla banka kredilerinin çok üstünde fon sağlayabilirler²³⁸.

-Son olarak, para piyasasında satılmakta olan bonoları olan firmalar prestij kazanmakta ve isimlerini duyurma imkanına kavuşmaktadırlar²³⁹.

1.4.3.4. Finansman bonosunun dezavantajları

Finansman bonusu yoluyla fon sağlamanın bazı dezavantajlara sahip olduğu görülmektedir. Bunlar;²⁴⁰

-Finansman bonolarını daha çok tanınmış büyük çaptaki firmalar çıkarabilirler. Örneğin, dünya çapında tanınan General Motors, General Elektrik gibi firmalar bu yolla fon sağlayabilmektedirler²⁴¹. Buna karşılık küçük hatta orta ölçekteki firmaların finansman bonusu çıkarabilmeleri olanaksızdır.

-Kısa süreli bonoların alıcıları sınırlıdır. Bu bonoların alıcıları ellerinde fon fazlası bulunan emekli sandıkları, sigorta şirketleri, tasarruf sandıkları, sendikalar olmaktadır²⁴².

-Finansman bonoları ile firma belli bir tarihte, belli bir tutar ödeme taahhüdünde bulunmaktadır. Bu yüzden bonoların kesinlikle vadesinde ödenmesi gerekmektedir. Buna karşılık firma bankadan kredi alması durumunda şayet firma, finansman gücünü çekiyorsa kredinin vadesi uzatılabilir veya kredinin yenilenme olanağı mümkün bulunmaktadır. Bu olanak, finansman bonosunda yoktur. Çünkü, firma durumu kötü olsa bile, ticari itibarını koruyabilmek için mutlaka bonoyu zamanında ödeme zorunluluğu bulunmaktadır. Bu riskli durumu önleyebilmek için firmalar bankalarda belli tutarlarda mevduat bulundurmaya özen göstermektedirler.

²³⁷ Türko, Age., s. 545.

²³⁸ Akgüç, Age., 546.

²³⁹ Akgüç, Age., s. 546.

²⁴⁰ Akgüç, Age., s. 546.

²⁴¹ Akgüç, Age., s. 546.

²⁴² Emery, finnerty, Age., s. 619.

1.4.3.5. Finansman bonusu çıkaranlarda aranan nitelikler

a-Hukuki Yapı

Finansman bonoları anonim ortaklıklar tarafından ihraç edilebilirler. Bunların yanında SPK mevzuatına göre özelleştirme kapsamına dahil edilen Kamu İktisadi Teşebbüsler, mahalli idareler ile bu idarelerle ilgili özel mevzuat uyarınca faaliyet gösteren kuruluş idare ve işletmeleri finansman bonoları ihraç edebilmektedirler²⁴³.

b-Hükümler

Finansman bonusu ihraç edebilmek için ortaklıkların ana sözleşmesinde buna yetki veren bir hüküm bulunması ve bu ihraç için genel kurul tarafından karara bağlanmış olması zorunlu tutulmaktadır²⁴⁴.

c-Asgari Sermaye Tutarı

Finansman bonusu çıkarmak isteyen anonim ortaklıklar için asgari sermaye tutarı SPK tarafından belirlenmektedir²⁴⁵.

d-Sermaye Piyasası Kurulu Kaydına Alınması

Finansman bonusu ihracı için ortaklıklar öncelikle sermaye piyasası kurulu kaydına ihtiyaç bulunmaktadır. Kurul istenilen belgeleri tam ve doğru olduğunu inceledikten sonra ihraç olunan finansman bonolarını kayda alır. Bundan sonra kayda alınan ihraç olunacak finansman bonoları için ihracatçıya bir kayıt belgesi verilir²⁴⁶.

Kurul, ihraç için başvuruları en çok 30 gün içinde sonuçlandırır. Noksanlıkların tamamlanması için süreler, 30 günlük sürenin hesaplanmasında dikkate alınmayacaktır²⁴⁷.

1.4.3.6. Finansman bonosunun satış fiyatı

Finansman bonolarının vadesi 30 günden az ve 360 günden çok olmamak üzere çıkarılabilirler. Finansman bonoları şirket tarafından belirlenen faiz oranlarıyla iskontolanarak satılmaktadır. Örneğin nominal değeri 1 milyar olan

²⁴³ SPK 13. nolu tebliğ mad.1.

²⁴⁴ Akgüç, Age., s. 547.

²⁴⁵ Akgüç, Age., s. 547.

²⁴⁶ SPK 13. nolu tebliğ mad.11.

²⁴⁷ SPK 13. nolu tebliğ mad.13.

180 gün vadeli %35 dönem faizli finansman bonosunun ihraç edildiği gündeki satış fiyatı;²⁴⁸

$$\text{Satış Fiyatı} = \frac{ND}{(1+r)^{a/b}} \text{ formülüne göre hesaplanmaktadır.}$$

S.F: Satış fiyatını,

ND: Nominal değeri,

r: Iskonto oranını,

a: Vadeye kalan gün sayısını,

b: Gün olarak vadeyi ifade etmektedir.

Yukarıdaki örneğe göre:

$$S.F. = \frac{1.000.000.000.-TL}{(1+0,35)^{180/180}} = 740.740.740.-TL.$$

Vade bitimine 90 gün kala, bononun satış fiyatı;

$$S.F. = \frac{1.000.000.000.-TL}{(1+0,35)^{90/180}} = 860.585.198.-TL$$

Finansman bonosunun maliyeti, ödenecek faiz, ilgili komisyon ve ihraç giderlerinden oluşmaktadır. Finansman bonusu yoluyla sağlanan fonların firmaya maliyeti aşağıdaki formülle hesaplanmaktadır²⁴⁹.

Finansman bonusu yoluyla sağlanan fon maliyeti=

$$\frac{\text{Faiz Ödemeleri} + \text{Komisyon ve Diğ. Giderler}}{\text{Bono İhracı İle Sağ. Fon (Net)}} \times \frac{360}{\text{Bononun Vadesi}}$$

Örneğin bir firma 1.000.000.000-TL bono ihraç etmiştir. Bono 180 gün vadeli ve faiz oranı yıllık %35'dir. Ayrıca, firma bono ihracı için 50.000.000-

²⁴⁸ Türko, Age., s. 547.

²⁴⁹ Türko, Age., s. 547.

TL'lik komisyon yapmışsa, finansman bonusu yoluyla firmaya sağlanan fonların maliyeti;

$$\frac{(0,35/2) \times (1.000.000.000) + 50.000.000}{1.000.000.000 - (0,35/2) \times 1.000.000.000 - 50.000.000} \times \frac{360}{180} =$$

$$\frac{225.000.000.-TL}{775.000.000.-TL} \times 2 = \%58' \text{ dir}$$

Firma %35 faizle, 180 gün vadeli ve 50.000.000.-TL komisyon ödeyerek ihraç ettiği finansman bonosunun maliyeti %58 olmuştur.

1.4.3.7. Finansman bonusu türleri

Sermaye Piyasası mevzuatına göre, teminatları açısından aşağıda belirtilen 5 tür finansman bonusu bulunmaktadır²⁵⁰.

A tipi: Garanti taşımayan finansman bono türüdür.

B tipi: İhracatçıya karşı taahhüt edilmiş banka kredisi ile desteklenmiş finansman bonolarıdır.

Banka destek kredisi, finansman bonolarının geri ödenmesi sırasında gerek görülürse, bankanın kullandıracağı kredi olmaktadır²⁵¹.

C Tipi: Banka garantisi taşıyan finansman bonoları türüdür.

E Tipi: Hazine garantisi taşıyan finansman bonoları türüdür.

F Tipi: Bir anonim ortaklığın müşterilerine müteselsil olarak ödeme taahhüdü içeren finansman bono türüdür.

1.4.3.8. Türkiye’de finansman bonusu

Türkiye’de finansman bonoları 1986 yılı başlarından itibaren uygulamaya girmiştir. Buna ilişkin olarak Sermaye Piyasası Kurulunun “Banka bonoları ve garantili bonoların halka arzına dair esasları” tebliği yayınlanmıştır. Finansman bonoları Kalkınma ve Yatırım Bankaları tarafından çıkarıldı. Bu arada Bakanlar Kurulu daha sonra da Sermaye Piyasası Kurulu’nun tebliği ile finansman bonusu

²⁵⁰ SPK 13. nolu tebliğ mad., 8.

²⁵¹ Akgüç, Age., s. 549.

uygulaması genişletmiştir. Bununla birlikte belirli niteliklere sahip anonim şirketlere söz konusu bonoları ihraç etme imkanı tanınmıştır. Böylece, 1987 yılından itibaren finansman bonoları, anonim şirketlerin kaynaklar arasında yer almaya başlamıştır²⁵².

Ülkemizde finansman bonolarının vadesi en az 90 gün en fazla 360 gün olmaktadır. Vade günleri 30 gün ve katları şeklinde belirlenmektedir²⁵³.

Finansman bonusu ihraç etmek isteyen anonim şirketlerin Sermaye Piyasası Kurulundan öncelikle izin almaları gerekmektedir. SPK bono ihraç etmede bazı özellikler aramaktadır. Bunlar²⁵⁴;

1-Anonim şirketlerin son 3 yıllık bilançolarını kârla kapamış olmaları,

2-Anonim şirketlerin ana sözleşmelerinde bono ihracı için yetki veren bir hükmün bulunması ve buna ilişkin genel kurul kararı olması gerekmektedir. Ancak, finansman bonusu çıkarmanın bir üst sınırı da bulunmaktadır. Bu sınır SPK 13.mad.'sine göre Bakanlar Kurulunca belirlenen limitler dikkate alınarak hesaplanan toplamdan tedavülde bulunan tahvil ve diğer borçlanma senetlerinin tutarı indirilerek bulunmaktadır.

Finansman bonolarında küpürler en az 5 milyon lira olmalıdır. Ayrıca, finansman bonoları iskonto esasına göre satılmaktadır. Bu nedenle , finansman bonoları üzerindeki bedel anapara ve faizi de kapsar. Söz konusu bonoların iskonto oranını ihraç eden anonim şirket belirlemektedir²⁵⁵.

1.4.4. Factoring

1.4.4.1. Factoring tanımı

Factoring alacaklı firmaları likidite etmek olarak bilinen kısa vadeli bir finansman şeklidir²⁵⁶. Factoring yurt içi ve yurt dışı vadeli satış yapan firmaların bu satışlardan doğan kısa vadeli alacak haklarının "factor"²⁵⁷ veya factoring

²⁵² Akgüç, Age., s. 547.

²⁵³ Ali Ceylan, *İşletmelerde Finansal Yönetim*, Ekin Kitabevi, 8.Baskı, Bursa, 2003, s.152.

²⁵⁴ Ceylan, *İşl. Fin.Yön.*, 2003, s. 152.

²⁵⁵ Ceylan, *İşl. Fin.Yön.*, 2003, s. 152.

²⁵⁶ Vale, Age., s. 239.

²⁵⁷ Factor: Firmaların alacak hesaplarının satın alınmasında uzmanlaşmış finansal kuruluştur.

şirketi" olarak adlandırılan finansal aracı kuruluş tarafından devir alınmasıdır²⁵⁸. Yani, vadeli olarak satış yapan firmaların alacak haklarını factoring şirketleri satın almaktadır. Bu bakımdan factoring işlemleri, firmaların mal satış bedelini hemen tahsiline olanak sağlayan bir finansman yöntemi olmaktadır.

Factoring, latince kökenli bir kelime olup, bir başkası adına hareket eden kişiyi ifade etmektedir. Yeni bir finansman yöntemi olan factoring ile firmalar, kısa vadeli alacak haklarını factor'lere satmak suretiyle, kendilerine fon sağlamış olurlar²⁵⁹.

Factor denilen gerçek veya tüzel kişilerin satın alacağı kısa vadeli alacaklarından dolayı firmalara verdiği hizmetler şunlardır²⁶⁰:

-Belli bir komisyon karşılığında satıcı firmaya ön ödemede bulunarak bütün alacakları satın alır.

-Alacakları tahsil eder.

-Bu alacaklara ilişkin muhasebeyi tutar.

-Kendi çıkarları gereği borçlunun istihbaratını yaparak müşteri bilgilerini güncelleştirir.

-Borçlunun mali sıkıntıya düşmesi halinde oluşan zararları üstlenir. Yani satıcıyı tahsil edilemeyecek borçlara karşı korur.

Factoring şirketi, yukarıda sayılan işlemleri yaptıkları bir sözleşme ile alacakları satın aldıktan sonra, alacakların takip ve tahsili, satıcı firmanın tüm muhasebe kayıtlarını tutma ve belirli oranda ön ödeme yaparak satıcı firmaların alacaklarını hemen nakde dönüştürmüş olmaktadır²⁶¹.

Ayrıca bu yöntem sayesinde factorler firmalara ticari ve mali konularda verilen hizmetler karşılığı faiz, komisyon ve ücrete hak kazanmaktadır²⁶².

²⁵⁸ Kuter Ataç, "Bir finansman Yöntemi: Factorig" Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Cilt. 9, (ss.59-65), Beytepe, Ankara, 1991, s. 59.

²⁵⁹ Ali Ceylan, **Finansal Teknikler**, Genişletilmiş Üçüncü Basım, Ekin Kitabevi, Bursa, 1998, s. 1.

²⁶⁰ Haluk Erdemol, **Akbank Ekonomi Yayınları**, İstanbul, 1992, s. 1.

²⁶¹ Ataç, Age., s. 59-60.

²⁶² Erkut Onursal, "Dış ticaret Finansmanında Factoring ve Factoringin Hukuki Çerçevesi" Yıl: 6, Sayı: 22 Temmuz, (ss. 65-84), 2001, s. 65.

1.4.4.2. Factoringin gelişimi

Factoring'ın tarihçesi çok eskilere kadar uzamakta olup, Fenikeliler zamanına kadar dayandığı ileri sürülmektedir. Bu finansal yöntemin 14. yüzyılda İngiltere' de kullanıldığı bilinmektedir. İngiltere'de yün kumaş dokuma endüstrilerinde bu yöntem uygulanmıştır. Asıl gelişme, 19. yüzyılda yaşanmıştır. İngiliz yünlü kumaş dokuma fabrikalarının Amerika'da bulunan satış temsilcilikleri, Kuzey Amerika tekstil piyasasında bu yöntemi kullanarak bu sektörün gelişimini sağlamışlardır. Daha sonra İngilizler bu yöntemi gıda maddeleri, mobilya v.b. alanlarda da kullanmışlardır.

ABD' de ilk olarak 1920'li yıllarda uygulanmasına başlanan factoring işlemleri 1970'li yıllardan sonra giderek yaygınlaşmış, günümüzde ABD ve Avrupa Topluluğu ülkelerinde yaygın bir şekilde kullanılarak kısa vadeli finansman kaynakları içersinde yerini almış bulunmaktadır²⁶³.

Birçok ülkede 1950'li yıllardan beri modern anlamda factoring şirketleri hizmet vermektedir. Ancak, Avrupa ülkelerinin çoğunda factoring işlemlerine ilişkin yasal bir düzenleme bulunmamaktadır. Örneğin İtalya, İspanya ve İsveç gibi grup ülkelerinde bu işlemle ilgili yasal düzenleme mevcut değilken, Almanya, Fransa gibi bazı Avrupa ülkelerinde yasal düzenlemeler mevcut bulunmaktadır²⁶⁴.

Ülkemizde ise factoring işlemlerine ilişkin ilk yasal düzenleme 1994 yılında 545 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yapılmış bulunmaktadır²⁶⁵.

Son yıllarda factoring, özellikle dış ticarete firmaların finansman kaynağı olarak kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Genellikle iş hayatında nakit ve finansman sıkıntısı çeken veya yeterli işletme sermayesi olmayan küçük ve orta ölçekli firmalar kısa vadeli satışlarında factoring yöntemiyle fon sağlama yoluna giderler. Bu firmaların çoğunluğu genellikle dayanıklı tüketim malları endüstrilerinde faaliyet göstermektedir²⁶⁶.

Factoring, ticaretin finansmanında büyük rol oynadığı gün geçtikçe daha iyi anlaşılmaktadır. Bunda yaşanan ekonomik krizler dolayısıyla alacakların

²⁶³ Onursal, Age., s.66-67.

²⁶⁴ Onursal, Age., s.67.

²⁶⁵ Akgüç, Age., s. 568.

²⁶⁶ M. Şerif Şimşek, *İşletme Bilimlerine Giriş*, Nobel Yayın Dağıtım, Yenilenmiş 5. Baskı, Ankara, 1998, s. 253.

finansmanında karşılaşılan sıkıntılar yatmaktadır. Bir çok şirket bu nedenle alacakların takip ve tahsili için bir factoring şirketine başvurmaktadır. Özellikle yurtdışı factoring, ithalat ya da ihracat yapan firmalar tarafından daha çok kullanılıyor²⁶⁷.

Factoring işlemlerinde taraflar şöyle olmaktadır.

Yurtiçi bir factoring işleminde malların alıcısı, satıcısı ve bir de factor olmak üzere üç taraf bulunmaktadır. Buna karşılık, yurt dışı factoring işleminde malların satıcısı (İhracatçı), malların alıcısı (İthalatçı), alacakları satın alan (Mahalli factor) ile alıcıdan tahsilatı yapan yurt dışındaki (Muhabir factor), olmak üzere dört taraf bulunmaktadır²⁶⁸.

1.4.4.3. Factorigin işleyişi

Factoring işlemleri uygulaması genel olarak yurt içi ve yurt dışı factoring uygulaması şeklinde yürütülmektedir. Bu bakımdan factoring işleyişi ayrı ayrı değerlendirilmektedir.

Factoring işlemi, bu yöntemi kullanmak isteyen firmaların factore veya factorün firmaya başvurusuyla başlar. Satış firmasının başvurusu neticesinde factor alıcı firma hakkında kredi değerlemesi ile ilgili incelemelerde bulunarak alacakların bir kısmını veya tamamını satın almaya karar verir. Daha sonra firma ile factor arasında bir sözleşme yapılır. Sözleşme imzalandıktan sonra satıcı firma alıcı firmaların isimleri, adresleri fatura sevk, çek, senet gibi belgeleri factore gönderir. Yapılan anlaşmaya göre satıcı firma alacağını vadesinde veya vadesinden önce factor'den alır²⁶⁹.

1.4.4.3.1. Yurt içi factoringin işleyişi

Yurt içi factoring aşağıda belirtilen aşamalara göre işler²⁷⁰;

1-Factore Başvurma: Satıcı firma istenilen belgelerle birlikte factoring şirketine başvurur. Bu başvuru da firmanın son mali durumu, alıcı firmanın adı ve adresleri, alacak hesabı dökümü, kredi talebi vb. bilgiler yer almaktadır.

²⁶⁷ TOBB; "Finansın Yeni Yıldızı; Faktoring" Ekonomik forum, Yıl: 9, Sayı: 103, 15 Mart-15 Nisan 2002, (ss. 44-47), s. 45,

²⁶⁸ Onursal, Age., s. 67.

²⁶⁹ Ceylan, Fin. Tek., Age., s. 12.

²⁷⁰ Ceylan, Fin. Tek., Age., s. 12.

2-Teklif: Factor, başvuruyu inceleyerek, değerlendirme yaptıktan sonra firmaya sunacağı hizmet türünü ve alacağı ücreti bildirir.

3-Factoring sözleşmesi: Factor ile satıcı firma arasında factoring sözleşmesinin koşulları, komisyon oranı ödeme oranı, faiz gibi noktalar karşılıklı olarak anlaşıldıktan sonra sözleşme, taraflarca imza altına alınır.

4-Onay: Satıcı firma, sözleşme imzalanmasından sonra, alıcı firmanın yaptığı siparişleri alır ve onları factore bildirerek onay bekler.

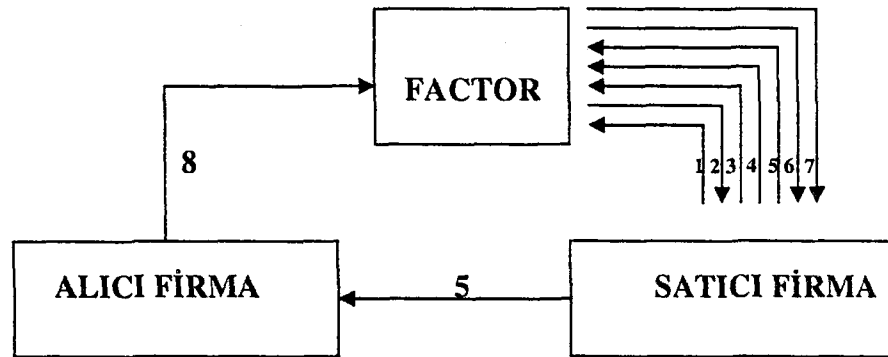
5-Malların alıcıya gönderilmesi satıcı firma alınan siparişlerin onayı geldiğinde hemen sonra malları müşteriye yollar.

6-Faturaların temliki: Factor, firmanın alacaklarına garanti vermişse, mallar müşterilerine gönderilirken, faturada gösterilen alacağın factoring kuruluşuna devredilmiş olduğu ve ödemelerin factor'e yapılması hususunda bir not yazılır.

7-Ön ödeme:Factor, yapılan sözleşmeye istinaden ön ödemeyi yapar.

8-Fatura bedelinin tahsili: Factor vadesi geldiğinde fatura bedelini alıcı firmadan tahsil eder. Ön ödemenin yapıldığı durumlarda borçludan tahsil edilen fatura bedelinden hizmet maliyetleri düşüldükten sonra kalan tutar satıcı firmanın cari hesabına yatırılır.

Yurtiçi factoring aşağıdaki şekilde gösterilebilir:

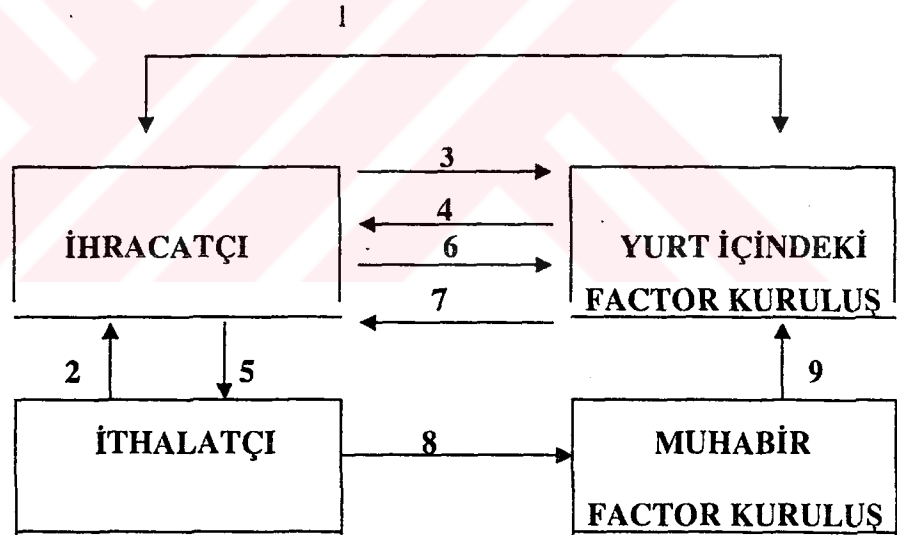
Şekil:1.1. Yurtiçi factoringin işleyişi

1.4.4.3.2.Yurtdışı factoringin işleyişi

Yurt dışı factoring aşağıda belirtilen aşamalara göre işler²⁷¹,

²⁷¹ Ceylan, Fin. Tek., Age., s. 14.

- 1-İhracatçı ülkesindeki factor kuruluşuyla bir sözleşme yapar,
- 2-İthalatçı tarafından ihracatçıya sipariş verilir.
- 3-Gelen ihracat talepleri yurt içi factor kuruluşuna bildirilir.
- 4-Yurt içi factor kuruluşu, muhabir factor kuruluşun onayını alarak, ihracatçıya sunabileceği hizmetleri bildirir.
- 5-İhracatçı, malları ithalatçıya gönderir.
- 6-Alacak tutarı yurt içi factor kuruluşu devredilir. Müşteriye, ödemenin factore yapılmasını bildirir.
- 7-Sözleşme uyarınca, yurt içi factor kuruluş ihracatçıya ön ödeme yapar.
- 8-Vadesi geldiğinde fatura bedeli, ithalatçı tarafından muhabir factor kuruluşu gönderilir.
- 9-Muhabir factor kuruluşu yaptığı tahsilatı, yurt içi factore öder.

Şekil: 1.2.Yurtdışı factoringin işleyişi

1.4.4.4. Factoringin maliyeti

Factoring şirketleri factoring işlemiyle satıcı firmalara çeşitli kolaylıklar sağlamaktadırlar. Factor kuruluş sunduğu hizmetlerden dolayı iki ayrı gelir elde etmektedir. Başka bir deyişle, factoring hizmetinden yararlanan satıcı firma ;

- 1-Hizmet bedeli olarak komisyon gideri,

2-İskonto bedeli olarak finansman gideri üstlenmektedir²⁷².

Bunlardan ilki komisyon gideri, dış pazarlarda tanıtım, bölgesel gelişmeleri takip etme, alıcı firmaların kredi değerliliğini araştırma, tahsilat, finansal ve ticari istatistik bilgileri toplama gibi hizmetler karşılığı alınmaktadır²⁷³. Komisyon tutarını şu şekilde açıklamak mümkündür²⁷⁴. Bunlar:

-Sabit giderler, kırtasiye, haberleşme, yasal dava takip ve personel giderleri,

-Riziko primi veya riski sınırlama bedeli,

-Kâr marjı.

Yurt içi factoring komisyon, fatura tutarı üzerinden alınmakta olup, banka faizlerinden daha yüksek % 2,5 olarak hesaplanmaktadır²⁷⁵. Bu oran genel olarak % 0,5 ile % 2,5 arasında değişmektedir²⁷⁶. Bu komisyon tutarı, alıcıların sayısı, satıcının taahhüt ettiği yıllık ciro, factoring yapılan ülkeler, alacakların yıllık ifade edildiği para birimi gibi ölçüler dikkate alınarak belirlenmektedir. Yurt dışı factoring'de alacakların tahsil edilememe riski ithalatçı firmanın muhabir factor şirketine ait bulunmaktadır. Bu nedenle komisyon oranı muhabir factor tarafından belirlenmektedir²⁷⁷.

İkincisi, iskonto olarak finansman gideri, satıcı firmaya vadeden önce yapılan % 80 oranındaki peşin ödemeden kaynaklanmaktadır²⁷⁸. Bu iskonto gideri yurt dışı factoring' de Libor değerine bağlı olmakla beraber yurt içi factoring'de ise piyasada geçerli faiz oranı dikkate alınmaktadır²⁷⁹.

Müşteriden alınan komisyon ve iskonto şeklindeki finansman ücreti, şayet işlem banka bünyesinde yapılıyorsa % 5 Banka ve Sigorta Muamele Vergisi (BSMV) ve % 6 oranında Kaynak Kullanım Destekleme Fonu'na (KKDF) tabi tutulmaktadır. Bu işlem factoring şirketi bünyesinde gerçekleşmişse sadece % 5 BSMV' ye tabi olup KKDF' den muaf tutulmaktadır²⁸⁰.

²⁷² Ceylan, Fin. Tek., Age., s. 30.

²⁷³ Akgüç, Age., s. 553.

²⁷⁴ Ceylan, Fin. Tek., Age., s. 30.

²⁷⁵ Vale, Age., s.240.

²⁷⁶ Ataç, Age., s.63.

²⁷⁷ Ceylan, Fin.Tek., Age., s.30.

²⁷⁸ Ceylan, Fin.Tek. Age., s.30.

²⁷⁹ Ataç, Age., s.63.

²⁸⁰ Ceylan, Fin.Tek. Age., s. 31.

Örneğin, ihracat yapan A firması bir factoring şirketiyle aşağıdaki şekilde bir anlaşma imzalamıştır:

Factoring komisyonu: % 2

İskonto bedeli : Libor + % 2, Libor faiz oranı % 3

Alacağın vadesi 3 ay

Ön ödeme oranı % 80

Üç ay vadeli 10.000 Dolar'lık bir ihracat için factoring işleminin firmaya maliyeti;

Sözleşme gereği 10.000 Dolar'lık bir ihracat için ön ödeme 10.000 Dolar'ın % 80'ni 8.000 Dolar olacaktır.

Şayet 1 Dolar 1.700.000 TL ise, firmaya peşin olarak 8.000 Dolar karşılığı 13.600.000.000 TL ön ödemesi yapılacaktır.

Libor faiz oranı % 3 olduğunda, factor kuruluşu üç aylık maliyeti :

$$\%3 + \%2 \times \frac{3}{12} = 0,0125 \text{ yani, } \% 1,25 \text{ olacaktır. Bu duruma göre factoring}$$

işleminin firmaya maliyeti;

$$10.000 \times [(\% 1,25 + \% 2)]$$

$$10.000 \times (\% 3,25) = 325 \text{ Dolar olmaktadır.}$$

Alacağın vadesi sonunda firma, geriye kalan 2000 Dolar'lık tutardan faiz, komisyon ve risk primi olarak 325 Dolar kesintisinden sonra, 1675 Doları factoring şirketinden alacaktır.

Başka bir örnekte, bir ihracatçı firmanın factoring şirketiyle yaptığı sözleşmede şu bilgiler yer almaktadır:

Ön ödeme oranı % 80

Factoring faizi % 60

Factoring komisyonu % 3

Firma 1 ay vadeli 5 milyar TL'lik alacağını factore temlik ederse, buna karşılık factoring şirketinin firmaya yapacağı ön ödemenin net tutarı 3.842.500.000 TL olacaktır.

% 80'lik ön ödeme 4.000.000.000.-TL

Factoring komisyonu 150.000.000 .-TL

BSMV % 5 7.500.000 TL

Firmaya yapılacak ön ödeme 3.842.500.000.-TL'dir.

Vade sonunda alıcı firmadan % 20' yi yani 1.000.000.000.-TL'yi tahsil edecek, factoring faizi ve BSMV düşüldükten sonra kalanı 790.000.000.-TL firmaya ödenecektir.

Kalan	1.000.000.000.-TL
Factoring faizi = $4.000.000.000 \times \% 60 \times \frac{1}{12}$	200.000.000.-TL
BSMV (Faiz $\times$ % 5) = $200.000.000 \text{ TL} \times \% 5 =$	10.000.000.- TL
Firmaya ödenecek tutar	790.000.000.-TL

Factoring işleminin maliyeti yukarıdaki örneğe dayanılarak yıllık olarak ve yüzdelerle şöyle hesaplanmaktadır:

Ön ödeme	80
Factoring komisyonu	(3)
BSMV (Kom. $\times$ %5)	(0,15)
Firmanın kullanabileceği ön ödeme	76,85 ²⁸¹ olmaktadır.

Her ay sonunda factoring şirketince firmaya tahakkuk ettirilen ön ödeme finansman gideri :

$$\text{Aylık Faiz} \quad \% 60 \times \frac{1}{12} = \% 5$$

Aylık giderler

Faiz $80 \times \% 5 =$	4
BSMV $4 \times \% 5 =$	0,2
Toplam $=$	4,2

Aylık maliyet=Aylık giderler toplamı / Kullanılan fon tutarı

$$= \frac{4,2}{76,85} = 0,054 = \% 5,4' \text{dür.}$$

Bu durumda yıllık maliyet bileşik faiz esasına göre $(1+0,054)^{12}-1=\% 87,9$ olacaktır²⁸².

Factoring işleminin maliyeti aşağıdaki formülle de hesaplanabilir²⁸³.

²⁸¹ Türko, Age., s. 550.

²⁸² Türko, Age., s. 550.

²⁸³ Akgüç, Age., s.551.

$$FM = \frac{100}{100 + \frac{i \times (g + \ddot{o})}{360}}$$

FM: Factoring maliyeti

i: Faiz oranı

g: Senedin satın alınması ile vadesi arasında geçen süre

ö: Ödemesiz gün sayısı (Ülkemizde gün sayısı 3'tür)

Örneğin 30 Haziran 2003' de vadesi dolacak bir alacak senedi için 1 Ocak 2003 'de % 60 iskonto oranı üzerinden factore satılıyorsa firmaca elde edilen fonun yıllık maliyeti;

Vade ile senedin satın alınması arasında geçen süre 180 gündür. Buna göre factoringin maliyeti:

$$FM = \frac{100}{100 + \frac{60 \times (180 + 3)}{360}} = \% 76,66 \text{ 'dır.}$$

1.4.4.5. Factoring türleri

Factorlerin ve firmaların farklı beklentileri gözönüne alınarak, factoring servislerinde çeşitlemelere gidilmektedir. Factoring şirketleri gerek coğrafi bakımdan gerekse işlemin özelliklerine göre hareket etmektedir. Ancak, factoring türlerini kesin çizgilerle birbirinden farklı olmadığı belirtilebilir²⁸⁴. Factoring türleri şunlardır:

1.4.4.5.1. Rücu edilme esasına göre factoring

a-Full servis- rücu edilemeyen factoring

Full servis faktoring sözleşmesinde firma alacaklarını rücu edilemez esasına göre satabilir. Bu faktör sözleşmesinde factor alacakları satın alır ve daha sonra onları tahsil etmektedir²⁸⁵.

Full servis factoring, factor ile firma arasında düzenli ve sürekli bir sözleşme niteliğindedir. Bu duruma göre üretici veya satıcı firma herhangi bir mal satışı yaptığı zaman faturanın üzerine alacağın factoring şirketine devredildiğine

²⁸⁴ Ceylan, Fin. Tek .Age., s.8.

²⁸⁵ Kolb, Rodriquez, Age., s. 94. Çev: Ali İhsan Karacan.

dair kaydı düşmek suretiyle ortaya çıkan alacaklarını factore satmış bulunmaktadır²⁸⁶. Bu tür factoringde alacağı satın alan factor tahsil edilememe riskini üstlenmektedir²⁸⁷.

Full servis sözleşmesi nedeniyle factor alacağının ödenmemesi halinde alacağını satan firmada ödeme yapması talebinde bulunamaz²⁸⁸. Böylece alacakların tahsili, ihbarname yollanması yasal yollara başvurulma ve kredi riski satıcı üzerinden kalkmakta ve tüm alacak yönetimi factoring şirketine devredilmektedir²⁸⁹. Başka bir deyişle satıcı firma bir ücret ve finansman gideri karşılığında;

- Alacakları tahsil etmek,
- Kredili satışların muhasebesini tutmak,
- Alicının ödeme güçlüğü çekmesi halinde oluşan kayıpları üstlenme,
- Alicılara kendi kaynağından kredili satış yapmak gibi külfet ve risklerden kurtulmuş olmaktadır²⁹⁰.

b- Rücu edilebilir factoring

Rücu edilebilir faktoringin full servis - rücu edilemeyen factoringden farkı, factorün borcun ödenmemesi karşısında satıcı firmaya rücu etme hakkının olmasıdır²⁹¹. Şayet factor risk üstlenmiyor sadece alacak yönetimi ile finansman olanağı sağlıyorsa, bu tür factoringe rücu edilebilir factoring denilmektedir²⁹². Yani, factor borcun ödenmemesi halinde alacağı satıcı firmadan tahsil etme yoluna gitmektedir.

Bu nedenle firma açısından ödenmeyen borçlara karşı güvence yoktur. Ancak genel kabul görmüş factoring uygulamasında factor ödeme vadesini izleyen 30-90 gün arasında satıcı firmaya başvurarak likidite riskinin firmanın finansman dengesini bozucu etkisi giderilmiş olur. Bu süre içerisinde satıcı firma borcun tahsiline factorle birlikte çaba sarf eder²⁹³. Bundan sonra ödemenin yapılmaması durumunda alacaklar satıcı firmanın bilançosunda şüpheli alacaklar

²⁸⁶ Ceylan, Fin.Tek. Age.,s. 8.

²⁸⁷ Türko, Age., s.551.

²⁸⁸ Kolb,Rodriquez, Age., s. 94. Çev: Ali İhsan Karacan.

²⁸⁹ Ceylan, Fin.Tek., Age., s. 8.

²⁹⁰ Erdemol, Age., s. 7.

²⁹¹ Ceylan, Fin. Tek., Age., s. 9.

²⁹² Akgüç, Age., s. 557.

²⁹³ Ceylan, Fin. Tek., Age.,s. 110.

olarak yer alacaktır²⁹⁴. Ayrıca satıcı firmanın ek bir komisyon ödeyerek factorun, alacağı rücu etmesini önlemek usuldendir²⁹⁵.

Rucu edilebilir factoringde senet alma şartı bulunmamaktadır. İşlemler fatura bazında yürütülmektedir. Faturalar üzerinde alacağın factore yapılmasına dair bir not yazılır ve son olarak işlem ödemenin factore yapılmasıyla tamamlanmaktadır²⁹⁶. Full servis factoringin aksine bu tür factoringde sabit vade yapılmamaktadır. Tahsilat yapıldığı müddetçe ödeme hizmeti yapılmaktadır²⁹⁷.

1.4.4.5.2. Fatura iskontosu faktoring

Fatura iskontosu kredi ihtiyacı duymakta olan firmaların factoring şirketlerinden alacaklarını finanse etmeleri halinde uygulanmaktadır. Bu yöntemde factoring yönteminin temel özelliklerinden sayılan alacak yönetimi, ödemenin garanti edilmesi gibi hizmetler kapsam dışı tutulmaktadır²⁹⁸. Fatura iskontosu ile satıcı firmanın doğrudan factore ödeme yapılmasını alıcılara ihbar etme zorunluluğunu ortadan kaldırmak ve factore satılan borçların tamamen rücu edilebilir olması suretiyle factoring sadece finansman hizmetine dönüştürülmüştür²⁹⁹.

Tipik bir fatura iskontosu işlemi şöyle yürütülmektedir³⁰⁰:

-Satıcı firma başlangıçta borçların ve borçluların ayrıntılı listesini factore gönderir.

-Sonraki yirmi dört saat içerisinde satıcı firma, hesaptan parasını çekebilir. Yalnız factor gerekli masrafları düşmektedir.

- Satıcı her hafta toplam satışlar ve aldığı iskontoları factore bildirir.

-Borçlulardan alınan ödemelerin tümü factorun bankasına havale edilir. Bu durum factore dekontla bilgi verilir.

-Her ayın sonunda satıcı, alacakların vade yapısını gösterir döküm listesini factore gönderir.

²⁹⁴ Akgüç, Age., s. 557.

²⁹⁵ Erdemol, Age., s. 11.

²⁹⁶ Ceylan, Fin. Tek., Age.,s. 110.

²⁹⁷ Ceylan, Fin. Tek., Age.,s. 110.

²⁹⁸ Akgüç, Age., s. 558.

²⁹⁹ Erdemol, Age., s. 12.

³⁰⁰ Erdemol, Age., s. 12.

Bu süreç içerisinde alıcının ödeme güçlüğüne girmesi durumunda factor haklarını kazanmak amacıyla alacakların kendisine devredildiğini veya ödemelerin doğrudan kendisine yapılması gerektiğini borçlulara bildirme hakkına sahip bulunmaktadır³⁰¹.

1.4.4.5.3. Vade factoring

Tam alacak yönetimi, alacakların tahsili ve ödenmeme riskine karşı satıcı firmanın korunmasını kapsayan vade factoring, daha çok küçük ölçekli firmalar tarafından kredi sigortasının bir alternatifi olarak kullanılmaktadır³⁰².

Vade factoring türünde, hizmet ve sigorta (Teminat) işlevleri yerine getirilmektedir. Buna karşılık, vade factoringde finansman işlevi yer almamaktadır. Bu nedenle factorün ücreti sadece alacak tutarı üzerinden alınan komisyon tutarı olmaktadır³⁰³.

Borçlara ait ödemeler satıcı firmaya iki şekilde yapılmaktadır. Bunlar:

-Fatura üzerinden veya borçların factore devir ve kopya faturaların tesliminden itibaren belirli bir süre sonra ,

-Her bir borçludan ödeme alındıktan hemen sonra³⁰⁴ yapılmaktadır.

Yukarıda belirtilen ödeme şekillerin ilkinde satıcı firma alacaklarını belirli bir vade de tahsil etmektedir. Bu işlem nakit akım tablosunda nakit girişi olarak gösterilmektedir. Yöntemin bir diğer yararı da satıcı firmanın kredili satış vadelerini piyasa koşullarına göre belirleme olanağına sahip olmasıdır. Ayrıca, bu yöntemde faiz gideri yoktur³⁰⁵.

Vade factoring de firma alacaklarını factore satmaktadır. Yalnız, vade gelmeden satıcı firmaya bir ödeme yapılmamaktadır. Bu yöntemin bir yararı da satıcı firma alacaklarını tam vadesinde tahsil edebilmektedir. Burada kur riski genellikle satıcı firma üzerinde kalmaktadır³⁰⁶.

³⁰¹ Akgüç, Age. s. 558.

³⁰² Erdemol, Age., s. 13.

³⁰³ Akgüç, Age., s.561.

³⁰⁴ Erdemol, Age., s.13.

³⁰⁵ Akgüç, Age., s.561.

³⁰⁶ Ceylan, Age., s.8.

1.4.4.5.4. Kapalı factoring

Kapalı factoring , satıcı firmanın kredili satışlarından doğan alacaklarını factore satmış olmasına rağmen malların alıcıya teslimi, bedellerinin tahsili işlemlerini bizzat kendisinin yürütmesi esasına göre işlemektedir. Alıcı firmanın factor kuruluşu ve işleminden bilgi ve haberi olmamaktadır³⁰⁷.

Satıcı firmalar kapalı factoring yöntemini benimsemelerinin çeşitli nedenleri vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

-Alacakların satılması, satıcı firmaların ticari itibarı açısından sakıncalı bulunması,

-Bu işlemle alıcılarla olan ilişkilerinin zedeleneceğini düşünmeleridir.

Kapalı factoringde, alacakların satış işlemlerinin borçlulara bildirilmemesi, alacak yönetimi ve tahsilatın yapılması hakkında borçlunun bilgisinin olmaması nedeniyle fatura iskontosına benzemektedir. Bu yöntemin fatura iskontosundan farkı, fatura iskontosunda factorün satıcı firmaya rücu hakkı olmamasına rağmen, kapalı factoringde, factor ödenmeme riskinin belirli bir kısmını üstlenmektedir. Yani, kapalı factoringde belli bir oranda risk üstlenme fonksiyonu bulunmaktadır³⁰⁸. Burada satıcı firmanın da payına düşen riski üstlenme sorumluluğu saklı tutulmaktadır.

1.4.4.5.5. Toptan factoring

Toptan factoring , satıcı firmaların küçük ölçekli firmalara yapılan bütün kredili satışlarının toptan factore satma esasına dayanan bir yöntemdir. Bu yöntemle factor firmaya finansman hizmeti sağlar, fakat idari hizmet ve ödenmeme riskinden korunma hizmeti sağlamamaktadır. Factor borç tahsilatından sorumlu değildir. Toptan factoring işlemi rücu edilebilir şekilde yürütülmektedir³⁰⁹.

Bu factoring türünün amacı, satıcı firmanın kredili satışlarından doğan finansman ihtiyacını karşılamak ve müşterilerine kredili satış yapma olanağı sunmaktır. Bunun yanında borçluların, factore ödeme yapmaları için yapılan

³⁰⁷ Türko, Age., s.551.

³⁰⁸ Akgüç, Age., s. 559.

³⁰⁹ Erdemol, Age., s. 14.

bildirim, factorün güvenliği açısından büyük önem taşımaktadır³¹⁰. Çünkü, alacakların tümü factore satıldığından dolayı ödemeler doğrudan factore yapılmaktadır.

Günümüzde yurt dışında bazı güçlü factoring şirketleri, müşterilerine alacakları tahsil garantisi vererek yani rücu edilmeksizin toptan factoring uygulamasını başlattıkları görülmektedir³¹¹.

1.4.4.5.6. Acente factoring

Satıcı firma, kredili satışlarından doğan alacaklarını factorün yerine onun yetki vermiş olduğu bir acenteye temlik veya satmaktadır. Acente firma, factor adına hareket etmektedir³¹².

Bu yöntemde iki farklı uygulama söz konusudur. Bunlardan birincisi, borcun ödenmemesine karşı koruma veya risk üstlenme ile finansman sağlama hizmetlerinin birlikte uygulaması; ikincisi ise risk üstlenme, finansman sağlama ve alacak yönetiminin acente firma tarafından yapılmasıdır³¹³. Tek fark, satıcı firmanın alacak yönetimini isteyip istememesine bağlı olmaktadır.

1.4.4.5.7. İhbarsız factoring

İhbarsız factoring, satıcı firmanın kredili satışlarından doğan alacaklarını factore devredildiğini borçlulara ihbar etmeme esasına dayanmaktadır. Bundan dolayı satıcı firma factor adına tahsilat yapar ve borcun ödenmemesi riskine karşı kısmi bir koruma sağlamaktadır. Genellikle % 80 olarak uygulanan bir koruma vardır. Geriye kalan % 20'nin rücu edilebilir bir nitelikte olmasıdır. Burada onay kapsamında sayılan % 80'lik borç için kredi riski factore ait olup kesinlikle satıcı firmaya rücu edilemez. Bu şekilde uygulamanın % 20'lik kredinin riskin üstlenilmemesi yani, satıcı firmaya rücu edilebilir borcun olması, onun görevlerini daha etkin bir şekilde yapması sorumluluğunu vermektedir³¹⁴.

³¹⁰ Akgüç, Age., s. 560.

³¹¹ Akgüç, Age., s. 560.

³¹² Erdemol, Age., s. 14.

³¹³ Akgüç, Age., s. 560.

³¹⁴ Erdemol, Age., s. 15.

İhbarsız factoring genellikle fatura iskontosuna benzemektedir. Bu türde % 80 borçlar onaylı, % 20 ise onay dışı sayılmaktadır. Burada onay dışı tutarlar yani % 20'lik tutarlar rücu edilebilir esasına göre işlemektedir³¹⁵.

Modern finansman yöntemi olan factoringin uluslararası alanda uygulanması yeni türleri de beraberinde getirmiştir.

1.4.4.5.8. Doğrudan ihracat factoring

İhracat factoringi alıcının yabancı ülkede bulunması durumunda gerçekleşmekte olan bir factoring türüdür. Yurt içindeki factoring işlemiyle benzer nitelikler taşımakta olan ihracatçı factoringinde ihracatçı ile sözleşme yapılmadan önce factor gerekli araştırmaları yapmaktadır. Ayrıca ihracatçı factoringde risk daha fazla olmasından dolayı alıcının ülkesinde işlemleri garanti eden muhabir bir bankaya ihtiyaç duyulmaktadır. Başka bir ifadeyle ithalatçının ülkesindeki muhabir banka gerekli istihbaratı yaparak reel ihracatçı factore bilgi ve haber vermektedir. Bundan sonra factoring işlemi başlar³¹⁶.

Dünya factoring işlem hacminin içerisinde ihracat factoringin payı %5 dir. Ülkemizde ise bu pay 1997 yılı itibarıyla %77 olmaktadır³¹⁷. Buna göre factoring işlemlerinin çoğu ihracat factoringi olduğu ortaya çıkmaktadır.

1.4.4.5.9. Doğrudan ithalat factoring

İthalat factoring, factorün yurt dışındaki muhabir banka aracılığıyla ihracatçı firmaya ödeme yapma garantisi vermek suretiyle işleyen bir factoring türüdür³¹⁸. İthalatçının ülkesindeki factoring şirketi, ihracatçı adına tahsilatı yapmakta ve ödenmeme riskini üstlenmektedir. Ancak burada finansman hizmeti verilmemektedir³¹⁹. Yalnız alacakların tahsili ve ödenmeme riskinin üstlenildiği, finansman hizmetinin verilmediği vade factoringi doğrudan ithalat factoringine daha uygundur³²⁰.

³¹⁵ Erdemol, Age., s. 15.

³¹⁶ Ceylan, Age., s. 10.

³¹⁷ Ceylan, Age., s. 10.

³¹⁸ Ceylan, Age., s. 12.

³¹⁹ Akgüç, Age., s. 562.

³²⁰ Akgüç, Age., s. 562.

İhracatçı için finansman hizmeti fazla önem taşımayıp sadece belli bir ülkeye ihracat yapmasına değer ise, ihracatçı için doğrudan ithalatçının ülkesindeki bir factor kurumu ile anlaşmaya girmek daha ekonomik olmaktadır. İhracatçı alacağını vadesinde tahsilat yapmak amacıyla güvence altına almak istemektedir³²¹.

1.4.4.5.10. İkili factoring

Yurtdışı factoringde genel olarak bu factoring türü uygulanmaktadır. Burada biri ithalatçının diğeri ihracatçının ülkesinde olmak üzere iki factor arasından işbirliği esasına göre çalışan factoring türü olarak literatüre geçmiştir. Buna göre ihracatçı kendi ülkesindeki factoring şirketine alacağını devretmekte ve factoring şirketi de alacağı ithalatçının ülkesinde bulunan factoring şirketinden tahsil etmektedir³²².

İkili factoring ile ithalatçı factoru, ihracatçıya karşı zincirleme sorumluluk altına girmektedir. İhracatçı ile yakın ilişki içerisinde olan ihracat factorü ihracat konusunda uzman olmaları, ihraç belgelerinin doğruluğunun saptanması; ithalatçı factoru ise dil sorununun olmaması, ithalatçıyı tanıması gibi nedenlerle alacağın daha kolay elde edilmesi ikili factoringin avantajlarından. Buna karşılık iki factorün devreye girmesiyle maliyetin artması, muhasebede mükerrer kayıt riskinin artması ve para transferinin zaman alması nedeniyle bazı dezavantajları bulunmaktadır³²³.

1.4.4.6. Factoringin avantajları

Factoring işleminin başlıca avantajları şöyle sıralanabilir³²⁴:

-Firmalar, kredili olarak yaptıkları satışlarından doğan alacakları factorlere satmak suretiyle finansman sağlamaktadır. Ayrıca muhasebe kayıtlarını tutmak, alacakları takip etme, tahsilat gibi birtakım işlemlerden kurtarmaktadır. Böylece firmalar üretim, pazarlama gibi konulara daha fazla vakit ayırarak başarılı olurlar.

³²¹ Akgüç, Age., s. 562.

³²² Akgüç, Age., s. 563.

³²³ Akgüç, Age., s. 563.

³²⁴ Akgüç, Age., s. 564.

-Factoring yoluyla sağlanan finansman esnektir. Firmanın satışları genişledikçe firmaya adeta kendiliğinden oluşan finansman kaynağı sağlanır.

-Firmalar alacaklarını vadesinden önce tahsil etmeleri onlara büyük kolaylık sağlar; özellikle üretim faktörlerinin tedariki ve diğer işletme sermayesinin finansmanında kullanılabileceği gibi birtakım acil ödenmesi gereken borçların giderilmesinde de kullanılabilir. Ayrıca firma nakit iskontosundan da yararlanarak vade farkı ödemekten kurtarır ve tedarikçiler nezdinde firmanın kredi değeri artmış olacaktır.

-Factoring şirketi ek finansman sağlama dışında birtakım hizmetlerde sunmaktadır. Bunlar: alacakların takibi, tahsili, kayıt tutma, istihbarat yapma, alıcı firmanın kredibilitesini saptama sayılabilir. Böylece firma yukarıda sayılan işlemlerden dolayı personel alma, yetiştirme, zaman ayırma gibi işlem ve maliyetlerden kurtulmuş olmaktadır.

-Genellikle factoring şirketi alacağın ödenmeme riskini üstlenmektedir. Böylece firma için alacağın riskini en minimum düzeye indirmektedir.

-Müşterilere gönderilecek fatura ve diğer belgelerin bir kopyası firmanın alacağının factoring için bir güvence olmaktadır.

-Firmalar factoring işlemler sayesinde nakit akışlarını daha gerçekçi şekilde planlayabilmektedir.

Ayrıca alacak hakkının satışı, özellikle ihracatta firmalara getirdiği avantajlar şöyle sıralanabilir³²⁵:

-Factoring ithalatçıyı finansman etmektedir.

-İhracatçı, ihtiyaç duyduğunda satış bedelini factordenden almak suretiyle likidite sorunlarını hafifletmektedir.

-Firma üst yöneticilerin vakitlerini firmanın geleceğine yönlendirmektedir. Zira, ithalatçının mali durumu, kredili satışlara teminat alma, tahsilat gibi işlemler çok zaman alıcıdır.

-Factoring şirketi ihracatçı açısından büyük önem taşıyan yurt dışı pazarlara ilişkin bilgileri sağlamakta ve gerekli bildirimleri yapmaktadır.

³²⁵ Akgüç, Age., s. 564, 565.

-Dış ticarete factoring anlaşmaları ile akreditif açılmasına gerek kalmamaktadır. Özellikle ithalat factoringde yurt dışındaki alıcı firmalar akreditif³²⁶ açmalarının gerektirdiği masraflardan kurtulmaktadır.

-Özellikle küçük ve orta ölçekli firmalar factorlerin katkısıyla hiçbir zaman giremeyecekleri pazarlara girme şansını elde edebilirler.

-Factoring şirketleri sürekli olarak çalıştıkları firmalara daha düşük komisyon almaları satıcı firmaların maliyetlerini düşürmektedir.

1.4.4.7. Factoringin dezavantajları

Factoringin başlıca dezavantajları şöyle sıralanabilir³²⁷:

-Factoring yöntemi diğer finansman kaynaklarına göre yüksek maliyetli olabilmektedir. Ayrıca factoring şirketi özellikle her bir müşteri için ayrı ayrı komisyon almaktadır. Özellikle factoring şirketi risk üstlenme, sürekli iş yaptığı firmaların kredi değerliliğini saptama ve onlarla ilgili bilgileri güncelleştirme gibi hizmetlerinden dolayı maliyet artışına neden olmaktadır.

-Alacak hakkının satışı bazı firmalarca tehlike göstergesi olarak yorumlanmaktadır. Bu nedenle bazı tedarikçi firmalar factoring yapan firmalara kredili mal satışından kaçınmaktadırlar.

-Uygun bir factoring şirketinin bulunmayışı yurtdışı factoringin dezavantajı sayılabilir.

1.4.4.8. Türkiye’de factoring

Türkiye ekonomisinde 24 Ocak 1980 çok önemli bir yapısal dönüşüm başlangıcı olarak bilinmektedir. 24 Ocak 1980 ekonomi kararlarından sonra ülkede ithalata dönük sanayileşmeden ihracata yönelik sanayileşmeye bir geçiş dönemi yaşanmıştır. Kimi uygulamalar için adeta bir milat olarak kabul edilmiştir. Özellikle finans sektöründe önemli değişim ve gelişmeler yaşanmıştır. Bununla adı bile duyulmayan bir çok finansman yöntemleri artık duyulmaya başladı.

³²⁶ Akreditif: İthalatçının talimatı ile bir bankanın önceden belirlenen koşullara göre kendi üzerine çekilecek poliçe veya çeki ödeyeceği konusunda ihracatçıya yaptığı taahhüttür.

³²⁷ Akgüç, Age., s.566.

Factoring denilen yeni bir finansman yöntemi 1986 yılından itibaren ülkemizde duyulmaya başladı³²⁸.

Türkiye’de factoring uygulaması diğer finansal yeniliklerde olduğu gibi bankalar tarafından başlatılmıştır. Ülkemizde factoring işlemleri ekonomik ve kalkınma amacıyla ihracatın desteklenmesine yönelik olarak kullanılmaya başlanmıştır. Burada ihracatçı firmaların karşılaştığı sorunlar, factorlere aktarılmış olmaktadır³²⁹.

Türkiye’den factoringin gelişimi dünyadaki gelişmelerin tersine gerçekleşmiştir. Finansman sorunu yaşayan KOBİ’lerin factorlere başvurusuyla ihracat factorleri meydana gelmiştir. Yani ülkemizde 1980’li yıllardan 1990 yılına kadar işlemlerin %90’nı ihracat factoringi olarak gerçekleşmiştir³³⁰.

Türkiye’de ilk factoring işlemlerini uygulayan banka İktisat Bankasına ait factoring grubudur. Bunu Garanti Bankası izlemiştir. Birinci factoring şirketi İktisat Bankasındaki factoring grup 1990 yılında Facto Finans A.Ş. olarak ayrı bir şirket olarak kurulmuştur. Facto Finans A.Ş. bir FCI (Factors Chain International) üyesidir. İkinci factoring şirketi 1990 yılında Aktif Finans A.Ş.’dir. Bu şirket de FCI üyesidir. Artık bu yıldan sonra factoring şirketleri kurulmaya başladı. 1994 yılında bu şirketlerin sayısı 63’e ulaşmıştır. Bu sayılar 1997 yılında factoring şirketlerin sayısı 73’e, 2000 yılı sonlarında ise 113’e çıkmış bulunmaktadır³³¹.

Factoring, şirketlerin kısa vadeli finansman sorunları çözmek için uygulanan bir finansman yöntemidir. Bu yöntem daha ziyade büyük firmalara hizmet etmektedir. Oysa diğer ülkelerde daha ziyade alacakların tahsilinde sorun yaşayan KOBİ’ler yararlanmaktadır³³². Ticari işlemlerden kaynaklanan bir alacağını factoring şirketine devreden bir firma, şirketten ön ödeme alarak faturanın yaklaşık %80’ni kadar bir fon sağlamaktadır³³³.

Türkiye’de geri dönülemez factoring pek kullanılmamaktadır. Bunun yerine geri dönülebilir factoring sözleşmeleri yapılmaktadır. Bunun nedeni bilgi yetersizliği veya bilgi bankasının olmamasından kaynaklanmaktadır. Ülkemizde

³²⁸ Sadi Uzunoglu, *Yeni Finansman Teknikleri*, Geliştirilmiş 2. Baskı, Sırata, İstanbul, 1998, s. 17.

³²⁹ Ali Ceylan, *Finansal Teknikler*, Beşinci Baskı, Ekin Kitabevi, 2003, s. 28.

³³⁰ Ceylan, *Fin.Tek.*, 2003, Age., s. 28.

³³¹ Ceylan, *Fin.Tek.*, 2003, Age., s. 28.

³³² Ceylan, *Fin.Tek.*, 2003, Age., s. 28.

³³³ Uzunoglu, Age., s.17.

daha ziyade tekstil, gıda, otomotiv, dayanıklı tüketim maddeleri, elektronik ve kimya sanayinde faaliyet gösteren firmalar factoring işlemlerini tercih etmektedirler³³⁴.

Factoring işlemleri için yasal düzenleme 1994 yılında 545 sayılı kanun hükmünde kararname ile yapılmıştır. Türkiye’de factoringin henüz yeterli olarak bilinmediği, factoring şirketlerinin kaynak sağlamada karşılaştıkları sorunlar, sektöre bilgi verecek bir istihbarat servisinin olmayışı, factoring şirketlerinin tüm hizmetleri birlikte vermemeleri ve maliyet yüksekliği nedenlerinden dolayı uygulamada sorunlar yaşandığı görülmektedir. Nitekim 1994 yılında yaşanan kriz, factoring şirketlerini etkilemiş bulunmaktadır³³⁵.

1.4.5. Varlığa dayalı menkul kıymet

1.4.5.1. Varlığa dayalı menkul kıymet tanımı

Varlığa dayalı menkul kıymet, alacakların menkul değer şekline dönüştürülmesi olarak da ifade edilebilir. Bu anlamda varlığa dayalı menkul kıymet bir mali kuruluşun bilançosunda yer alan kredili satışlardan doğan alacakların, benzer nitelikte olanları bir araya toplanarak, kendisini ya da bu amaç için kurulmuş bir kurumun aracılığıyla bir havuzda toplanması ve bu alacak havuzuna dayalı menkul kıymet ihraç etmesi ve ödemelerinin bu havuzdaki kredilerin geri ödemeleriyle finanse edilmesidir³³⁶. Buna göre alacaklar karşılık gösterilerek menkul kıymet ihracı yapılmaktadır.

Başka bir tanıma göre, alacakların menkul kıymetleştirilmesi, tek başına pazarlanabilir nitelikte olmayan küçük bazı alacakların birleştirilip bir portföy ya da havuz oluşturulması ve bu portföyün pazarlanarak menkul değere dönüştürülmesidir³³⁷. Daha kısa bir tanım ise menkul kıymetleştirme bilançolarda yer alan alacakların ikincil piyasaya sahip menkul değer şekline sokulmasıdır³³⁸.

³³⁴ Ceylan, Fin. Tek., 2003. Age., s. 30.

³³⁵ Akgüç, Age., s. 568-569.

³³⁶ Nihat Karadağ, *Tüketici Finansman Şirketlerinin Varlığa Dayalı Menkul Kıymet İhracı*, SPK, Yayın No: 84, Ankara, 1997, s. 29.

³³⁷ Akgüç, Age., s. 569.

³³⁸ Karadağ, Age., s. 29.

Buna göre, bir firmanın veya bir kredi kurumunun alacak portföyünün sağlayacağı nakit akışına dayanarak ihraç ettiği menkul değerlerle, kaynak yaratması mümkün olabilmektedir. Burada asıl amaç, firma alacaklarını diğer kaynaklara müracaat etmek yerine menkulleştirme yaparak elde edeceği nakit girişlerini işletme sermaye finansmanında kullanmaktır³³⁹.

Sermaye Piyasası Kanunu 13/A' da varlığa dayalı menkul kıymetlerle ilgili hüküm bulunmaktadır. Buna göre alacaklar ve duran varlıklar karşılık gösterilerek varlığa dayalı menkul kıymetler ihraç edilebilmektedir. Bunları ihraç edecek kuruluşlar, ihraç şartları, karşılık gösterilecek varlıklar, ihraç limiti, değerlendirme ilke ve esasları, nitelikleri tebliğle düzenlenmektedir³⁴⁰.

Son yıllarda ülkemizde de uygulama alanı bulan VDMK, bir anlamda alacakların menkul kıymetleştirilmesi yoluyla fon sağlayan bir finansman yöntemidir. VDMK ihracına teşkil eden alacaklar 3,6,9,12, ay gibi vade gruplarına ayrılmakta ve menkul kıymetlerin vadeleri ile alacakların vadeleri eşleştirilmektedir. Böylece VDMK' nın vadesinde geri ödenmeleri için gerekli kaynak sağlanmaktadır³⁴¹.

1.4.5.2. Varlığa dayalı menkul kıymet gelişimi

Varlığa dayalı menkul kıymetler hala yeni bir kavram olarak gelişimini sürdürmektedir. Zira ilk büyük kamu varlığa dayalı menkul kıymet ihraçları 1985 ve 1986 yıllarında ABD'de gerçekleştirilmiştir. Halen ödeme modelleri ve yapı ile ilgili belirsizlikler sürmektedir. Ancak, ipoteğe dayalı menkul kıymetler piyasasının olgunlaşması genel olarak VDMK piyasasının gelişmesine yardımcı olmuştur³⁴².

Varlığa dayalı menkul kıymetlerdeki söz konusu varlıklar aşağıdaki konularda standardize değildir. Bunlar³⁴³:

-Varlığın türü,

³³⁹ Akgüç, Age., s. 569.

³⁴⁰ SPK. Mad. 13/A.

³⁴¹ O. Berna İpekten, *Sermaye Piyasası* (Ders Notları), Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Z.Fındıkoğlu Araştırma Merkezi, Yayın No: 214, Erzurum, 1999, s.53.

³⁴² Karadağ, Age., s.30.

³⁴³ Karadağ, Age., s.30.

- Nakit akış kaynağı olan kredinin kalitesi,
- Hizmet süreci,
- Ödeme modelleri.

Bu standardizasyon eksikliği varlığa dayalı menkul kıymetler piyasasının hacmine ve verimliliğini etkilemektedir. VDMK ihraççıları için gerekli olan koşulları sistemlerine uydururken bir takım güçlükler ve maliyetlerle karşı karşıya kalabilmektedir. Yatırımcılar ise VDMK' lara ilişkin riskleri ve analiz konusunda bilgi edinmeye çalışmaktadır. VDMK işleminde şu unsurlar dikkate alınmaktadır³⁴⁴;

- Yapı: vergiye etkileri,
- Kredi risk değerlemesi,
- Maliyet/finansman stratejisi,
- Teknik destek.

1.4.5.3. Varlığa dayalı menkul kıymetlerin satış fiyatı

VDMK' lar iskonto esasına göre satılmakla birlikte, dönemsel ve değişen faiz ödemeli olarak da ihraç edilebilirler. VDMK' larda iskonto veya faiz oranı ve ödeme planı, alacakların vade yapısı ve getirileri dikkate almak ve vade uyumunu sağlamak kaydıyla, ihraççı tarafından serbestçe belirlenebilmektedir³⁴⁵. VDMK ihraç eden mali kuruluş alacakların sahibi olan firmadan alacakları iskontolu fiyattan satmaktadır³⁴⁶. Ülkemizde uygulanan VDMK satış fiyatına aşağıda bir örnek verilebilir;

Brüt faiz oranı % 35, vadesi 30/12/2003 satış, tarihi 01/10/2003 ve nominal değeri 1.000.000.-TL olan VDMK' nın 01/10/2003 tarihindeki satış fiyatı aşağıdaki formülle hesaplanmaktadır³⁴⁷:

$$\text{Net faiz oranı: } \%35 \times (1 - \%10,5) = \% 31,325$$

$$\text{Vadeye kalan gün sayısı: } = 31 + 30 + 31 = 92 \text{ gün}$$

Bu durumda satış fiyatı:

³⁴⁴ Karadağ, Age., s.31.

³⁴⁵ Önal, Age., s.190.

³⁴⁶ Türko, Age., s.554.

³⁴⁷ Önal, Age., s.190.

$$\text{Satış Fiyatı} = \frac{\text{VDMK nominal değ.}}{1 + \frac{\text{Net faiz} \times \text{VKGS}}{365}}$$

VKGS: Vadeye kalan gün sayısı değ.: Değer

$$\text{Satış Fiyatı} = \frac{1.000.000.-\text{TL}}{1 + \frac{\%31,325 \times 92}{365}} = 926.821.-\text{TL.}$$

1.4.5.4. Varlığa dayalı menkul kıymetlerde alacak portföy yapısı

VDMK' larda öncelikle bir alacak portföyü belirlenmesi gerekmektedir. Bu alacak portföy/havuzda binlerce alacak veya kredi bulunmaktadır³⁴⁸. VDMK için uygun olabilecek alacakların şu nitelik ve özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bunlar şu şekilde³⁴⁹;

-Borçluların kredi değerliliği kolayca saptanabilir olması ve geri ödenmeme riskinin azlığı,

-Alacak portföyünün çok çeşitli olması, çok sayıda müşteriye riskin dağıtılması,

-Nakit akışını sağlıklı bir şekilde tahmin edilebilir olması ve iyi tanımlanmış bir geri ödeme planına göre tahsil edilmeleri,

-Taksitler halinde geri ödenmesi,

-Alacakların vade geri ödeme yapıları itibariyle benzeşik olması,

-Alacakların sabit faiz nitelikte olması,

sayılabilir. Ayrıca borçluların coğrafik ve demografik açılarından dağınık ve likiditesi yüksek teminatların olması belirtilebilir.

1.4.5.5. Varlığa dayalı menkul kıymet türleri

1.4.5.5.1. Ödeme aktarmalı menkul kıymetler

Bu türde, ihraç eden mali kurum yükümlülük altına girmemektedir. Ödeme aktarmalı menkul kıymetler veya sertifikalar vade, faiz oranı ve kredi kalitesi açısından benzeşik bir alacak portföyündeki dolaysız mülkiyeti temsil etmekte olup, bu şekilde yatırımcılara satılmaktadır. Mali kuruluş alacak portföyünü

³⁴⁸ Önal, Age., s. 181.

³⁴⁹ Akgüç, Age., s. 574.

oluştururken borçlulardan anapara ve faizleri tahsil etmekte ve kendi hizmet komisyonunu indirirken geriye kalanı yatırımcıya aktarmaktadır³⁵⁰. Bu tür menkul kıymetleştirmede alacak portföyü belgelerle yatırımcılara satıldığından, portföyün mülkiyeti de yatırımcılara ait bulunduğundan portföyü oluşturan mali kuruluş için bir yükümlülük oluşturmamaktadır. Bu nedenle bu menkul kıymetler çıkaran kurumun bilançosunda yer almamaktadır³⁵¹.

1.4.5.5.2. Varlığa dayalı tahviller

Varlığa dayalı tahviller, ipoteğe dayalı tahvillerden daha sonra geliştirilmiş bulunmaktadır. Varlığa dayalı tahvillerde güvence veya teminat bazen bir alacak portföyü bazen de menkul kıymetler portföyü şeklinde olmaktadır. Bu tahvillerin ödeme aktarmalı menkul kıymetlerden farkı, varlığa dayalı tahvil portföyünü oluşturan mali kurum bilançosunda varlık olarak göstermektedir³⁵². Böylelikle mali kurum sorumluluk altına girmektedir.

Varlığa dayalı tahviller, bilançonun pasif kısmında kısa vadeli yabancı kaynaklar arasında yer almaktadır. Varlığa dayalı tahvillerin bir özelliği de kayıtlı değerlerinden daha fazla tutarda güvence istenmesidir. Hatta güvencelerin değeri tahvilin üzerinde yazılı bulunan değerden düşük bulunursa verilen güvencelere ilaveler yapılması gerekmektedir³⁵³.

Varlığa dayalı tahvillerden kayıtlı değerlerinin daha fazla üstünde güvence istenmesinin nedenleri³⁵⁴;

-Nakit akımının alacak portföy sahiplerine değil de, tahvil ihraç eden mali kuruluşa doğru olması ve böylelikle alacak portföyünün değeri tahvillerin itibari değerlerinden daha düşük hale gelebilmesi,

-Fazla güvence tahvil sahiplerine ek bir koruma sağlanması,

-Fazla güvence, değerlendirme tarihleri arasında güvenceli piyasa değerlerinde oluşabilecek kayıplara karşı koruma sağlayabilir.

³⁵⁰ Akgüç, Age., s. 570.

³⁵¹ Önal, Age., s. 185.

³⁵² Akgüç, Age., s. 570.

³⁵³ Akgüç, Age., s. 570.

³⁵⁴ Önal, Age., s. 186.

1.4.5.5.3. Çıkaranı yükümlülük altına sokan belgeler

VDMK' ların üçüncü türünde, ihraç edene yükümlülük verilmektedir. Bunlar kısaca ödemeli sertifikalar olarak adlandırılmaktadır. Burada hem ödeme aktarmalı menkul kıymetler hem de varlığa dayalı tahvillerin bazı özelliklerini bünyesinde taşıma niteliği vardır. Alacak portföyü ile güvence altına alınan VDMK' lar çıkararı kurumun bilançosunda yer almakta, öte yandan alacakların tahsili ile sağlanan nakit ise ödeme aktarmalı menkul kıymetlerde olduğu gibi yatırımcılara aktarılmaktadır³⁵⁵.

Varlığa dayalı veya portföy güvenceli finansman bonusu çıkarmakta olanak dahilindedir. Ülkemizde VDMK çıkarılması ile ilgili yasal düzenlemelerden sonra, D tipi olarak bilinen portföy güvenceli finansman bonusu uygulamadan kaldırılmıştır³⁵⁶.

1.4.5.6. Varlığa dayalı menkul kıymetlerin avantajları

Varlığa dayalı menkul kıymet çıkarmanın hem alacakları elinde bulunduran firmaya hem de ihracı yapan mali kuruluşa sağladığı avantajlar şöyle sıralanabilir³⁵⁷:

-Kaynak maliyetini azaltma;

VDMK yatırımcı açısından daha güvenli olduğundan kaynağın maliyeti, firmanın doğrudan çıkaracağı menkul kıymetlerin maliyetinden daha düşük olmaktadır.

-Likiditeyi artırma;

VDMK ikinci piyasada alınıp satılabilme özelliğinden dolayı alacak portföyünün likiditesini arttırmaktadır. Firmalar veya mali kurumlar VDMK ihraç etmek yoluyla likidite sorunlarına çözüm getirmektedirler. Çünkü bu varlıklar, vadelerinden önce paraya dönüştürülmektedir. Bu konu özellikle bilançolarında büyük ölçüde alacak hesapları bulunan firmalar için büyük önem arz etmektedir.

-Nakit giriş ve çıkışları arasında denge sağlama;

³⁵⁵ Akgüç, Age., s. 571.

³⁵⁶ Önal, Age., s. 186.

³⁵⁷ Akgüç, Age., s. 571, 572.

VDMK yoluyla çıkarılan menkul kıymetlerin anapara ve faiz ödemeleri alacak portföyünün tahsili ile karşılanmaktadır. Bu yüzden nakit giriş ve çıkışlarını vade uyumuna ihtiyaç duyulmaktadır.

-Sermaye yeterliliği;

Her zaman sermaye artırımı yapmak mümkün değildir. firmalar veya mali kurumlar belirli dönemlerde riskli varlıklarını azaltmak amacıyla kaynak sağlamaları firmaların sermaye yeterliliğini güçlü kılacaktır.

-Riskin azaltılması;

Firma VDMK türlerinden aktarmalı VDMK ihraç etmişse, herhangi bir risk üstlenmemekte, kredi riskini yatırımcıya aktarmaktadır. Böylece risk yatırımcılara dağıtılmak suretiyle azalmaktadır.

-Finansman kaynağını çeşitlendirme;

Bir firma VDMK ile kredi ağırlıklı finansman yöntemine alternatif veya değişik finansman yöntemleri kullanma olanağı elde etmektedir. Başka bir deyişle firmaların belirli bir kredi kurumuna bağlılığı azaltılmış olacaktır.

-Faiz riskini azaltma;

Alacakların sağladığı gelire bağlı olarak sabit veya değişken faizli VDMK çıkarmak yolu ile bir denge kurulmaktadır. Böylece faiz riski ya tümüyle ortadan kaldırılır ya da azaltılabilir. Özellikle firmalar kredili satışlarda sabit oranlı vade farklarını, sabit faizli VDMK çıkarma yoluyla, faiz riskine karşı korunmuş olmaktadır. Zira sabit faizli vade farklarını, değişken faizli kaynakla fonlama faiz uyumu açısından dengeli olmamaktadır.

-Gelir artışı sağlama;

Alacakların menkulleştirilmesi ihraç ve sonrası faaliyetlerle yeni bir hizmet geliri yaratır. Aktarmalı VDMK çıkarılmasında , çıkaran kurumun bir hizmet komisyonu sağlaması gelir arttırıcı bir etki yaratır.

-Firmanın finansal piyasada prestiji artar;

VDMK ihraç eden firma açısından prestijinin artmasına neden olabilmektedir. Öte yandan başarılı bir VDMK ihracı, firmanın gelecekteki ihraçlarının da olumlu etkilenmesine yol açacaktır.

-Likiditeyi etkilemeden uzun süreli kredili satış yapma olanağı;

uzun süreli kredili satışlar firmada bir likidite sorunu yaratabilir. Ancak VDMK, satışların vadesi ile kaynakların vadesi arasında uyum sağlayarak likiditeyi etkilemeden uzun süreli satış yapma olanağı elde eder.

-Finansal sorunlardan bağımsız olarak borçlanabilme olanağı;

Finansal sorunları olan ancak yüksek kalitede alacaklara sahip olan firmalar bu şekilde borçlanma olanağı elde etmektedirler.

-Şirket satın almalarını kolaylaştırma;

Firmalar, satın aldığı şirket alacaklarını menkulleştirerek ek finansman ihtiyacını gidermektedirler.

1.4.5.7. Varlığa dayalı menkul kıymetlerin dezavantajları

VDMK'ların yukarıda sayılan avantajları yanı sıra bazı dezavantajları bulunmaktadır. Bunlar³⁵⁸:

-Menkulleştirme bilanço dışı kalemleri ortaya çıkarmaktadır. Bu da sağlıklı finansal raporlamayı engellemektedir.

-Firma yüksek kaliteli alacaklarını menkulleştirerek kendisinde kalan alacaklarının değerini düşürmektedir. Bunun aksine en kötü alacaklarını menkulleştirme durumunda yatırımcıları riske sokabilmektedir.

-VDMK ile alacakların vadesi arasında bir uyum sağlanamazsa, alacakların zamanında tahsil edilememesi, ödeme sorunları yaratabilir³⁵⁹.

-VDMK çıkarmak için banka garantisi istenildiği durumlarında, maliyeti artırmaktadır. Ayrıca firmanın bankalarda kullanılabilir kredi limitleri de sınırlandırılmış olmaktadır³⁶⁰.

1.4.5.8. Varlığa dayalı menkul kıymet sürecinin işleyişi

Bir banka kredisi işleyişi şöyle olmaktadır: Geleneksel bankacılıkta kredi yaratılır, koşulları banka tarafından belirlenmekte ve sonra kredi talep edenlere ana para ve faiz ödemeleri karşılığında kredi tevdi edilmektedir. Burada tüm safhalar banka tarafından yürütülmektedir. Oysa menkul kıymetleştirmede, bu

³⁵⁸ Önal, Age., s. 188.

³⁵⁹ Akgüç, Age., s. 573.

³⁶⁰ Akgüç, Age., s. 573.

safhaların aralarına yenileri eklenmek suretiyle banka kredilerinden ayrılmaktadır. Kredinin kullanılmasıyla sonra başlayan VDMK sürecinin işleyişi şöyledir³⁶¹:

- Kredinin banka tarafından kullanılması,
- Benzer özelliğe sahip kredilerin havuzda toplanması,
- Oluşturulan alacak/kredi portföyü özel amaçlı bir mali kuruma devredilir,
- Mali kurum alacak/kredi portföyüne göre VDMK çıkarıp bankaya devreder,
- Bankadaki VDMK'lar derecelendirilir,
- Banka, VDMK'ları yatırım bankası aracılığıyla yatırımcılara satar,
- Bu suretle alacaklar/kredi portföyü banka bilançosunda çıkar.

Burada banka, kredilerin anapara ve faiz ödemelerini yapıp özel amaçlı mali kuruluşun hesabına yatırmaktadır. VDMK'ların ödemeleri özel amaçlı mali kuruluş tarafından yapılmaktadır. Görülüyor ki VDMK'larda her safha, ayrı bir kurumun sorumluluğu altına verilmektedir. Başka bir deyişle, VDMK'larda bir ölçüde iş bölümü olduğu görülmektedir³⁶².

1.4.5.9. Türkiye' de varlığa dayalı menkul kıymet

Türkiye de VDMK yoluyla finansman yöntemi yeni olup, ilk kez SPK'nda değişiklik yapan 29.04.1992 tarihli ve 3794 sayılı yasada yer almıştır³⁶³. Buna bağlı olarak Sermaye Piyasası Kurulunca Seri: III, 14 sayılı "Varlığa dayalı menkul kıymetlerin kurul kaydına alınmasına ve genel finans ortakların kuruluş ve faaliyet ilkelerine dair esaslar" tebliği düzenlenmiştir. Daha sonra bu tebliğde, seri 15,17,18,21,25 nolu tebliğlerle bazı değişiklikler yapılmıştır³⁶⁴.

Yasal olarak VDMK yoluyla fon sağlama olanağı sadece belirli nitelikteki alacaklar için bankalar gibi finansal kurumlara verilmiştir. Buna göre, ülkemizde sadece alacaklar menkul kıymetleştirmeye konu olabilmekte ve bu şekilde alacakların menkul kıymetlere dönüştürülüp ihraç edilmek üzere sunulan varlıklara VDMK adı verilmektedir³⁶⁵.

³⁶¹ Önal, Age., s. 182,183.

³⁶² Önal, Age., s. 183,184.

³⁶³ Akgüç, Age., s. 574.

³⁶⁴ Ceylan, Fin.Tek., 2003, s. 453.

³⁶⁵ Hüseyin Dağlı, *Sermaye Piyasası ve Portföy Analizi*, Derya Kitabevi, Eser Ofset, Trabzon, 2000, s. 29.

Varlığa dayalı menkul kıymetlere konu olan alacaklar³⁶⁶;

-Tüketici kredileri,

-Konut kredileri,

-Finansal kiralama sözleşmesinden doğan alacaklar,

-İhracat işlemlerinden doğan alacaklar,

-Anonim şirketler ile KİT'lerin müşterilerine yaptıkları taksitli satıştan doğan senetli alacaklar,

-Tarım Kredi Kooperatifleri ile verilen bireysel kredilere ilişkin olarak T.C. Ziraat Bankasının senetli alacakları,

-T.C. Halk Bankasının Esnaf ve Sanatkarlar ve küçük işletmelere açtığı ihtisas kredileri,

-Gayrimenkul, yatırım ortaklıklarının portföylerindeki gayri menkullerin satış ve satış vaadi sözleşmelerinden doğan senetli alacaklar,

olarak sıralanabilir.

Varlığa dayalı menkul kıymet çıkarma yetkisi, aşağıda belirtilen firmalara³⁶⁷;

-Bankalar,

-Finansal kiralama şirketleri,

-Genel finans ortaklıkları,

-Finansman şirketleri,

-Gayrimenkul yatırım ortaklıklarına verilmiştir.

Bankalar ve finansal kiralama şirketleri doğrudan VDMK ihraç ettikleri halde, genel finans ortaklıkları dolaylı olarak VDMK çıkarmak olanağına sahip bulunmaktadır. Faktoring şirketleri ile KİT'ler yalnız alacaklarını bir bankaya veya genel finans ortaklıklarına temlik ederek dolaylı olarak VDMK ihraç edebilmektedir³⁶⁸.

Türkiye'de VDMK ilişkin çıkarılan yasaların ardından VDMK ihraçları yapılmaya başlanılmıştır. Ülkemizde VDMK ihraçları aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir:

³⁶⁶ Dağlı, Age., s. 1.

³⁶⁷ Akgüç, Age., s. 75.

³⁶⁸ Akgüç, Age., s. 575.

Çizelge1.5. Türkiye’de Yıllara Göre VDMK İhraçları(Milyar TL)

Yıllar	İşlem hacmi
1992	14.481
1993	52.756
1994	42.300
1995	113.929
1996	41,629
1997	23,000
1998	11,000

Kaynak: Ali Ceylan, Finansal Teknikler, Bursa, 2003, s.453.

Türkiye’de VDMK ihraçları, 1990 yılında 14.481 milyar TL iken 1993 yılında 52.756 milyar TL ile 1994 yılında gerilemiş, 1995 yılında tekrar yükselişe geçmiş 113.929 milyar TL’ye ulaşmıştır. Daha sonraki yıllarda ise VDMK işlem hacimleri düşüşe geçerek 1998 yılında 11,000 milyar TL’ye düşmüştür.

Türkiye’de VDMK bankalar tarafından kullanılmış bir yöntemdir. 1992 yılındaki ilk düzenlemede VDMK, mevduatın aksine munzam karşılık ve disponibilite gibi yükümlülöklere tabi tutulmamıştır. Bu nedenle bankalarca çok rağbet görmüştür. Ancak 1994 yılında VDMK ihraçları rezerv gereklerine tabi tutulmasıyla olumsuz etkilemeye başlamıştır. Sanayi işletmelerinde taksitli satışlardan doğan alacakların menkulleştirilmesine yönelik olarak Genel Finans Ortaklığı Kurumu (GFO) ilgi görmemiştir. 1999 yılı Haziran ayı ile itibariyle hiçbir GFO oluşturulamamıştır. Çünkü, yasal düzenlemeler varlığa dayalı işlem maliyetlerini yükseltmiştir. Bu bakımdan, VDMK’ların gelişimi için yasal düzenlemelerin tekrar gözden geçirilmesi gerekmektedir³⁶⁹.

³⁶⁹ Ceylan, Fin. Tek., Age., 2003, s. 454.

1.4.6. Diğer kısa vadeli krediler

Bazı kısa vadeli krediler firmaların finansman yapılarında önemli yer tutmaktadır. Bu fonlar genellikle spontane olarak ortaya çıkar ve diğer kaynaklara göre maliyetleri çok düşüktür. Bu fonların belli başlı olanları şunlardır³⁷⁰:

- Ödenecek giderler,
- Ödenecek vergi, resim, harç, sigorta primleri,
- Müşterilerden alınan avanslar,
- Geri satın alma anlaşmaları (Repo)³⁷¹,
- Alınan depozito, avanslar ve teminatlar vb.

Firmalar ödenecek gider, vergi, resim, harç vb. gibi yükümlülüklerini hemen ödemeyerek geçici bir süre için fon sağlamaktadır. Bununla birlikte, firmalar müşteri siparişlerinden belirli miktarlarda aldıkları avanslar önemli yekünlere ulaşabilir. Onların depozito ve teminat almaları da onlara geçici olarak fon sağlamaktadır. Ayrıca, firmaların bayilerinden aldıkları depozito ve teminatlar uzunca bir süre için kaynak teşkil edebilir.

Geri satın alma anlaşmaları, firmaların kısa süreli fon ihtiyaçlarını karşılamada kullandığı bir yöntemdir. Bu anlaşma ile firmalar aktiflerinde kayıtlı bulunan menkul kıymetlerini belirli bir süre sonunda, geri almak üzere satarak geçici olarak fon sağlarlar. Ülkemizde repo işlemleri, Sermaye Piyasası Kurulundan yetki alan aracı kurumlar ve bankalar yapmaktadır³⁷².

³⁷⁰ Türko, Age., s. 555.

³⁷¹ Repo: Sermaye piyasası araçlarının belirli bir vadede geri satın alma taahhüdüyle satılmasıdır.

³⁷² Başar, Birlik, Age., s. 212.

İKİNCİ BÖLÜM

ERZİNCAN İLİNDE FİRMALARIN KISA VADELİ KREDİ KULLANIMINA İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA

2.1. Araştırmanın Amacı

Günümüzde firmalar kuruluş aşamasından başlayarak sürekli olarak bir takım sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunlar ekonomik koşullar özellikle enflasyon ve girdi maliyetlerindeki artışlar yüzünden daha da artmaktadır. Öncelikle firmaların bu sorunları çözmede finans kurumlarından daha az yararlandıkları söylenebilir.

Ülkemizde özellikle imalat işletmelerinin % 98' ni KOBİ' ler oluşturmaktadır. Bunların genelde atıl kapasite ile çalışmaları, gerek fon sağlama gerekse ellerindeki fonların etkin bir şekilde kullanmaları son derece önem kazanmaktadır. Bu anlamda fon bulma ve elde edilen fonların yatırıma dönüştürülmesi her zaman gittikçe artan bir şekilde önemini korumaktadır. Kuşkusuz finansal yönetimde fonun sağlanması ne kadar önemli ise fonun yatırımı ve etkin bir şekilde kullanmanın önemi daha büyüktür. Bunun önemini kavrayan firmalar hedeflerine ulaşmada daha hızlı yol alabilecektir. Bu şekilde diğer firmalar ile aralarında rekabet üstünlüğü kazanacaklardır.

Bu noktadan hareketle, bu araştırmanın amacı Erzincan ilinde faaliyet gösteren Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı bulunan şirketlerde ne tür kısa vadeli kredi kullandıklarını araştırmak, bu şekilde şirketlerin kısa vadeli finansman eğilimlerini ortaya koymaktır. Bu arada şirketlerin kredi teminde karşılaştıkları sorunları tespit etmek ve belirtilen sorunların çözümüne katkı sağlayacak önerileri ilgililere sunmaktır.

Ayrıca bu tür çalışmaların sonucunda ortaya çıkan bulguların Türkiye'de çeşitli kredi politikaların oluşturulmasında ve mevcut politikaların rehabilitasyonuna katkı sağlaması mümkün olabilecektir.

2.2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırmanın kapsamında Erzincan Ticaret ve Sanayi Odasından alınan bilgiler ışığında, Erzincan ilinde çeşitli sektörlerde ve çeşitli ölçeklerde faaliyet gösteren 50 şirket seçilmiştir.

2.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada gerekli verilerin toplanmasında anket yöntemi kullanılmıştır. Erzincan ilinde faaliyet gösteren şirketlerin sahip ve yetkilileriyle yüz yüze görüşmek suretiyle hem anketlerin doldurulması sağlanmış hem de konular üzerinde karşılıklı değerlendirmeler yapılmıştır.

Ziyaret edilen şirketler arasında toplam 50 şirkette anket doldurulması sağlanabilmiştir. Ankette kısa vadeli kredi kullanımıyla ilgili olarak şirketlere çoktan seçmeli sorular ile 5' li ve 3' lü önem sıralaması soruları yer almaktadır.

Analiz etmek amacıyla elde edilen veriler, sosyal bilimler için yaygın olarak kullanılan SPSS Windows yazılım programına yüklenmiştir. Ayrıca, bazı çizelgelerin hazırlanmasında Microsoft Excel programından da yararlanılmıştır. SPSS yazılım programı ile ankete katılan şirketlerin verileri frekans dağılımı ve yüzde olarak çizelgelerde belirtilmiştir. Microsoft Excel programı ile de önem dereceli sorularla ilgili çizelgeler oluşturulmuştur. Daha sonrada konu, daha iyi anlaşılması için şekiller yardımıyla ilgililere sunulmuştur.

Bu araştırmada belli kısıtlamaları bulunmaktadır. Bunlar:

1- Örnek kütle, Erzincan ili ile sınırlı tutulmaktadır.

2- Örnek kütle Erzincan ilinde bulunan Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı bulunan 50 şirketten oluşmaktadır. Bununla elde edilen sonuçlar il bazında olup, benzer nitelikteki iller için genelleştirilebilir.

3- Anket, ildeki firmaları tanıtıcı bilgiler ile kısa vadeli kredi kullanımını ortaya çıkarmaya yönelik sorulardan oluşmaktadır.

2.4. Elde Edilen Bulgular

Araştırma sonucu elde edilen bulgular hem çizelgeler ile hem de ilgililere kolaylık olsun diye şekillerle açık ve net olarak gösterilmiştir.

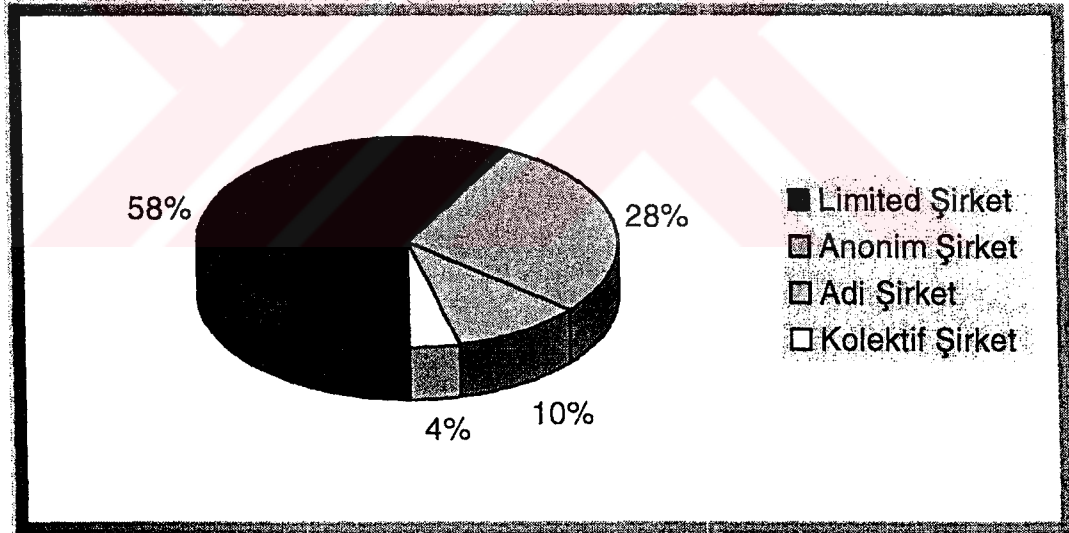
2.4.1. Araştırma konusu şirketlerin özellikleri

2.4.1.1. Şirketlerin hukuki yapısı

Anket Kapsamındaki şirketlerin 29'u limited şirket , 14'ü anonim şirket, 2'si kolektif ve 5'i adi şirket statüsünde firmalardır. Çizelge 2.1.'e göre ankete katılan şirketlerin % 86'sı sermaye şirketi iken % 14'ü şahıs şirketi olduğu görülmektedir.

Çizelge: 2.1. Şirketlerin Hukuki Türlerine Göre Dağılımı

Şirket Türü	Şirket Sayısı	Yüzde
Limited Şirket	29	58
Anonim Şirket	14	28
Kolektif Şirket	2	4
Adi Şirket	5	10
Toplam	50	100

Şekil.2.1. Şirketlerin Hukuki Türlerine Göre Dağılımı

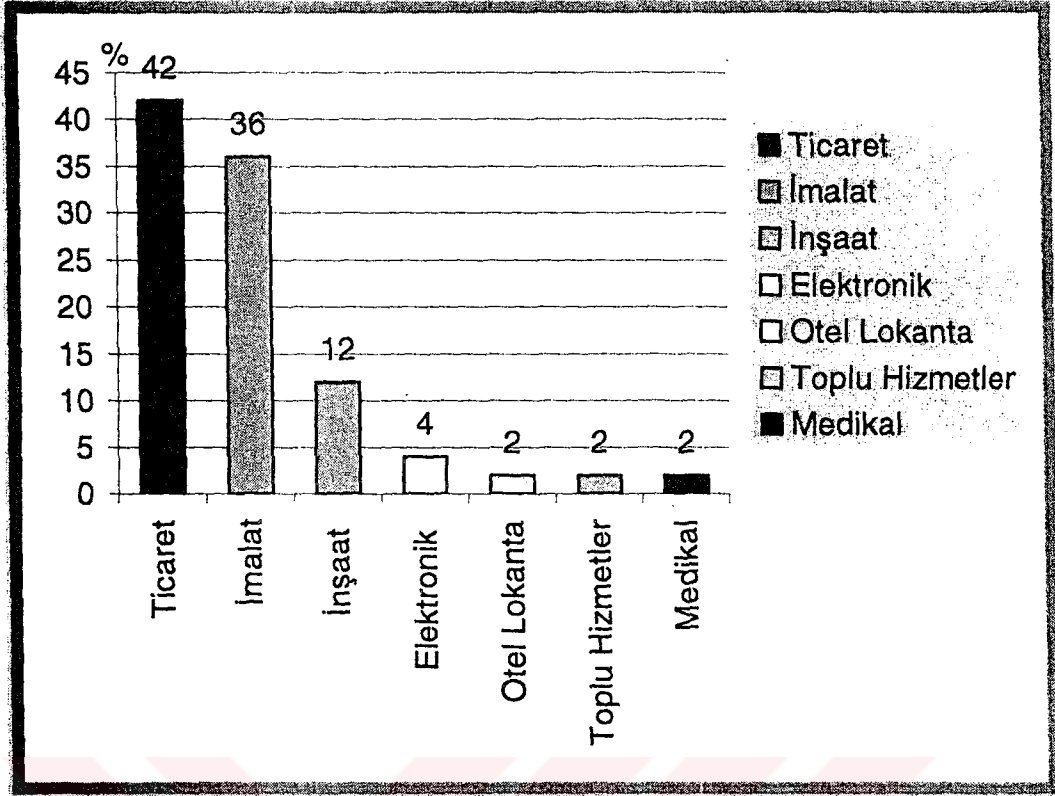
2.4.1.2.Şirketlerin faaliyet alanları

Ankete katılan firmaların en çok faaliyette bulundukları sektör ticaret sektörü olmaktadır. Çizelge 2.2.'ye göre firmaların 21'i ticaret sektöründe 18'i imalat sektöründe faaliyette bulunurken, 6'sı İnşaat sektöründe, 2'si elektronik sektöründe, 1'i otel ve lokanta , 1'i toplu hizmetler, 1'i medikal olarak faaliyette

bulunmaktadır. Ağırlık olarak, ticaret ve imalat sektörleri ilk sıraları almaktadır. İmalat sektörü, ticaret sektöründen sonra ikinci sırayı almaktadır. Bunu inşaat ve diğer sektörler izlemektedir.

Çizelge 2.2. Şirketlerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı

Faaliyet Alanı	Şirket Sayısı	Yüzde
İmalat	18	36
İnşaat	6	12
Ticaret	21	42
Otel Lokanta	1	2
Toplu Hizmetler	1	2
Elektronik	2	4
Medikal	1	2
Toplam	50	100

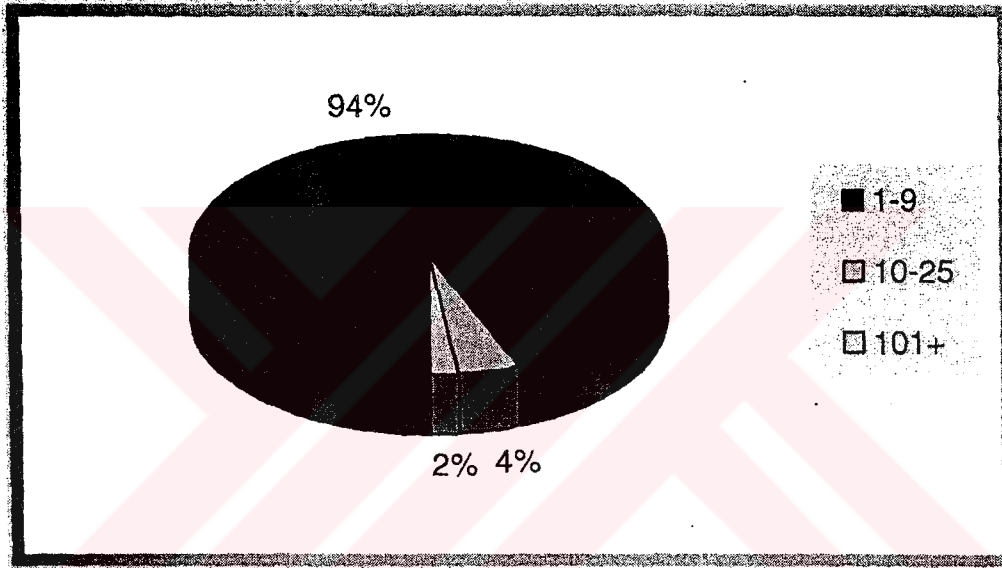
Şekil 2.2. Şirketlerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı

2.4.1.3. Şirketlerin ortak sayısı

Şirketlerin ortak sayısı incelenerek girişimcilik ve kurumsallaşma düzeyleri hakkında fikir sahibi olmak mümkündür. Ankete katılan şirketlerin ortak sayısı incelendiğinde firmaların çoğunluğu 1-9 arasında ortak sayısına sahip bulunmaktadır. Çizelge 2.3.'e göre şirketlerin ortak sayısı 47'sinde 1 ile 9 arasında ortağa sahip iken, 2'si 10-25 arasında ortağa, 1'i ise 101 den fazla ortağa sahip olduğu görülmektedir. Buna göre şirketlerin ortak sayıları genel olarak düşük bulunmuştur.

Çizelge 2.3. Şirketlerin Ortak Sayısına Göre Dağılımı

Ortak Sayısı	Şirket Sayısı	Yüzde
1-9	47	94
10-25	2	4
101- +	1	2
TOPLAM	50	100

Şekil 2.3. Şirketlerin Ortak Sayılarına Göre Dağılımı

2.4.1.4. Şirketlerde çalışan işçi sayısı

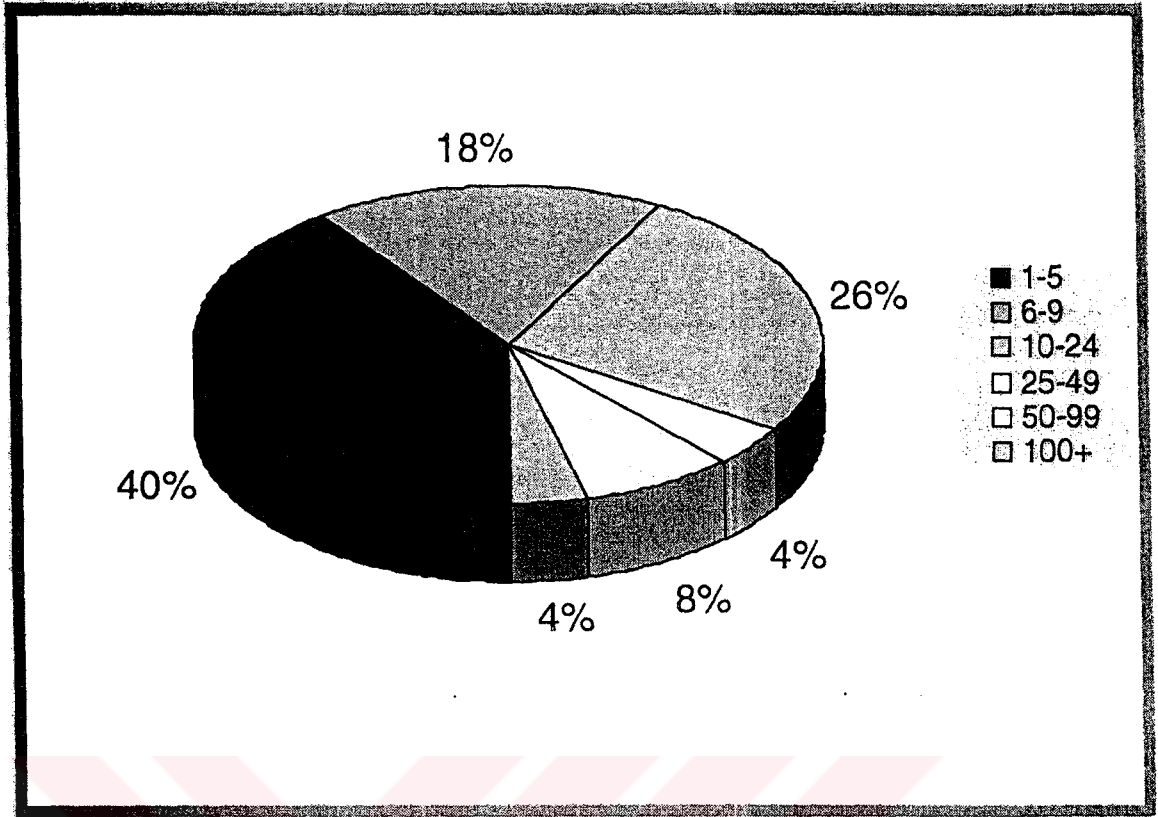
Ankete katılan şirketlerin çalışan işçi sayısı incelendiğinde, genel olarak işçi sayılarının çok düşük olduğu görülmektedir. Çizelge 2.4.'e göre şirketlerde çalışan işçi sayıları, 20 şirket 1 ile 5 arasında işçi çalıştırmakta iken, 13 şirket 10 ile 24 arasında, 9 şirket 6 ile 9 arasında, 4 şirket 50 ile 99 arasında, 2 şirket 25 ile 49 arasında, yine 2 şirket 100'ün üstünde işçi çalıştırmakta olduğu tespit edilmiştir. Buna göre şirketlerde çalışan işçi sayısı % 58 ile 1-9 arasındadır. Ayrıca genel olarak çalışan işçi sayısı 1 ile 50 arasında olan firmalar % 88'lik gibi yüksek bir oran teşkil etmektedir.

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığının 12 Nisan 1990 tarihli kuruluş kanununda KOBİ tanımı yer almaktadır. Buna göre, 1-50 arası personel çalıştıran işletmeler küçük işletme, 51-150 arası personel çalıştıran işletmeler orta ölçekli işletme olarak tarif edilmektedir³⁷³. Buna göre ildeki şirketlerin 1-50 arasında çalışan işçi sayısı % 88 ile KOBİ kapsamında değerlendirilmesi gerçeği ortaya çıkmıştır.

Çizelge 2.4. Şirketlerin İşçi Sayılarına Göre Dağılımı

Çalışılan işçi sayısı	Şirket Sayısı	Yüzde
1-5	20	40
6-9	9	18
10-24	13	26
25-49	2	4
50-99	4	8
100 - +	2	4
TOPLAM	50	100

³⁷³ M.Tamer Müftüoğlu, Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler KOBİ’ler, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar : 10, Turhan Kitabevi, 5. Baskı, Ankara, 2002, s. 139.

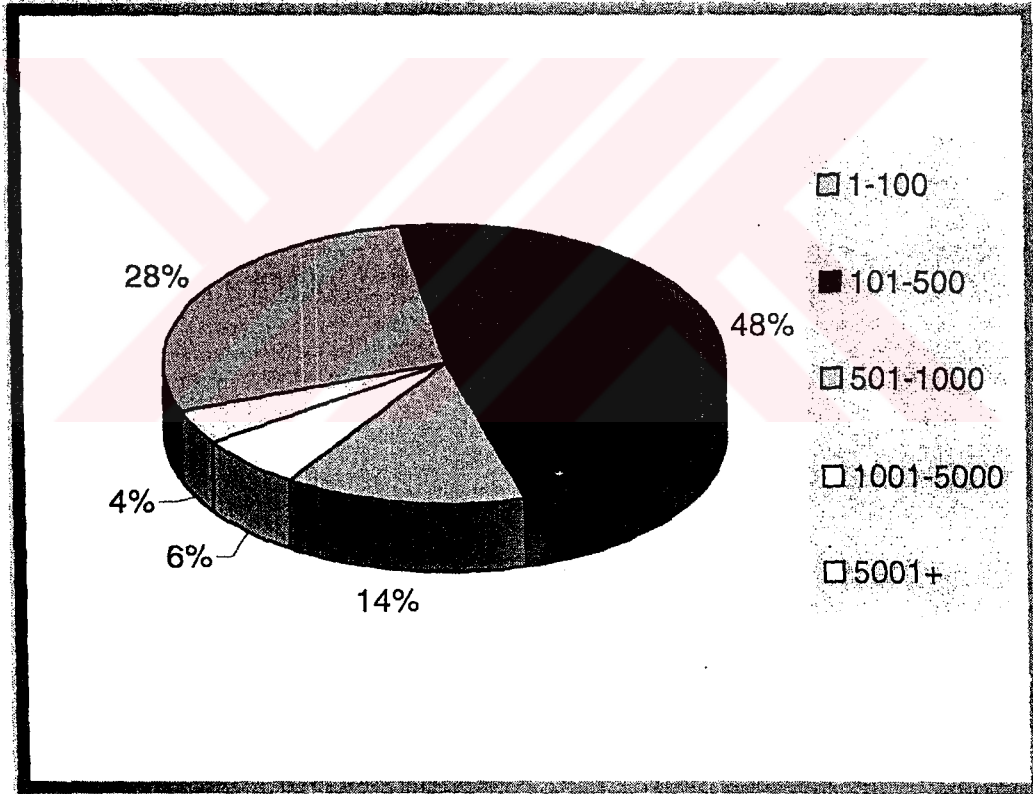
Şekil 2.4 Şirketlerin İşçi Sayılarına Göre Dağılımı

2.4.1.5. Şirketlerin aktif toplam büyüklüğü

Ankete katılan şirketlerin aktif toplam büyüklüğü, 1-500 milyar TL olanlar toplam şirketlerin % 76'sını oluşturmaktadır. Çizelge 2.5.'e göre şirketlerin aktif toplamaları 24'ü 101-500 milyar TL arasında iken 14'ü 1-100 milyar TL, 7'si 501-1000 milyar TL, 3'ü 1001-5000 milyar TL arasında, 2'si 5001 milyar TL'nin üstünde olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 2.5. Şirketlerin Aktif Toplamlarına Göre Dağılımı

Aktif Toplamı (Milyar TL)	Şirket Sayısı	Yüzde
1-100	14	28
101-500	24	48
501-1000	7	14
1001-5000	3	6
5001+	2	4
TOPLAM	50	100

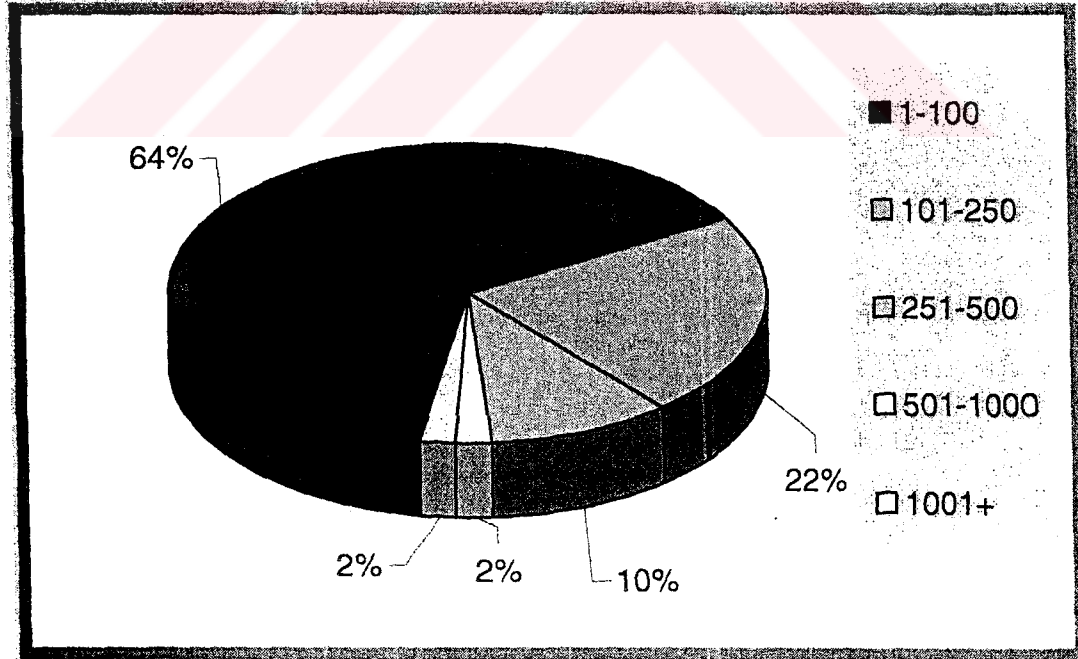
Şekil 2.5. Şirketlerin Aktif Toplamlarına Göre Dağılımı

2.4.1.6. Şirketlerin ödenmiş sermayesi

Ankete katılan şirketlerin ödenmiş sermayeleri 1-250 milyar TL arasında olanlar, toplam şirketlerin % 86'sını oluşturmaktadır. Çizelge 2.6.'ya göre şirketlerin ödenmiş sermayesi 32'sinde 1-100 milyar TL arasında iken, 11'i 101-250 milyar TL, 5'i 251-500 milyar TL, 1'i 501-1000 milyar TL, yine 1'i 1001 milyar TL'nin üstünde olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 2.6. Şirketlerin ödenmiş Sermayesine Göre Dağılımı

Ödenmiş Sermaye Milyar TL	Şirket Sayısı	Yüzde
1-100	32	64
101-250	11	22
251-500	5	10
501-1000	1	2
1001+	1	2
TOPLAM	50	100

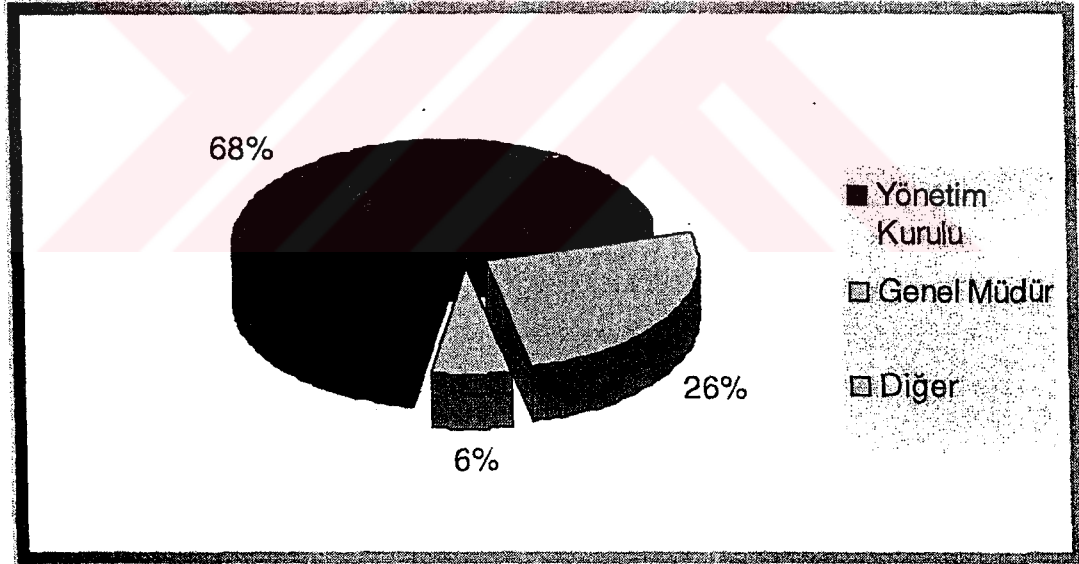
Şekil 2.6 Şirketlerin Ödenmiş Sermayesine Göre Dağılımı

2.4.1.7.Şirketlerde finansal kararlardan sorumlu birim

Şirketlerde finansal kararları genellikle yönetim kurulları vermektedir. Ankete katılan şirketlerde finansal kararları, çizelge 2.7.'e göre 34'ünde yönetim kurulu, 13'ünde ise genel müdür vermektedir. Seçenekler arasında yer almakla birlikte herhangi bir firmada muhasebe ve finansman müdürü finansal kararları vermede etkili rol oynamadığı tespit edilmektedir.

Çizelge 2.7. Finansal Kararlardan Sorumlu Birime Göre Dağılım

Sorumlu Birim	Şirket Sayısı	Yüzde
Yönetim Kurulu	34	68
Genel Müdür	13	26
Diğer	3	6
TOPLAM	50	100

Şekil 2.7. Finansal Kararlardan Sorumlu Birime Göre Dağılım

2.4.1.8. Şirketlerin genel sorunları

Şirketlerin genel sorunları arasında finansman sorunları en büyük paya sahiptir. Bunu sırayla pazarlama, tedarik, bilgi eksikliği yönetim, üretim sorunları izlemektedir.

Genel sorunlar arasında finansman sorunları, 21 şirket tarafından birinci sırada önemli görülmektedir. Birinci sırada önemli görülen diğer sorunlar sırasıyla 15 şirketin pazarlama sorunu, 4 şirketin yönetim, 4 şirketin diğer sorunları ve 3 şirketin tedarik sorunu, 2 şirketin üretim sorunu, 1 şirketin bilgi eksikliği bulunmaktadır.

Genel sorunlar arasında pazarlama sorunları, 17 şirket tarafından ikinci sırada önemli görülmektedir. İkinci sırada önemli görülen diğer sorunlar sırasıyla 11 şirketin tedarik sorunu, 9 şirketin finansman sorunu, 7 şirketin bilgi eksikliği sorunu, 3 şirketin diğer sorunu, 2 şirketin üretim sorunu, 2 şirketin ise yönetim sorunları bulunmaktadır.

Genel sorunlar arasında tedarik sorunları, 18 şirket tarafından üçüncü sırada önemli görülmektedir. Üçüncü sırada önemli görülen diğer sorunlar sırasıyla 8 şirketin finansman sorunu, 7 şirketin bilgi eksikliği sorunu, 6 şirketin pazarlama sorunu, 6 şirketin ise üretim sorunu, 3 şirketin yönetim sorunu, 2 şirketin diğer sorunu bulunmaktadır.

Genel sorunlar arasında tedarik ve bilgi eksikliği sorunları, 20 şirket tarafından dördüncü sırada önemli görülmektedir. Dördüncü sırada önemli görülen diğer sorunlar sırasıyla 8 şirketin pazarlama sorunu, 7 şirketin yönetim sorunu, 7 şirketin ise üretim sorunu 5 şirketin finansman sorunu, 3 şirketin diğer sorunları bulunmaktadır.

Genel sorunlar arasında yönetim sorunları, 19 şirket tarafından beşinci sırada önemli görülmektedir. Beşinci sırada önemli görülen diğer sorunlar sırasıyla 14 şirketin bilgi eksikliği sorunu, 6 şirketin üretim sorunu, 4 şirketin tedarik sorunu, 4 şirketin finansman sorunu, 2 şirketin diğer sorunu, 1 şirketin pazarlama sorunu bulunmaktadır.

Çizelge 2.8'de firmaların genel sorunları şirket hukuki türlerine göre gösterilmiştir. Çizelgeye göre 29 limited şirketten 13'ünde finansman sorunları birinci sırada önemli bulunmuştur. 14 anonim şirketten 5'inde pazarlama sorunu birinci sırada önemli bulunmuştur. 2 kollektif şirketten 1'inde finansman sorunu, diğer 1'inde pazarlama sorunu aynı oranda birinci sırada önemli bulunmaktadır. 5 adi şirketten 3'ünde finansman sorunu birinci sırada önemli bulunmaktadır.

Çizelge 2.8 Şirket Türlerinde Genel Sorunların Önem Sırasına Göre Dağılımı																
Şirket Türü	Önem Sırası	Şirketlerin Genel Sorunları													Cevap Veren Şirket Sayısı	
		Finansman		Yönetim		Üretim		Pazarlama		Tedarik		Bilgi Eksikliği		Diğer		
		Şirket Sayısı	%	Şirket Sayısı	%	Şirket Sayısı	%	Şirket Sayısı	%	Şirket Sayısı	%	Şirket Sayısı	%	Şirket Sayısı		%
Limited şirket	1	13	44,8	2	6,9	1	3,4	9	31,1	0	0,0	0	0,0	4	13,8	29
	2	5	17,2	0	0,0	1	3,4	10	34,5	6	20,7	5	17,3	2	6,9	29
	3	4	13,8	1	3,4	3	10,3	4	13,8	12	41,4	3	10,3	2	6,9	29
	4	4	13,8	3	10,3	4	13,8	4	13,8	5	17,3	7	24,1	2	6,9	29
	5	1	3,4	12	41,4	4	13,8	0	0,0	2	6,9	9	31,1	1	3,4	29
Anonim şirket	1	4	28,6	1	7,1	1	7,1	5	35,8	2	14,3	1	7,1	0	0,0	14
	2	2	14,3	1	7,1	0	0,0	4	28,6	4	28,6	2	14,3	1	7,1	14
	3	3	21,4	2	14,3	1	7,1	2	14,3	4	28,6	2	14,3	0	0,0	14
	4	1	7,1	3	21,5	3	21,5	1	7,1	3	21,5	2	14,4	1	7,1	14
	5	3	21,5	5	35,8	1	7,1	1	7,1	1	7,1	2	14,3	1	7,1	14
Kollektif şirket	1	1	50,0	0	0,0	0	0,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2
	2	1	50,0	0	0,0	0	0,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2
	3	0	0,0	0	0,0	1	50,0	0	0,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	2
	4	0	0,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	2
	5	0	0,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	50,0	0	0,0	2
Adli şirket	1	3	60,0	1	20,0	4	80,0	0	0,0	1	20,0	0	0,0	0	0,0	5
	2	1	20,0	0	0,0	1	20,0	2	40,0	1	20,0	0	0,0	0	0,0	5
	3	1	20,0	0	0,0	1	20,0	0	0,0	1	20,0	2	40,0	0	0,0	5
	4	0	0,0	0	0,0	0	0,0	3	60,0	1	20,0	1	20,0	0	0,0	5
	5	0	0,0	1	20,0	1	20,0	0	0,0	1	20,0	2	40,0	0	0,0	5
Toplam	1	21	42	4	8,0	2	4,0	15	30,0	3	6	1	2,0	4	8,0	50
	2	9	18	2	4,0	2	4,0	17	34,0	11	22	7	14,0	3	6,0	50
	3	8	16	3	6,0	6	12,0	6	12,0	18	36	7	14,0	2	4,0	50
	4	5	10	7	14,0	7	14,0	8	16,0	10	20	10	20,0	3	6,0	50
	5	4	8	19	38,0	6	12,0	1	2,0	4	8	14	28,0	2	4,0	50

2.4.1.9. Şirketlerin finansman sorunları

Finansman sorunları arasında özkaynak yetersizliği ankete cevap veren 48 şirketten 16 şirket tarafından birinci sırada önemli bulunmaktadır. Birinci sırada önemli görülen diğer sorunlar sırayla, 12 şirket rekabet sorunu, 6 şirket diğer sorunu, 4 şirket enflasyon sorunu, 4 şirket finansman maliyetlerinin yüksekliğini, 3 şirket beklenmeyen ödemeler, 2 şirket kredilerde sınırlılık, 1 şirket yenileme yatırımları, olduğunu belirtmişlerdir.

Finansman sorunları arasında finansman maliyetlerinin yüksekliği ankete cevap veren 48 şirketten 15 şirket tarafından ikinci sırada önemli bulunmaktadır. İkinci sırada önemli görülen diğer sorunlar sırayla, 13 şirket rekabet sorunu, 6 şirket beklenmeyen ödemeler sorunu, 5 şirket özkaynak yetersizliği, 3 şirket enflasyon sorunu, 3 şirket yenileme yatırımları, 2 şirket kredilerde sınırlılık, 1 şirket diğer sorunları olduğunu belirtmişlerdir.

Finansman sorunları arasında finansman maliyetlerinin yüksekliği ankete cevap veren 48 şirketten 11 şirket tarafından üçüncü sırada önemli bulunmaktadır. Üçüncü sırada önemli görülen diğer sorunlar sırayla, 10 şirket rekabet sorunu, 9 şirket enflasyon sorunu, 8 şirket yenileme yatırımları, 4 şirket özkaynak yetersizliği, 4 şirket beklenmeyen ödemeler, 2 şirket diğer sorunları olduğunu belirtmişlerdir.

Finansman sorunları arasında beklenmeyen ödemeler ankete cevap veren 48 şirketten 10 şirket tarafından dördüncü sırada önemli bulunmaktadır. Dördüncü sırada önemli görülen diğer sorunlar sırayla, 9 şirket finansman maliyetlerinin yüksekliği, 6 şirket özkaynak yetersizliği, 6 şirket enflasyon, 6 şirket kredilerde sınırlılık, 5 şirket rekabet, 3 şirket yenileme yatırımları, 3 şirket diğer sorunları olduğunu belirtmişlerdir.

Finansman sorunları arasında yenileme sorunları ankete cevap veren 48 şirketten 11 şirket tarafından beşinci sırada önemli bulunmaktadır. Beşinci sırada önemli görülen diğer sorunlar sırayla, 8 şirket beklenmeyen ödemeler, 7 şirket enflasyon, 6 şirket özkaynak yetersizliği sorunu, 6 şirket finansman maliyetleri yüksekliği, 5 şirket kredilerde sınırlılık, 3 şirket rekabet, 2 şirket rekabet sorunları olduğunu belirtmişlerdir.

Çizelge 2.9. Şirket Türlerinde Finansman Sorunlarının Önem Sırasına Göre Dağılımı																													
Şirket Türü	Önem Sırası	Finansman Sorunları																Cevap Veren Şirket Sayısı											
		Öz Kaynak Yetersizliği		Enflasyon		Yenileme Yatırımları		Kredilerde Sınırlılık		Finansman maliyetlerinin Yüksekliği		Rekabet		Beklenmeyen Ödemeler		Diğer													
		Şirket Sayısı	%	Şirket Sayısı	%	Şirket Sayısı	%	Şirket Sayısı	%	Şirket Sayısı	%	Şirket Sayısı	%	Şirket Sayısı	%	Şirket Sayısı	%												
Limited şirket	1	11	39,3		2	7,1		1	3,6		1	3,6		2	7,1		7	25,0		0	0,0		4	14,3		28			
	2	2	7,1		2	7,1		3	10,7		1	3,6		7	25,0		8	28,6		4	14,3		1	3,6		28			
	3	3	10,7		5	17,8		1	3,6		1	3,6		7	25,0		7	25,0		4	14,3		0	0,0		28			
	4	3	10,7		3	10,7		1	3,6		2	7,1		6	21,5		3	10,7		8	28,6		2	7,1		28			
	5	5	17,9		4	14,3		5	17,9		3	10,7		5	17,9		2	7,1		3	10,7		1	3,5		28			
Anonim şirket	1	2	15,4		2	15,4		0	0,0		0	0,0		1	7,7		4	30,8		3	23,1		3	23,1		1	7,6		13
	2	2	15,4		1	7,7		0	0,0		1	7,7		4	30,8		3	23,0		2	15,4		0	0,0		0	0,0		13
	3	0	0,0		2	15,4		4	30,8		1	7,7		4	30,8		2	15,4		0	0,0		0	0,0		0	0,0		13
	4	3	23,1		2	15,4		1	7,7		3	23,1		2	15,3		0	0,0		1	7,7		1	7,7		1	7,7		13
	5	1	7,7		1	7,7		5	38,5		2	15,4		1	7,7		1	7,7		1	7,7		1	7,7		1	7,7		13
Kollektif şirket	1	0	0,0		0	0,0		0	0,0		0	0,0		0	0,0		1	50,0		0	0,0		0	0,0		1	50,0		2
	2	0	0,0		0	0,0		0	0,0		0	0,0		2	100,0		0	0,0		0	0,0		0	0,0		0	0,0		2
	3	0	0,0		0	0,0		1	50,0		0	0,0		0	0,0		1	50,0		0	0,0		0	0,0		0	0,0		2
	4	0	0,0		1	50,0		0	0,0		1	50,0		0	0,0		0	0,0		0	0,0		0	0,0		0	0,0		2
	5	0	0,0		1	50,0		0	0,0		0	0,0		1	20,0		0	0,0		0	0,0		0	0,0		0	0,0		2
Adi şirket	1	3	60,0		0	0,0		0	0,0		1	20,0		1	20,0		0	0,0		0	0,0		0	0,0		0	0,0		5
	2	1	20,0		0	0,0		0	0,0		0	0,0		2	40,0		2	40,0		0	0,0		0	0,0		0	0,0		5
	3	1	20,0		2	40,0		2	40,0		0	0,0		0	0,0		2	40,0		0	0,0		0	0,0		0	0,0		5
	4	0	0,0		0	0,0		1	20,0		0	0,0		1	20,0		0	0,0		0	0,0		0	0,0		0	0,0		5
	5	0	0,0		1	20,0		1	20,0		0	0,0		0	0,0		0	0,0		0	0,0		0	0,0		0	0,0		5
TOPLAM	1	16	33,3		4	8,3		1	2,1		2	4,2		4	8,3		12	25,0		3	6,3		6	12,5		1	4,2		48
	2	5	10,4		3	6,3		3	6,3		2	4,2		15	31,1		13	27,1		6	12,5		1	4,2		0	0,0		48
	3	4	8,3		9	18,8		8	16,7		2	4,2		11	22,9		10	20,8		4	8,3		0	0,0		0	0,0		48
	4	6	12,5		6	12,5		3	6,3		6	12,5		9	18,8		5	10,4		10	20,8		3	6,1		3	6,1		48
	5	6	12,5		7	14,6		11	22,9		5	10,4		6	12,5		3	6,3		8	16,7		2	4,1		2	4,1		48

Çizelge 2.9'da firmaların finansman sorunları şirket hukuki türlerine göre gösterilmiştir. Çizelgeye göre 28 limited şirketten 11 şirket özkaynak yetersizliğini birinci sırada önemli görmüştür. Aynı çizelgede 13 anonim şirketten 4'ü rekabet sorununu birinci sırada önemli görmüştür. Yine 2 kollektif şirketten 1'i rekabet, diğeri diğeri sorunları birinci sırada önemli görmüştür. 5 adi şirketten 3'ü özkaynak yetersizliğini birinci sırada önemli görmüştür.

2.4.1.10. Şirketlerde finansman seçiminde etkili olan faktörler

Finansman seçiminde etkili olan faktörler arasında finansman maliyeti ankete cevap veren 48 şirketten 28 şirket tarafından birinci sırada önemli bulunmaktadır. Birinci sırada önemli görülen diğer faktörler sırasıyla, 7 şirket finansman vadesi, 7 şirket borçlanma politikası, 6 şirket genel ekonomik koşullar olduğu belirtilmektedir.

Finansman seçiminde etkili olan faktörler arasında finansman vadesi ankete cevap veren 48 şirketten 24 şirket tarafından ikinci sırada önemli bulunmaktadır. İkinci sırada önemli görülen diğer faktörler sırasıyla, 11 şirket finansman maliyeti, 11 şirket genel ekonomik koşullar, 2 şirket şirketin borçlanma politikası olduğu belirtilmektedir.

Finansman seçiminde etkili olan faktörler arasında genel ekonomik koşullar ankete cevap veren 48 şirketten 19 şirket tarafından üçüncü sırada önemli bulunmaktadır. Üçüncü sırada önemli görülen diğer faktörler sırasıyla, 14 şirket borçlanma politikası, 7 şirket finansman maliyeti, 6 şirket finansman vade olduğu belirtilmektedir.

Finansman seçiminde etkili olan faktörler arasında şirket borçlanma politikası maliyeti ankete cevap veren 48 şirketten 22 şirket tarafından dördüncü sırada önemli bulunmaktadır. Dördüncü sırada önemli görülen diğer faktörler sırasıyla, 9 şirket finansman vadesi, 9 şirket genel ekonomik koşullar, 6 şirket banka tavsiyesi olduğu belirtilmektedir.

Finansman seçiminde etkili olan faktörler arasında banka tavsiyesi ankete cevap veren 48 şirketten 38 şirket tarafından beşinci sırada önemli bulunmaktadır. Beşinci sırada önemli görülen diğer faktörler sırasıyla, 3 şirket genel ekonomik

koşullar, 3 şirket, şirket borçlanma politikası, 2 şirket finansman vade olduğu belirtilmektedir.

Genel olarak, çizelge 2.10.'da finansman seçiminde etkili olan faktörler şirket hukuki türlerine göre gösterilmiştir. Çizelgeye göre, 29 limited şirketten 19'u finansman maliyetini birinci sırada önemli bulunmaktadır. Yine 13 anonim şirketten 6 şirket dahi finansman maliyetini birinci sırada önemli görmüştür. Finansman seçiminde 2 kollektif şirketten 1 şirket ve 5 adi şirketten 2 şirket aynı şekilde finansman maliyetlerini dikkate aldıklarını belirtmişlerdir.

Bu konuda yapılan bir araştırmada finansman kaynağı seçiminde etkili olan faktörler arasında şu sonuçlar alınmıştır³⁷⁴. Buna göre, % 45,8 ile finansman maliyeti birinci sırayı almaktadır. Şirketin mevcut mali yapısı % 28,3 ile ikinci sırayı, genel ekonomik koşullar % 10,3 ile üçüncü sırayı, Şirketin finansman politikası % 7 ile dördüncü sırayı, son olarak kaynağın vade yapısı % 6 ile beşinci sırayı almaktadır.

Genel olarak ise şirketler finansman kaynağı seçiminde öncelikle finansman kaynağı maliyetine, daha sonra finansman kaynağının vade yapısına, üçüncü olarak da şirketin mali yapısına bakarak hareket etmektedirler.

Buna göre Erzincan ilindeki şirketler finansman kaynağı seçiminde aynı yönde hareket ettikleri görülmektedir. Çünkü, öncelikli olarak finansman kaynağının maliyeti, daha sonra da finansman kaynağının vade yapısı dikkate alınmıştır.

Şirketler bu bakımdan sadece maliyeti düşük olduğu için daha çok uzun vadeli krediler yerine kısa vadeli kredileri tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Öte yandan düşük maliyetten sonra kaynağın vade yapısını dikkate alınıyor olması uygun ve uzun vadeye yayılan borç ihtiyacının olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Aynı zamanda borçlanmada üçüncü sırada genel ekonomik koşulların dikkate alınması şirketlerin sağlıklı ve bilinçli bir şekilde hareket ettikleri sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Yani sağlıklı bir finansal planlama yapabilmek için bu koşulların iyi tahmin edilmesi gerekmektedir. Çünkü, özellikle bankalar kriz dönemlerinde kısa vadeli kredilerin hemen geri ödenmesini istemektedirler. Örneğin ekonominin genişleme dönemlerinde yapılan satışlar sonucunda firmanın

³⁷⁴ Erkan-Temir, Age., s.74.

Çizelge 2.10. Şirket Türlerinde Finansman Seçiminde Etkili Olan Faktörlerin Önem Sırasına Göre Dağılımı

Şirket Türü	Önem Sırası	Finansman Seçiminde Etkili Olan Faktörler													Cevap Veren Şirket Sayısı	
		Finansman Maliyeti		Finansman Vade		Genel Ekonomik Koşullar		Banka Tavsiyesi		Şirket Borçlanma Politikası		Diğer				
		Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde			
Limited şirket	1	19	67,9	5	17,9	2	7,1	0	0,0	2	7,1	0	0,0	0	0,0	28
	2	6	21,4	18	64,3	4	14,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	28
	3	3	10,7	2	7,1	14	50,0	0	0,0	9	32,1	0	0,0	0	0,0	28
	4	0	0,0	3	10,7	6	21,4	3	10,7	16	57,1	0	0,0	0	0,0	28
	5	0	0,0	0	0,0	2	7,1	24	85,7	1	3,6	1	3,6	1	3,6	28
Anonim şirket	1	6	46,2	1	7,7	3	23,1	0	0,0	3	23,1	0	0,0	0	0,0	13
	2	3	23,1	3	23,1	5	38,5	0	0,0	2	15,4	0	0,0	0	0,0	13
	3	2	15,4	2	15,4	4	30,8	2	15,4	3	23,1	0	0,0	0	0,0	13
	4	2	15,4	5	38,5	1	7,7	2	15,4	3	23,1	0	0,0	0	0,0	13
	5	0	0,0	2	15,4	0	0,0	8	61,5	2	15,4	1	7,7	1	7,7	13
Kollektif şirket	1	1	50,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	2
	2	1	50,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2
	3	0	0,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	2
	4	0	0,0	0	0,0	1	50,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2
	5	0	0,0	0	0,0	1	50,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2
Adı şirket	1	2	40,0	1	20,0	1	20,0	0	0,0	1	20,0	0	0,0	0	0,0	5
	2	1	20,0	2	40,0	2	40,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	5
	3	2	40,0	1	20,0	1	20,0	0	0,0	1	20,0	0	0,0	0	0,0	5
	4	0	0,0	1	20,0	1	20,0	0	0,0	3	60,0	0	0,0	0	0,0	5
	5	0	0,0	0	0,0	0	0,0	5	100,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	5
TOPLAM	1	28	58,3	7	14,6	6	12,5	0	0,0	7	14,6	0	0,0	0	0,0	48
	2	11	22,9	24	50,0	11	22,9	0	0,0	2	4,2	0	0,0	0	0,0	48
	3	7	14,6	6	12,5	19	39,6	2	4,2	14	29,2	0	0,0	0	0,0	48
	4	2	4,2	9	18,8	9	18,8	6	12,5	22	45,8	0	0,0	0	0,0	48
	5	0	0,0	2	4,2	3	6,3	38	79,2	3	6,3	2	4,2	2	4,2	48

yabancı kaynak kullanma ihtiyacı sona erecektir. Bunun yerine firma öz kaynakla finansmana daha çok ağırlık verecektir.

Faizlerde yükselme tahmin ediliyorsa firmaların sabit faizle borçlanması tavsiye edilebilir. Fakat, faizlerde düşme bekleniyorsa dalgalı faizle borçlanma uygun olmaktadır³⁷⁵.

Aynı zamanda döviz kuru sistemlerindeki ufak değişiklikler de firmaların döviz kredisi ile borçlanma istemini etkileyecektir³⁷⁶.

2.4.1.11. Şirketlerin hukuki türlerine göre kısa vadeli kredilere ihtiyaç duyma nedenleri

Çizelge 2.11.'de şirketlerin kısa vadeli kredilere ihtiyaç duyma nedenlerine bakıldığında, mevsimlik ihtiyaçlar ankete cevap veren 48 şirketten 22 şirket tarafından birinci sırada önemli bulunmaktadır. Birinci sırada önemli görülen diğer nedenler sırasıyla, 10 şirket tarafından büyüme, 9 şirket geçici beklenmeyen fırsatlar, 4 şirket stok ve alacak devir hızlarının düşük olması , 3 şirket ekonomik hayattaki gelişmeler olarak belirtmiştir.

Şirketlerin kısa vadeli kredilere ihtiyaç duyma nedenlerine bakıldığında, geçici beklenmeyen fırsatlar ankete cevap veren 48 şirketten 17 şirket tarafından ikinci sırada önemli bulunmaktadır. İkinci sırada önemli görülen diğer nedenler sırasıyla, 12 şirket ekonomik hayattaki gelişmeler, 8 şirket mevsimlik ihtiyaçlar, 6 şirket büyüme5 şirket stok ve alacak devir hızlarının düşük olması belirtilmiştir.

Şirketlerin kısa vadeli kredilere ihtiyaç duyma nedenlerine bakıldığında, büyüme ve geçici beklenmeyen fırsatlar ankete cevap veren 48 şirketten 30 şirket tarafından üçüncü sırada önemli bulunmaktadır. Üçüncü sırada önemli görülen diğer nedenler sırasıyla, 8 şirket ekonomik hayattaki gelişmeler, 7 şirket stok ve alacak devir hızlarının düşük olması, 3 şirket mevsimlik ihtiyaçlar olarak belirtmiştir. Genel olarak, kısa vadeli kredilere ihtiyaç duyma nedenleri şirketlerin hukuki türlerine göre bakıldığında; 28 limited şirketten 14 şirket mevsimlik ihtiyaçları birinci sırada önemli görmüştür. 13 anonim şirketten 6 şirket yine

³⁷⁵ Akgüç, Age., s.505-506.

³⁷⁶ Akgüç, Age., s.506.

Çizelge 2.11 Şirketlerde Kısa Vadeli Kredilere İhtiyaç Duyma Nedenlerinin Önem Sırasına Göre Dağılımı

Çizelge 2.11 Şirketlerde Kısa Vadeli Kredilerde İhtiyaç Duymalarının Nedenleri													Cevap Veren Şirket Sayısı
Şirket Türü	Önem Sırası	Mevsimlik İhtiyaçlar		Büyüme		Geçici Beklenmeyen Fırsatlar		Stok ve Alacak Devir Hızlarının düşük olması		Ekonomik Hayatta Gelişmeler			
		Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde		
Limited şirket	1	14	50,0	5	17,9	4	14,3	2	7,1	3	10,7	28	
	2	4	14,3	2	7,1	10	35,7	3	10,7	9	32,1	28	
	3	2	7,1	10	35,7	8	28,6	3	10,7	5	17,9	28	
Anonim şirket	1	6	46,2	3	23,1	3	23,1	1	7,7	0	0,0	13	
	2	3	23,1	3	23,1	3	23,1	2	15,4	2	15,4	13	
	3	0	0,0	3	23,1	6	46,1	2	15,4	2	15,4	13	
Kollektif şirket	1	0	0,0	1	50,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	2	
	2	1	50,0	0	0,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	2	
	3	1	50,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	
Adı şirket	1	2	40,0	1	20,0	1	20,0	1	20,0	0	0,0	5	
	2	0	0,0	1	20,0	3	60,0	0	0,0	1	20,0	5	
	3	0	0,0	1	20,0	1	20,0	2	40,0	1	20,0	5	
TOPLAM	1	22	45,8	10	20,8	9	18,8	4	8,3	3	6,3	48	
	2	8	16,7	6	12,5	17	35,4	5	10,4	12	25,0	48	
	3	3	6,3	15	31,2	15	31,2	7	14,6	8	16,7	48	

mevsimlik ihtiyaçları birinci sırada önemli görmüştür. 2 kollektif şirketten 1'i büyüme, diğeri geçici beklenmeyen fırsatları aynı derecede birinci sırada önemli görmektedir. Yine 5 adi şirketten 2 şirket mevsimlik ihtiyaçları birinci sırada önemli görmüş bulunmaktadır.

2.4.1.12. İşletme sermayesi ihtiyacını karşılamada kullanılan kaynaklar

Ankete katılan şirketler işletme sermayesi ihtiyacını daha çok özkaynaklardan karşılama yolunu tercih etmektedirler.

Şirketlerin işletme sermayesi finansmanında kullandığı kaynaklara çizelge 2.12.' ye bakıldığında; özkaynaklar 50 şirketten 46 şirket tarafından birinci sırada önemli bulunmaktadır. Birinci sırada önemli görülen diğer kaynaklar sırasıyla, 1 şirket kısa vadeli banka kredisi, 1 şirket satıcı kredisi, 1 şirket sermaye artışı, 1 şirket aile ve akrabalarından borç alımı olarak belirtilmektedir.

Şirketlerin işletme sermayesi finansmanında kullandığı kaynaklara çizelge 2.12.' ye bakıldığında; sermaye artışları 50 şirketten 22 şirket tarafından ikinci sırada önemli bulunmaktadır. İkinci sırada önemli görülen diğer kaynaklar sırasıyla, 16 şirket satıcı kredisi, 4 şirket komşu tacirlerden borç alımı, 3 şirket orta ve uzun vadeli banka kredisi, 3 şirket özkaynaklar, 2 şirket aile ve akrabalarından borç alımı olarak belirtilmektedir.

Şirketlerin işletme sermayesi finansmanında kullandığı kaynaklara çizelge 2.12.' ye bakıldığında; satıcı kredisi 50 şirketten 23 şirket tarafından üçüncü sırada önemli bulunmaktadır. Üçüncü sırada önemli görülen diğer kaynaklar sırasıyla, 11 şirket sermaye artışları, 6 şirket kısa vadeli banka kredisi, 5 şirket komşu tacirlerden borç alımı, 4 şirket orta ve uzun vadeli banka kredisi, 1 şirket aile ve akrabalarından borç alımı olarak belirtilmektedir.

Şirketlerin işletme sermayesi finansmanında kullandığı kaynaklara çizelge 2.12.' ye bakıldığında; aile ve akraba borç alımları 50 şirketten 17 şirket tarafından dördüncü sırada önemli bulunmaktadır. Dördüncü sırada önemli görülen diğer kaynaklar sırasıyla, 13 şirket komşu tacirlerden borç alımları, 7 şirket satıcı kredisi, 6 şirket orta ve uzun vadeli banka kredisi, 4 şirket kısa vadeli banka kredisi, 3 şirket sermaye artışları olarak belirtilmektedir.

Çizelge 2.12 Şirket Türlerinde İşletme Sermayesi İhtiyacını Karşılamada Kullanılan Kaynakların Önem Sırasına Göre Dağılımı

Şirket Türü	Önem Sırası	Kullanılan Kaynaklar																Aile ve Akraba Borç Alımı	Cevap Veren Şirket Sayısı								
		Kısa Vadeli Banka Kredisi				Orta ve Uzun Banka Kredisi				Satıcı Kredisi				Komşu Tacir ve Borç Alımı						Sermaye Artışları				Öz Kaynaklar			
		Şirket Sayısı		Yüzde		Şirket Sayısı		Yüzde		Şirket Sayısı		Yüzde		Şirket Sayısı		Yüzde				Şirket Sayısı		Yüzde		Şirket Sayısı		Yüzde	
		Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde			Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde		
Limited şirket	1	1	3,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	27	93,2	1	3,4	29			
	2	0	0,0	3	10,3	9	31,0	3	10,3	13	45,0	1	3,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	3,4	0	0,0	29			
	3	6	20,7	0	0,0	13	44,8	2	6,9	8	27,6	0	0,0	8	27,6	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	29			
	4	1	3,4	3	10,3	5	17,2	10	34,5	2	6,9	2	6,9	0	0,0	8	27,6	0	0,0	1	3,4	10	34,7	29			
	5	7	24,1	1	3,4	1	3,4	8	27,6	1	3,4	1	3,4	0	0,0	13	92,9	0	0,0	0	0,0	0	0,0	14			
Anonim şirket	1	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	7,1	8	57,1	1	7,1	0	0,0	1	7,1	1	7,1	1	7,1	14			
	2	0	0,0	0	0,0	3	21,6	1	7,1	8	57,1	2	14,3	2	14,3	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	7,1	14			
	3	0	0,0	3	21,4	8	57,1	0	0,0	2	14,3	1	7,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	5	35,8	14			
	4	3	21,4	3	21,4	2	14,3	1	7,1	0	0,0	3	21,4	3	21,4	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	7,1	14			
	5	4	28,6	1	7,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	100,0	0	0,0	2			
Kollektif şirket	1	0	0,0	0	0,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2			
	2	0	0,0	0	0,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2			
	3	0	0,0	0	0,0	1	50,0	1	50,0	1	50,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	50,0	2			
	4	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2			
	5	0	0,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2			
Adi şirket	1	0	0,0	0	0,0	1	20,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	4	80,0	0	0,0	5			
	2	0	0,0	0	0,0	3	60,0	0	0,0	1	20,0	1	20,0	1	20,0	0	0,0	0	0,0	1	20,0	0	0,0	5			
	3	0	0,0	1	20,0	1	20,0	2	40,0	1	20,0	1	20,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	5			
	4	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	40,0	0	0,0	2	40,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	3	60,0	5			
	5	1	20,0	0	0,0	1	20,0	1	20,0	1	20,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	40,0	5			
TOPLAM	1	1	2,0	0	0,0	1	2,0	0	0,0	1	2,0	1	2,0	1	2,0	0	0,0	1	2,0	46	92,0	1	2,0	50			
	2	0	0,0	3	6,0	16	32,0	4	8,0	22	44,0	3	6,0	2	4,0	0	0,0	2	4,0	3	6,0	2	4,0	50			
	3	6	12,0	4	8,0	23	46,0	5	10,0	11	22,0	11	22,0	0	0,0	1	2,0	0	0,0	0	0,0	1	2,0	50			
	4	4	8,0	6	12,0	7	14,0	13	26,0	3	6,0	3	6,0	0	0,0	17	34,0	0	0,0	0	0,0	17	34,0	50			
	5	12	24,0	3	6,0	2	4,0	13	26,0	4	8,0	1	2,0	1	2,0	15	30,0	0	0,0	1	2,0	15	30,0	50			

Şirketlerin işletme sermayesi finansmanında kullandığı kaynaklara çizelge 2.12.'ye bakıldığında; aile ve akraba borç alımları 50 şirketten 15 şirket tarafından beşinci sırada önemli görülmüştür. Beşinci sırada önemli görülen diğer kaynaklar sırasıyla, 13 şirket tarafından komşu tacirlerden borç alımı, 12 şirket kısa vadeli banka kredisi, 4 şirket sermaye artışıları, 3 şirket orta ve uzun vadeli borç alımı, 2 şirket satıcı kredisi, 1 şirket özkaynaklar olarak belirtilmektedir.

Şirketlerin işletme sermayesi finansmanında kullandığı kaynakları şirket hukuki türlerine göre çizelge 2.12.'ye bakıldığında; 29 limited şirketten 27 şirket özkaynakları birinci sırada önemli bulunmaktadır. Bundan başka, 14 anonim şirketten 13 şirket özkaynakları, 2 kollektif şirketten 2 şirket özkaynakları, 5 adi şirketten 4 şirket yine özkaynakları birinci sırada önemli bulunmaktadır.

İşletme sermayesinin finansmanı amacıyla kullanılan kaynakları aktif büyüklüğüne göre belirleyen ulusal çapta bir araştırma incelendiğinde şu sonuçlar çıkmaktadır³⁷⁷:

0-50 milyar TL altında olan şirketler, finansmanda ilk olarak satıcı kredilerini tercih ettiklerini, daha sonra bünyede bırakılan fonlar ile kısa vadeli banka kredisi kullandıkları görülmektedir. 50 milyar TL üzerinde aktif büyüklüğüne sahip olan şirketlerin ise ilk başvurdıkları finansman kaynağı banka kredisi olmaktadır.

Genel olarak toplamalar dikkate alındığında ise şirket finansmanında birinci sırada % 29,1 ile kısa vadeli banka kredisi, ikinci sırada % 21,1 ile satıcı kredisi ve üçüncü sırada yine % 17,9 ile satıcı kredisi önemli bulunmaktadır³⁷⁸.

2.4.2. Kısa vadeli kredi kullanımı

2.4.2.1. Kısa vadeli kredi türleri arasında maliyet düşüklüğü açısından tercih edilme durumu

Şirketlerde kısa vadeli krediler arasında uygun maliyet açısından satıcı kredisi tercih edilmektedir. Çizelge 2.13.'e göre ankete katılan şirketlerden kısa vadeli krediler içerisinde en uygun maliyet açısından 38'si satıcı kredisini, 12'si ise banka kredisini tercih ettiği tespit edilmiştir. Seçenekler arasında yer almakla

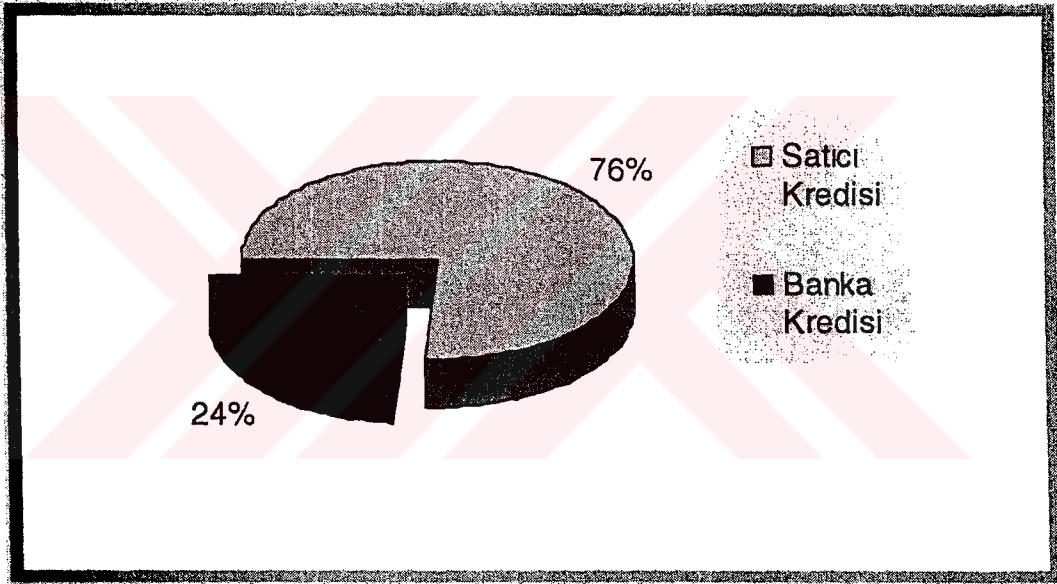
³⁷⁷ Erkan-Temir, Age., s.22,80.

³⁷⁸ Erkan –Temir, Age., s.80.

birlikte kısa vadeli kredi türleri arasında sayılan factoring, finansman bonosu ve VDMK finansman yöntemleri herhangi bir şirket tarafından işaretlenmemiştir.

Çizelge 2.13. Kısa Vadeli Kredi Türleri Arasında Uygun Maliyet Açısından Tercih Etme Durumu

Kredi Türleri	Şirket Sayısı	Yüzde
Kısa Vadeli Banka Kredisi	12	24
Satıcı Kredisi	38	76
TOPLAM	50	100

Şekil 2.8. Kısa Vadeli kredi Türleri Arasında Uygun Maliyet Açısından Tercih Etme Durumu

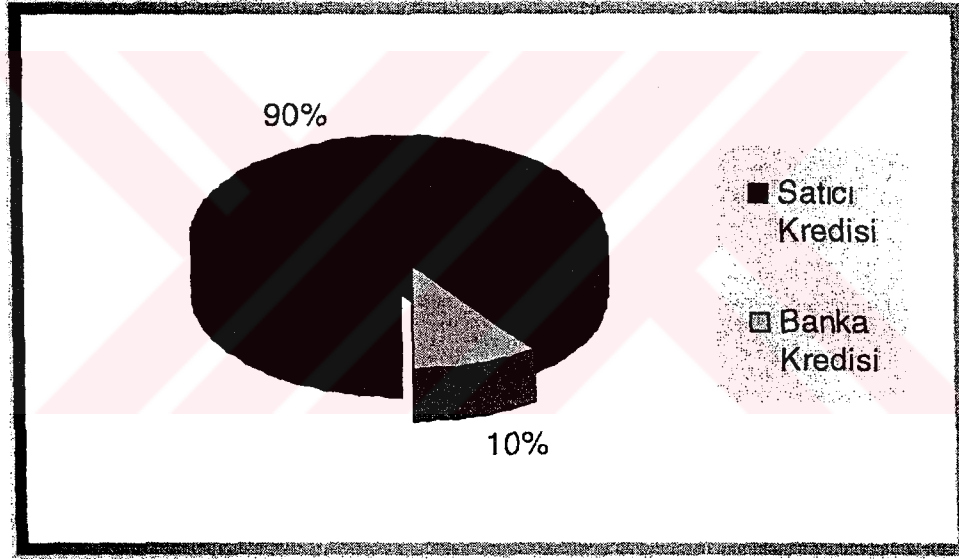
2.4.2.2. Kısa vadeli kredilerin elde etme kolaylığı açısından tercih edilme durumu

Şirketlerde kısa vadeli krediler arasında elde etme kolaylığı açısından banka kredisine nazaran daha fazla yani % 90 oranında satıcı kredisi tercih edilmektedir. Çizelge 2.14.'e göre ankete katılan şirketlerden kısa vadeli krediler içerisinde elde etme kolaylığı açısından 45'i satıcı kredisini, 5'i ise banka

kredisini tercih ettiği tespit edilmiştir. Seçenekler arasında yer almakla birlikte kısa vadeli kredi türleri arasında sayılan factoring, finansman bonusu ve VDMK finansman yöntemleri herhangi bir şirket tarafından işaretlenmemiştir.

Çizelge 2.14. Kısa Vadeli Kredi Türleri Arasında Elde Etme Kolaylığı Açısından Tercih Etme Durumu

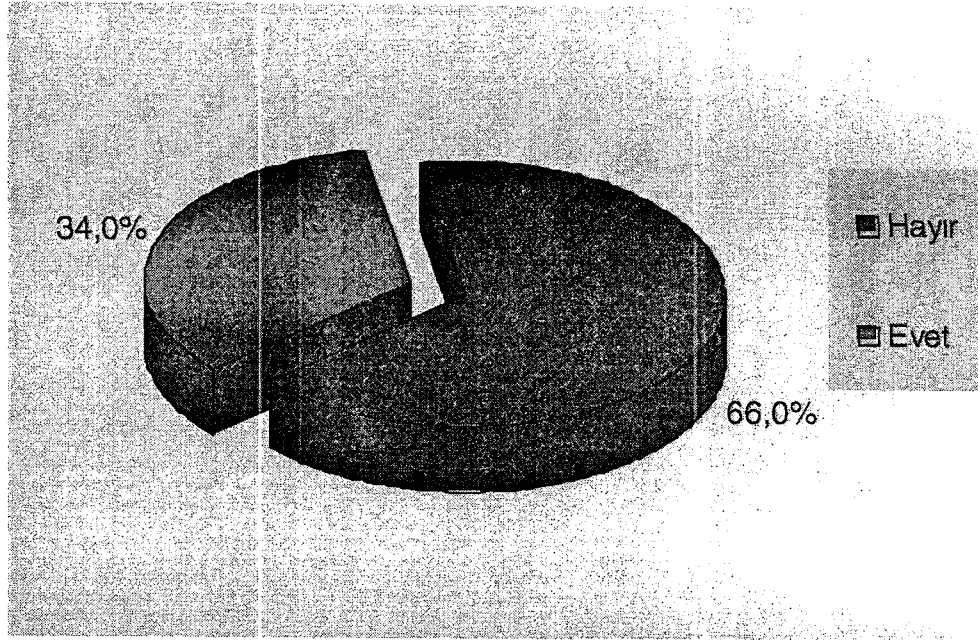
Kredi Türleri	şirket Sayısı	Yüzde
Kısa Vadeli Banka Kredisı	5	10
Satıcı Kredisı	45	90
TOPLAM	50	100

şekil 2.9. Kısa Vadeli Kredi Türleri Arasında Elde Etme Kolaylığı Açısından Tercih Etme Durumu

2.4.2.3. Kısa vadeli banka kredisı kullanımı

Ankete katılan şirketlerin % 66'sı kısa vadeli banka kredisini kullanmadığı ortaya çıkmıştır. şekil 2.10.'a göre ankete katılan şirketlerden 17'si ise kısa vadeli banka kredisini kullandđđını ifade ederken, 33' i ise kısa vadeli banka kredisini kullanmadđđı tespit edilmiştir.

Şekil 2.10. Kısa Vadeli Banka Kredisi Kullanım Durumu

2.4.2.4. Şirketlerin faaliyet alanlarına göre kısa vadeli banka kredisi kullanımı

Şirketlerin faaliyet alanlarına göre kısa vadeli banka kredisi kullanımlarına çizelge 2.15'e bakıldığında, imalat sektöründe 18 şirketten 8 şirket, ticaret sektöründe 21 şirketten 4 şirket, inşaat sektöründe 6 şirketten 3 şirket, toplu hizmetler sektöründe 1 şirketten 1 şirket, otel sektöründen 1 şirketten 1 şirket kısa vadeli banka kredisi kullanmıştır.

Çizelge 2.15. Şirketlerin Faaliyet Alanlarına Göre Kısa Vadeli Banka Kredisi Kullanımı

Faaliyet alanı	Kısa Vadeli Banka Kredisi			
	Evet	Yüzde	Hayır	Yüzde
İmalat	8	44,4	10	55,6
Ticaret	4	19,0	17	81,0
İnşaat	3	50,0	3	50,0
Elektronik	0	0,0	2	100,0
Toplu Hizmetler	1	100,0	0	0,0
Medikal	0	0,0	1	100,0
Otel	1	100,0	0	0,0
TOPLAM	17	34,0	33	66,0

2.4.2.5. Şirketlerin hukuki türlerine göre kısa vadeli banka kredisi kullanımı

Şirketlerin hukuki türlerine göre kısa vadeli banka kredisine bakıldığında, limited şirket anonim şirkete nazaran daha fazla kredi kullanmıştır.

Çizelge 2.16.'ya göre 29 limited şirketten 11'i kısa vadeli banka kredisini kullandığını, 18'i sözkonusu krediyi kullanmadığını belirtmişlerdir. Aynı çizelgede 14 anonim şirketten 6'sı kısa vadeli banka kredisini kullandığını, 8'i ise krediyi kullanmadığını belirtmişlerdir. Kollektif ve adi şirketlerden hiçbiri kısa vadeli banka kredisi kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

Genel olarak ankete katılan şirketlerin %66'sı kısa vadeli banka kredisini kullanmadığı, %34'ünün ise bu krediyi kullandığı görülmektedir.

Çizelge 2.16. Şirketlerin Hukuki Türlerine Göre Kısa Vadeli Banka Kredisini Kullanımı

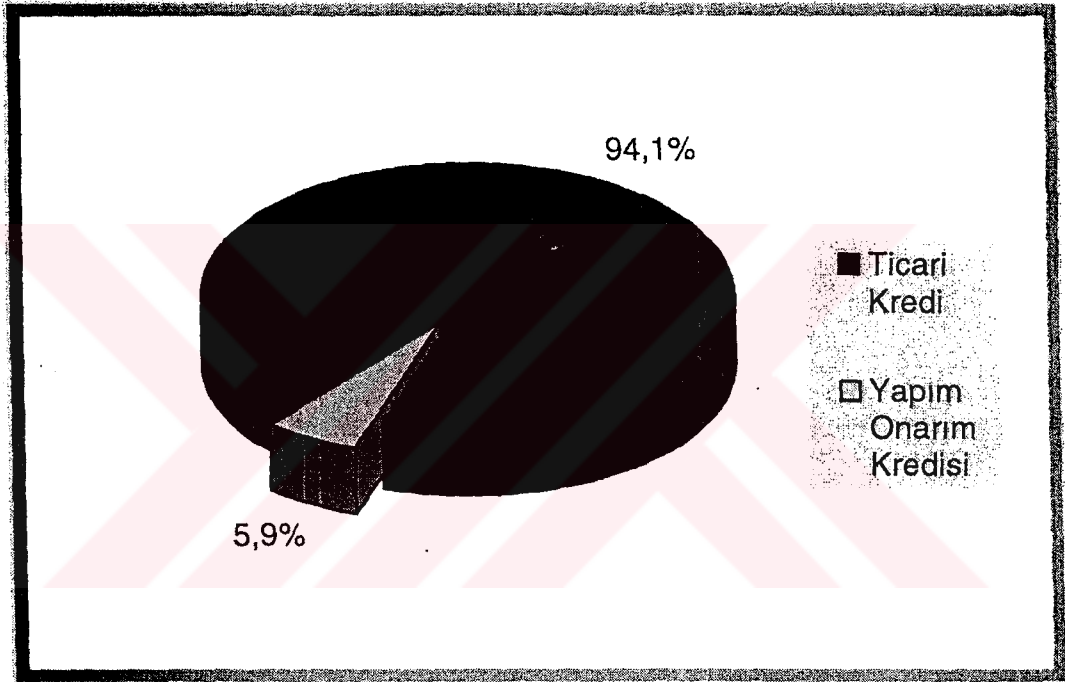
Şirket Türü	Kısa Vadeli Banka Kredisini Kullanımını				Cevap Veren Şirket Sayısı
	Evet		Hayır		
	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	
Limited şirket	11	37,9	18	62,1	29
Anonim şirket	6	42,9	8	57,1	14
Kollektif şirket	0	0,0	2	100,0	2
Adi şirket	0	0,0	5	100,0	5
TOPLAM	17	34,0	33	66,0	50

2.4.2.6. Kısa vadeli banka kredisi kullanım şekli ve teminat tercihi

Ankete katılan şirketler kısa vadeli banka kredisini daha çok % 94,1 ile ticari kredisi olarak kullanmışlardır. Çizelge 2.17.'ye göre, kısa vadeli banka kredisi kullanan 17 şirketten 16'sı ticari krediyi, 1'i ise yapı onarım kredisini aldıklarını ifade etmişlerdir. Seçenekler arasında yer almakla birlikte hiçbir firma endüstriyel kredi kullanmadığını belirtmişlerdir.

Çizelge 2.17. Kısa Vadeli Banka Kredisi Kullanım Şekli

Kredi Kullanım Şekli	Frekans	Yüzde
Ticari Kredi	16	94,1
Endüstriyel Kredi	-	-
Yapım Onarım Kredisi	1	5,9
TOPLAM	17	100

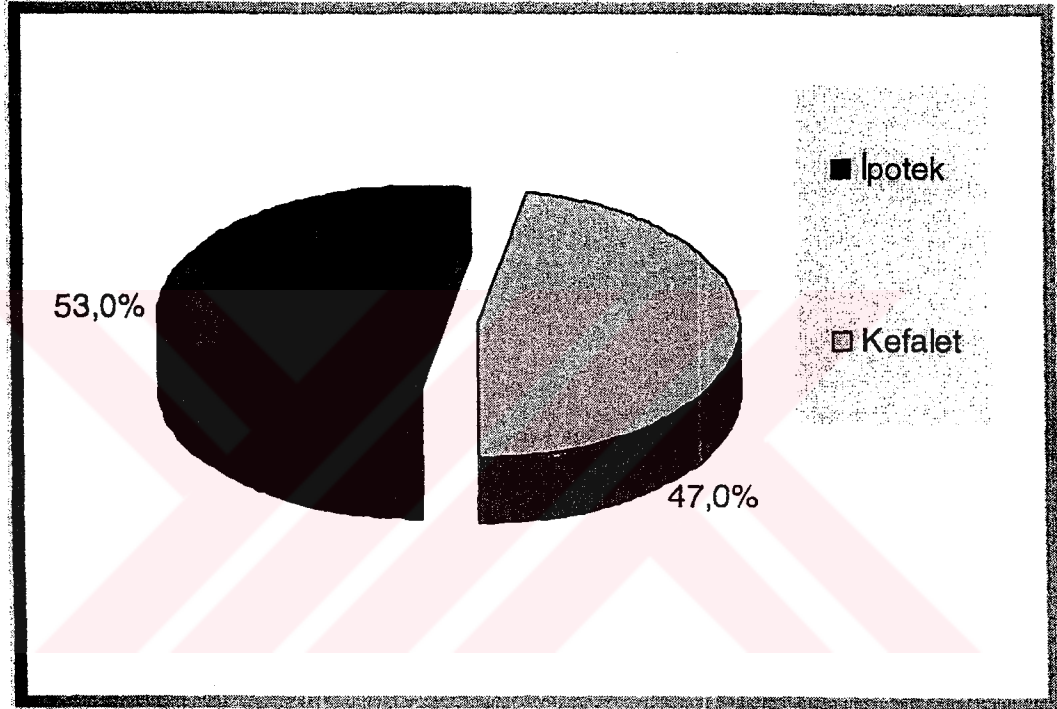

Şekil 2.11. Kısa Vadeli Banka Kredisi Kullanım Şekli

Firmalar banka teminat türleri arasında yaklaşık yarı yarıya kefalet ve ipotek türlerini tercih etme eğilimindedirler. Bunda bankaların teminat verirken aldıkları önlemler etkili olmaktadır. Çizelge 2.18'e göre ankete katılan şirketlerden kısa vadeli banka kredisi kullanan 17 şirketten 9'u ipotek, 8'i ise kefalet şeklini tercih ettikleri ortaya çıkmaktadır. Seçenekler arasında yer almakla birlikte nakit mevduat karşılığı tercih edilmediği ifade edilmiştir.

Çizelge 2.18. Şirketlerde Teminat Tercih Etme Durumu

Banka Teminatları	Şirket Sayısı	Yüzde
Kefalet	8	47
İpotek	9	53
TOPLAM	17	100

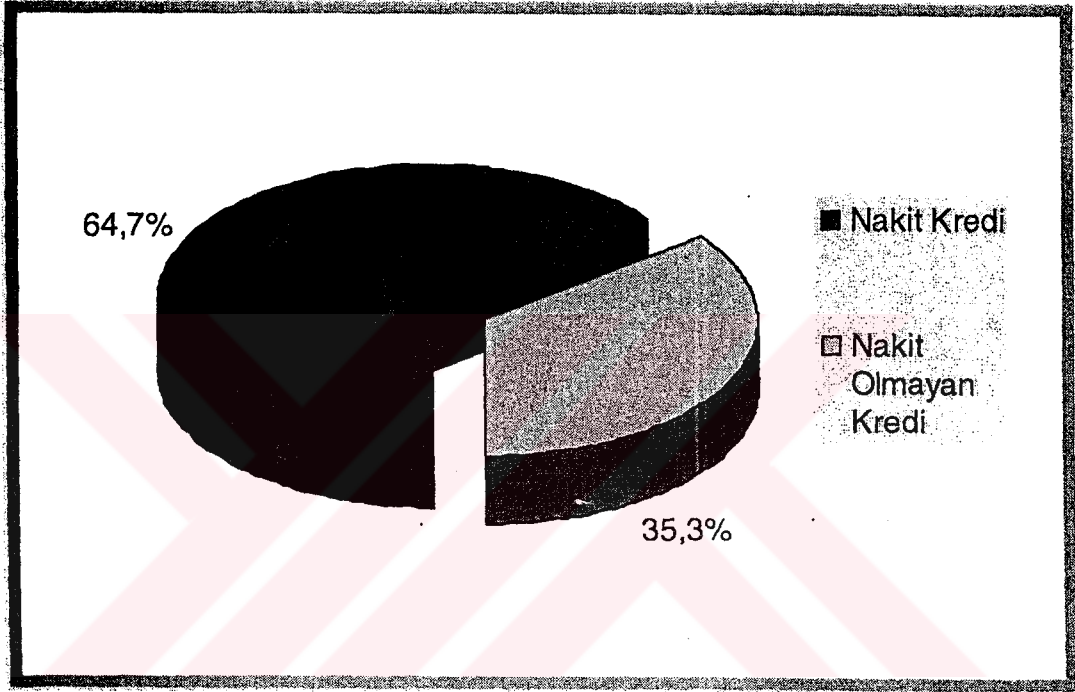
Şekil 2.12. Teminat Tercih Etme Durumu

2.4.2.7. Kısa vadeli banka kredisi tercih etme türü

Kısa vadeli banka kredi kullanan şirketler daha çok nakit krediyi tercih etmekle birlikte, onlar nakit olmayan kredi veya gayri nakdi kredi türünü de tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Çizelge 2.19.'e göre kısa vadeli banka kredisi kullanan 17 şirketten 11'i nakdi kredi türünü, 6'sı ise gayri nakdi türünü tercih ettiği ortaya çıkmıştır. Seçenekler arasında yer almakla birlikte reeskont ve dış ticaret kredileri kullanılmamaktadır.

Çizelge 2.19. Kısa Vadeli Banka Kredisi Tercih Etme Türü

Banka Kredi Türleri	Şirket Sayısı	Yüzde
Nakit Kredi	11	64,7
Nakit Olmayan Kredi	6	35,3
TOPLAM	17	100

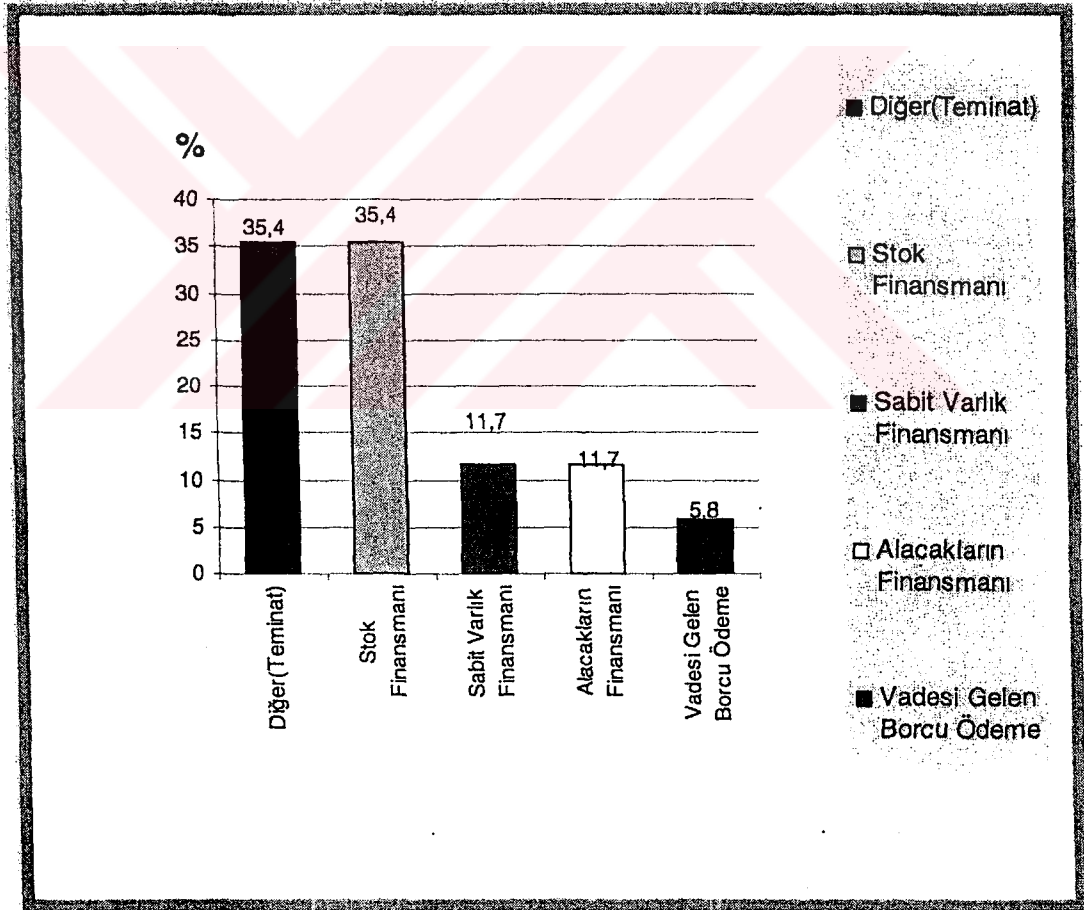
Şekil 2.13. Kısa Vadeli Banka Kredisi Tercih Etme Türü

2.4.2.8. Kısa vadeli banka kredisi kullanım yerleri

Kısa vadeli banka kredisi kullanım yerleri incelendiğinde, firmalar bu kredileri yaklaşık yarıya yakınına ilgili yerlere teminat vermek ve stoklarının finansmanında kullanmaktadırlar. Çizelge 2.20.'ye göre kısa vadeli banka kredisini kullanan 17 şirketten 6'sı stok finansmanında, yine 6'sı teminat şeklinde yararlanırken, 2'si sabit varlık finansmanında, 2'si alacakların finansmanında, geriye kalan 1 firma ise vadesi gelen borcu ödemede kullandığı tespit edilmiştir. Seçenekler arasında yer almakla birlikte kısa vadeli banka kredisi menkul kıymet alımında kullanılmamıştır.

Çizelge 2.20. Kısa Vadeli Banka Kredisi Kullanım Yerleri

Kullanım Yerleri	Frekans	Yüzde
Alacakların Finansmanı	2	11,7
Stok Finansmanı	6	35,4
Vadesi Gelen Borcu Ödeme	1	5,8
Sabit Varlık Finansmanı	2	11,7
Diğer(Teminat)	6	35,4
TOPLAM	17	100

Şekil 2.14. Kısa Vadeli Banka Kredisi Kullanım Yerleri

2.4.2.9. Şirketlerin faaliyet alanlarına göre kısa vadeli banka kredisi kullanım yerleri

Şirketlerin faaliyet alanlarına göre kısa vadeli banka kredi kullanım yerlerine çizelge 2.21.'e bakıldığında, kısa vadeli banka kredileri imalat sektöründe 8 şirketten 5 şirket stok finansmanı, 1 şirket alacakların finansmanı, 1 şirket vadesi gelen borcu ödeme, 1 şirket diğer yani teminat olarak kullanılmıştır.

Kısa vadeli banka kredileri, ticaret sektöründe 4 şirketten 3 şirket diğer yani teminat olarak, 1 şirket ise alacakların finansmanında kullanılmıştır. İnşaat sektöründe 3 şirketten 2 şirket diğer yani teminat olarak 1 şirket stok finansmanında bu kredileri kullanmıştır. Ayrıca kısa vadeli banka krediler toplu hizmetler ve otel sektörlerinden toplam 2 şirket sabit varlık finansmanında kullanılmıştır.

Çizelge 2.21. Şirketlerin Faaliyet Alanlarına Göre Kısa Vadeli Banka Kredisi Kullanım Yerleri

Çizelge 2.2.1. Şirketlerin Faaliyet Alanlarına Göre Kısa Vadeli Durumlarının Özeti																			
Şirket Türü	Kullanım Yerleri															Cevap Veren Şirket Sayısı			
	Alacak Finansmanı			Stok Finansmanı			Borç Ödeme			Hisse/Tahvil Alımı			Sabit Varlık Finansmanı				Diğer		
	Şirket Sayısı	Yüzde		Şirket Sayısı	Yüzde		Şirket Sayısı	Yüzde		Şirket Sayısı	Yüzde		Şirket Sayısı	Yüzde			Şirket Sayısı	Yüzde	
İmalat	1	12,5		5	62,5		1	12,5	0	0,0		0	0,0		0	0,0	1	12,5	8
Ticaret	1	25,0		0	0,0		0	0,0	0	0,0		0	0,0		0	0,0	3	75,0	4
İnşaat	0	0,0		1	33,3		0	0,0	0	0,0		0	0,0		0	0,0	2	66,7	3
Elektronik	0	0,0		0	0,0		0	0,0	0	0,0		0	0,0		0	0,0	0	0,0	0
Toplu Hizmetler	0	0,0		0	0,0		0	0,0	0	0,0		0	0,0		1	100,0	0	0,0	1
Medikal	0	0,0		0	0,0		0	0,0	0	0,0		0	0,0		0	0,0	0	0,0	0
Otel	0	0,0		0	0,0		0	0,0	0	0,0		0	0,0		1	100,0	0	0,0	1
TOPLAM	2	11,8		6	35,3		1	5,8	0	0,0		0	0,0		2	11,8	6	35,3	17

2.4.2.10. Şirketlerin hukuki türlerine göre kısa vadeli banka kredisi kullanım yerleri

Ankete katılan şirketlerden sadece limited ve anonim şirketler kısa vadeli banka kredisi kullanmıştır. Çizelge 2.22.'ye göre kısa vadeli banka kredileri, limited şirketlerde toplam 11 şirketten 4 şirket teminat olarak, 2 şirket alacakların finansmanında, 2 şirket stokların finansmanında, 2 şirket sabit varlık finansmanında, 1 şirket vadesi gelen borcun ödenmesinde, kullanılmıştır.

Aynı şekilde kısa vadeli banka kredileri, anonim şirketlerde toplam 6 şirketten 4 şirket stokların finansmanında, 2 şirket teminat vermede kullanılmıştır.

2.4.2.11. Şirketlerin kısa vadeli banka kredisine yönelmeme nedenleri

Şirketlerin hukuki türlerine göre kısa vadeli banka kredisi ile borçlanmaya yönelmeme nedenlerine çizelge 2.23.' e bakıldığında; yönetim tercihi 33 şirketten 13 şirket tarafından birinci sırada önemli bulunmaktadır. Birinci sırada önemli görülen diğer nedenler sırasıyla, 10 şirket tarafından kredi maliyetleri yüksek, 5 şirket tarafından ihtiyaç duyulmaması, 3 şirket tarafından bürokratik işlemler, 2 şirket tarafından teminat koşullarının ağırlığı olarak belirtilmektedir.

Şirketlerin hukuki türlerine göre kısa vadeli banka kredisi ile borçlanmaya yönelmeme nedenlerine çizelge 2.23.' e bakıldığında; kredi maliyetleri yüksek 33 şirketten 16 şirket tarafından ikinci sırada önemli bulunmaktadır. İkinci sırada önemli görülen diğer nedenler sırasıyla, 8 şirket tarafından bürokratik işlemler, 5 şirket teminat koşulları ağır, 3 şirket ihtiyaç duyulmaması, 1 şirket yönetim tercihi olduğu belirtilmektedir.

Şirketlerin hukuki türlerine göre kısa vadeli banka kredisi ile borçlanmaya yönelmeme nedenlerine çizelge 2.23.'e bakıldığında; bürokratik işlemler 33 şirketten 14 şirket tarafından üçüncü sırada önemli bulunmaktadır. Üçüncü sırada önemli görülen diğer nedenler sırasıyla, 11 şirket teminat koşullarının ağır, 5 şirket kredi maliyetleri yüksek, 1 şirket tarafından ihtiyaç duyulmaması, 1 şirket krediler yetersiz, 1 şirket yönetim tercihi, krediye yönelmeme nedeni olarak belirtilmektedir.

Çizelge 2.22. Şirket Türlerinde Kısa Vadeli Banka Kredisi Kullanım Yerleri

Şirket Türü	Kısa Vadeli Banka Kredisi Kullanım Yerleri														Cevap Veren Şirket Sayısı
	Alacakların Finansmanı		Stokların Finansmanı		Vadesi Gelen Borç Ödeme		Hisse Senedi Tahvil Alımı		Sabit Varlık Finansmanı		Diğer(Teminat)				
											Şirket Sayısı	Yüzde			
													Şirket Sayısı	Yüzde	
Limited şirket	2	18,2	2	18,2	1	9,1	0	0,0	2	18,2	4	36,4	11		
Anonim şirket	0	0,0	4	66,7	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	33,3	6		
TOPLAM	2	11,8	6	35,3	1	5,8	0	0,0	2	11,8	6	35,3	17		

Çizelge 2.23. Şirket Türlerinde Kısa Vadeli Banka Kredisi ile Borçlanmaya Yönelme Nedenlerinin Önem Sırasına Göre Dağılımı

Şirket Türü	Önem Sırası	Kısa Vadeli Banka Kredisi Borçlanmaya Yönelmemelerinin Nedenleri														Cevap Veren Şirket Sayısı
		İhtiyaç Duyulmaması		Kredi Maliyetleri Yüksek		Teminat Koşulları Ağır		Bürokratik İşlemler		Krediler Yetersiz		Bankaların Seçici Davranması		Diğer (Yönetim Tercihli)		
		Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	
Limited şirket	1	1	5,5	6	33,4	1	5,5	2	11,1	0	0,0	0	0,0	8	44,5	18
	2	1	5,5	9	51,0	4	22,2	4	22,2	0	0,0	0	0,0	0	0,0	18
	3	0	0,0	3	16,7	7	38,9	7	38,9	0	0,0	0	0,0	1	5,5	18
Anonim şirket	1	4	50,0	0	0,0	1	12,5	1	12,5	0	0,0	0	0,0	2	25,0	8
	2	1	12,5	6	75,0	1	12,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	8
	3	1	12,5	0	0,0	1	12,5	6	75,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	8
Kollektif şirket	1	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	100,0	2
	2	1	50,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2
	3	0	0,0	1	50,0	1	50,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2
Adı şirket	1	0	0,0	4	80,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	1	20,0	5
	2	0	0,0	0	0,0	0	0,0	4	80,0	0	0,0	0	0,0	1	20,0	5
	3	0	0,0	1	20,0	2	40,0	1	20,0	1	20,0	0	0,0	0	0,0	5
TOPLAM	1	5	15,2	10	30,2	2	6,1	3	9,1	0	0,0	0	0,0	13	39,4	33
	2	3	9,1	16	48,5	5	15,2	8	24,2	0	0,0	0	0,0	1	3,0	33
	3	1	3,0	5	15,2	11	33,3	14	42,5	1	3,0	0	0,0	1	3,0	33

Şirketlerin hukuki türleri dikkate alındığında kısa vadeli banka kredisine yönelmeme nedenleri çizelge 2.23.'e göre, limited şirketlerde 18 şirketten 8 şirket kredi maliyetleri yüksek ve yine 8 şirket yönetim tercihi nedenlerini birinci sırada önemli bulmaktadır. Aynı şekilde 8 anonim şirketten 4 şirket ihtiyaç duyulmamasını birinci sırada önemli görülmektedir. 2 kollektif şirketten 2'si yönetim tercihi nedenini göstermişlerdir. 5 adi şirketten 4 şirket kredi maliyetleri yüksek nedenini birinci sırada önemli bulmaktadır.

Şirketler banka kredisi kullanmama nedeni olarak ilk iki sırada kredi maliyetlerinin yüksek olmasını belirtmişlerdir. Kredi maliyetleri onların en önemli sorunları arasında bulunmaktadır.

Ankara Sanayi Odasının 2003 yılı Aralık ayında Ankara sanayisi anket sonuçları kredi kullanımı incelendiğinde; ankete cevap veren firmaların % 40,82'si kredi kullanımının arttığını , % 44,90'ı aynı kaldığını, % 14,29'u azaldığını bildirmişlerdir³⁷⁹.

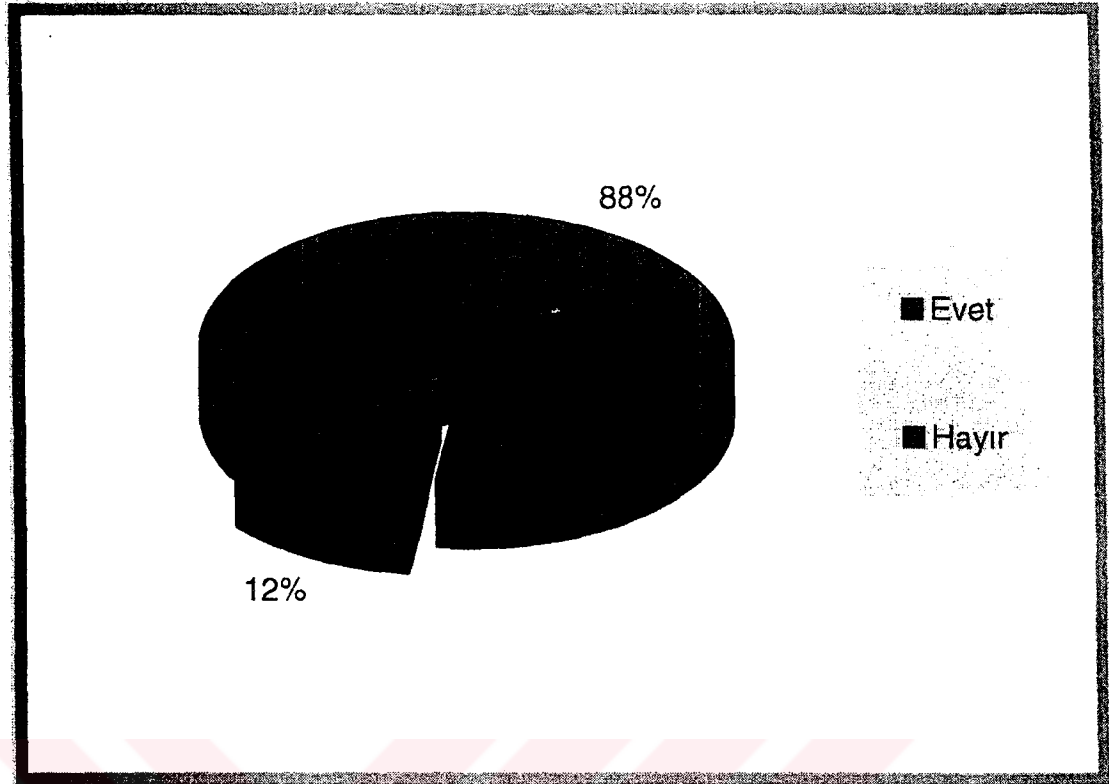
ASO'nun Ankara'da yaptığı ankette, firmaların finansal darboğaz nedenleri incelendiğinde; firmaların % 31,6 'sı işletme sermayesinin hızla arttığını, % 25,3'ü ise kredi maliyetlerinin yüksek bulduklarını belirtmişlerdir³⁸⁰.

2.4.2.12. Satıcı kredisi kullanım durumu

Firmalar genel olarak % 88 oranda satıcı kredisini kullanmaktadırlar. Şekil 2.15.'e göre ankete katılan 50 şirketten 44'ü satıcı kredisini kullandığını, 6'sı ise satıcı kredisini kullanmadığı tespit edilmiştir.

³⁷⁹ Ankara Sanayi Odası, "2003 Yılı'nın Dördüncü Üç Ayında Ankara Sanayi", Asomedia Dergisi, Ocak 2004, (ss.43-46), s.45., Ankara, 2004.

³⁸⁰ Ankara Sanayi Odası, Age., s.46.

Şekil 2.15. Kısa Vadeli Satıcı Kredisine Kullanım Durumu

2.4.2.13. Satıcı kredisine yönelme nedenleri

Ankete katılan firmalar satıcı kredilere yönelme nedenleri önem derecelerine göre sıralandığında, kolaylık seçeneği 44 şirket arasında 28 şirket tarafından birinci sırada önemli bulunmaktadır. Birinci sırada önemli görülen diğer seçenekler sırasıyla, 7 şirket esneklik seçeneğini, 4 şirket formalite azlığı seçeneğini, 4 şirket maliyet düşüklüğü seçeneğini, 1 şirket diğer seçeneği satıcı kredisine yönelme nedeni olarak belirtmiştir.

Esneklik seçeneği 44 şirket arasında 18 şirket tarafından ikinci sırada önemli bulunmaktadır. İkinci sırada önemli görülen diğer seçenekler sırasıyla, 14 şirket formalite azlığı seçeneğini, 10 şirket kolaylık seçeneğini, 2 şirket maliyet düşüklüğü seçeneğini satıcı kredisine yönelme nedeni olarak belirtmiştir.

Formalite azlığı seçeneği 44 şirket arasında 19 şirket tarafından üçüncü sırada önemli bulunmaktadır. Üçüncü sırada önemli görülen diğer seçenekler sırasıyla, 12 şirket esneklik seçeneğini, 9 şirket maliyet düşüklüğü seçeneğini, formalite azlığı seçeneğini, 4 şirket kolaylık seçeneğini satıcı kredisine yönelme nedeni olarak belirtmiştir (Çizelge 2.24.).

Çizelge 2.24. Satıcı Kredilerine Yönelme Nedenleri

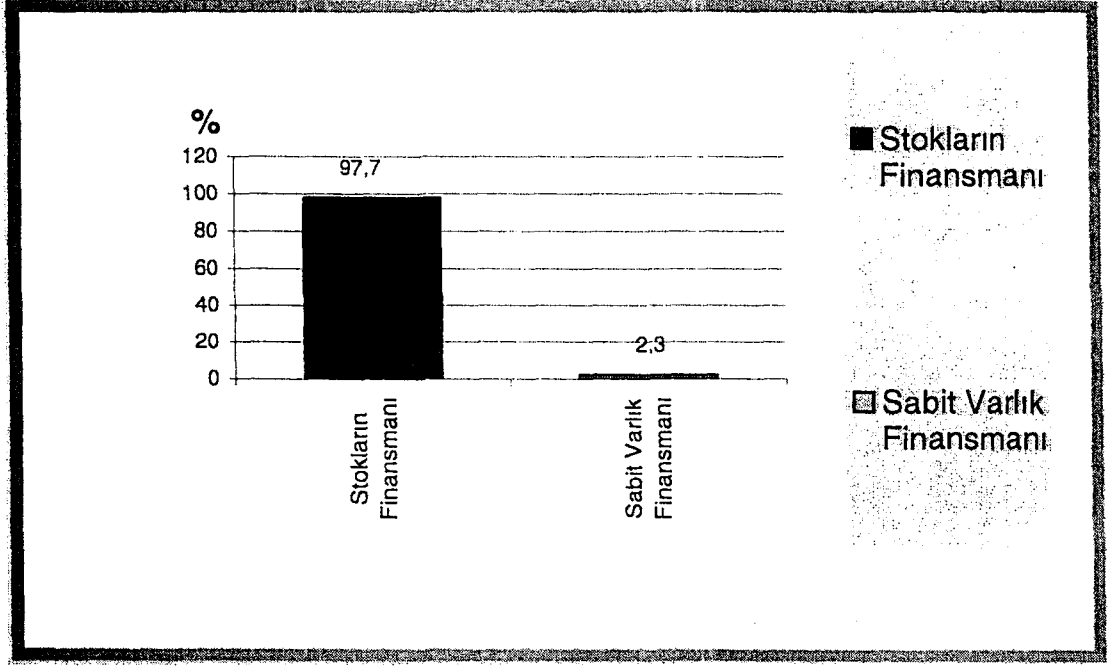
Önem Derecesi	Kolaylık		Esneklik		Formalite Azlığı		Maliyet Düşüklüğü		Diğer		Cevap Veren Şirket Sayısı
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
1	28	63,6	7	15,9	4	9,1	4	9,1	1	2,3	44
2	10	22,7	18	40,1	14	31,8	2	4,5	0	0	44
3	4	9,2	12	27,2	19	43,2	9	20,4	0	0	44

2.4.2.14. Satıcı kredisi kullanım yerleri

Ankete katılan şirketlerin kısa vadeli satıcı kredisi kullanım yeri incelendiğinde, satıcı krediler 44 şirketten 43 şirket tarafından stokların finansmanında kullanılırken, 1 şirket tarafından sabit varlık finansmanında kullanılmıştır (Çizelge 2.25.).

Çizelge 2.25 Satıcı Kredisi Kullanma Yeri

Kullanım Yerleri	Şirket sayısı	Yüzde
Stokların Finansmanı	43	97,7
Sabit Varlık Finansmanı	1	2,3
TOPLAM	44	100

Şekil 2.16. Kısa Vadeli Satıcı Kredisi Kullanım Yeri

2.4.2.15. Şirketlerin hukuki türlerine göre satıcı kredisi kullanım yerleri

Şirketlerin hukuki türlerine göre satıcı kredi kullanımına bakıldığında, satıcı krediler anonim, kolektif ve adi şirketlerden oluşan toplam 20 şirket tarafından stokların finansmanında kullanıldığı görülmektedir.:

Limited şirketlerde ise satıcı krediler, 24 şirket içerisinde 23 şirket tarafından stokların finansmanında, geriye kalan 1 şirket tarafından ise sabit varlık finansmanında kullanıldığı görülmektedir (Çizelge 2.26.).

Çizelge 2.26. Şirketlerin Hukuki Türlerine Göre Satıcı Kredisi Kullanım Yerleri

Şirket Türü	Kullanım Yerleri						Cevap Veren Şirket Sayısı
	Stok Finansmanı		Sabit Varlık Finansmanı		Diğer		
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	
Limited şirket	23	95,7	1	4,3	0	0,0	24
Anonim şirket	13	100,0	0	0,0	0	0,0	13
Kollektif şirket	2	100,0	0	0,0	0	0,0	2
Adi şirket	5	100,0	0	0,0	0	0,0	5
TOPLAM	43	97,7	1	2,3	0	0,0	44

2.4.2.16. Faaliyet alanlarına göre satıcı kredi kullanım yerleri

Şirketlerin faaliyet alanlarına göre satıcı kredi kullanım yerlerine bakıldığında, İmalat ve ticaret, elektronik, otel sektörlerinde % 100 stokların finansmanında, İnşaat sektöründe 6 şirketten 5 şirket tarafından stok finansmanı, 1 şirket tarafından sabit varlık finansmanında kullanıldığı görülmektedir.

Buna göre, firmaların çoğunluğu satıcı kredilerini işletme sermayesinde kullanma eğilimi içersindedirler. Bu firmalar genel olarak % 97,7 ile stokların finansmanında , % 2,3 ile de sabit varlık finansmanında kullanmışlardır (Çizelge 2.27.).

Çizelge 2.27. Şirketlerin Faaliyet Alanlarına Göre Satıcı Kredisi Kullanım Yerleri

Faaliyet alanı	Kullanım Yerleri						Cevap Veren Şirket Sayısı
	Stok Finansmanı		Sabit Varlık Finansmanı		Diğer		
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	
İmalat	18	100,0	0	0,0	0	0,0	18
Ticaret	18	100,0	0	0,0	0	0,0	18
İnşaat	5	83,3	1	16,7	0	0,0	6
Elektronik	1	100,0	0	0,0	0	0,0	1
Toplu Hizmetler	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0
Medikal	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0
Otel	1	100,0	0	0,0	0	0,0	1
TOPLAM	43	97,7	1	2,3	0	0,0	44

2.4.2.17. Şirketlerin finansman bonusu hakkında bilgi durumu

Ankete katılan şirketlerin % 90'nı finansman bonusu hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirtmektedirler. Bu şirketlerin sadece % 10'u finansman bonusu hakkında bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir.

2.4.2.18. Şirketlerin finansman bonosundan yararlanma durumu

Ankete katılan şirketler finansman bonosundan yararlanmamıştır. Başka bir deyişle, şirketler bilançolarında hiçbir şekilde yeni finansman yöntemlerinden birisi olan finansman bonosundan yararlanmamışlardır. Şirketlerin finansman bonoları yararlanmama nedeni olarak, bonolar hakkında % 90'nın haberi olmadığı gerçeği etken olmaktadır.

2.4.2.19. Şirketlerin factoring hakkında bilgi durumu

Ankete katılan şirketlerin % 90'nı factoring hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Şirketlerin sadece % 10'u factoring hakkında bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir.

2.4.2.20. Şirketlerin factoring'den yararlanma durumu

Ankete katılan şirketlerin % 100'ü factoringden yararlanmadıklarını belirtmişlerdir. Yani şirketler hiçbir şekilde yeni finansman yöntemlerinden birisi olan factoringden yararlanmadığı anlaşılmaktadır. Şirketlerin factoringden yararlanmama nedeni olarak, şirketlerin % 90'nın factoringden haberi olmadığı gerçeği anlaşılmaktadır.

2.4.2.21. Şirketlerin varlığa dayalı menkul kıymet bilgi durumu

Ankete katılan şirketlerin % 98'i VDMK yöntemi hakkında bilgi sahibi olmadıklarını ve şirketler VDMK'dan haberdar olmadıklarını ifade etmişlerdir. Şirketlerin sadece % 2'si VDMK hakkında bilgi sahibi olduğunu belirtmişlerdir.

2.4.2.22. Şirketlerin varlığa dayalı menkul kıymetlerden yararlanma durumu

Ankete katılan şirketlerin % 100'ü VDMK'dan yararlanmadıklarını belirtmişlerdir. Başka bir deyişle, şirketlerin yeni finansman yöntemlerinden birisi olan VDMK hiç yararlanmadığı ortaya çıkmaktadır. Şirketlerin VDMK yararlanmama nedeni olarak, VDMK hakkında % 100'ünün haberi olmadığı gerçeği etken olmaktadır..

2.4.2.23. Şirketlerin aktif toplamlarına göre kısa vadeli kredi kullanımı

Şirketlerin aktif toplamlarına göre kısa vadeli kredi kullanımlarına çizelge 2.28'e bakıldığında; aktif toplamı 1-100 milyar TL grubu arasında olanların 15 şirket içersinde 4 şirket kısa vadeli banka kredisini kullandığı, 11 şirketin ise kısa vadeli banka kredisini kullanmadığı belirtilmiştir. Ayrıca aktif toplamı 1-100 milyar TL arasındaki 15 şirketten 13 şirket satıcı kredisini kullandığı, 2 ise şirket satıcı kredisini kullanmadığı belirtilmiştir.

Şirketlerin aktif toplamlarına göre kısa vadeli kredi kullanımlarına bakıldığında ; aktif toplamı 101-500 milyar TL grubu arasında olanların 24 şirket içersinde 8 şirket kısa vadeli banka kredisi kullandığı, 16 şirketin ise kısa vadeli banka kredisini kullanmadığı belirtilmiştir. Ayrıca aktif toplamı 101-500 milyar TL arasındaki 24 şirketten 21 şirket satıcı kredisini kullandığı, 3 ise şirket satıcı kredisini kullanmadığı belirtilmiştir.

Şirketlerin aktif toplamlarına göre kısa vadeli kredi kullanımlarına bakıldığında ; Aktif toplamı 501-1000 milyar TL grubu arasında olanların 5 şirket içersinde 1 şirket kısa vadeli banka kredisi kullandığı, 4 şirketin ise kısa vadeli banka kredisini kullanmadığı belirtilmiştir. Ayrıca aktif toplamı 501-1000 milyar TL arasındaki 5 şirketten 4 şirket satıcı kredisini kullandığı, 1 ise şirket satıcı kredisini kullanmadığı belirtilmiştir.

Şirketlerin aktif toplamlarına göre kısa vadeli kredi kullanımlarına bakıldığında ; Aktif toplamı 1001-5000 milyar TL grubu arasında olanların 3 şirket içersinde 3 şirket kısa vadeli banka kredisi kullanmıştır. Ayrıca aktif toplamı 1001-5000 milyar TL arasındaki 3 şirketten 3 şirket satıcı kredisini kullanmıştır.

Şirketlerin aktif toplamlarına göre kısa vadeli kredi kullanımlarına bakıldığında ; Aktif toplamı 5001 milyar TL ve üstü grubunda olanlardan 3 şirket içersinde 1 şirket kısa vadeli banka kredisi kullandığı, 2 şirket kısa vadeli banka kredisi kullanmamıştır. Ayrıca aktif toplamı 5001 milyar TL ve üstü olanlardan 3 şirketten 3'ü satıcı kredisini kullandığını belirtmiştir.

Çizelge 2.28. Şirketlerin Aktif Toplamlarına Göre Kısa Vadeli Kredi Kullanımı

Çizelge 2.26. ŞİRKETİN AKTİF TOPLAMINA GöRE KISA VADELİ KREDİ KULLANIMI																						
Aktif Toplamı Milyar TL	Kısa Vadeli Kredi Kullanımı																			Cevap Veren Şirket Sayısı		
	Banka Kredisi				Satıcı Kredisi				Finansman Bonosu				Factoring				VDMK					
	EVET		HAYIR		EVET		HAYIR		EVET		HAYIR		EVET		HAYIR		EVET	HAYIR				
	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı		Yüzde	
1-100	4	26,7	11	73,3	13	86,7	2	13,3	0	0,0	15	100	0	0,0	0	0,0	15	100	0	0,0	15	100
101-500	8	33,3	16	66,7	21	87,5	3	12,5	0	0,0	24	100	0	0,0	0	0,0	24	100	0	0,0	24	100
501-1000	1	20	4	80	4	80	1	20	0	0,0	5	100	0	0,0	0	0,0	5	100	0	0,0	5	100
1001-5000	3	100	0	0	3	100	0	0,0	0	0,0	3	100	0	0,0	0	0,0	3	100	0	0,0	3	100
5001 +	1	33,3	2	66,7	3	100	0	0,0	0	0,0	3	100	0	0,0	0	0,0	3	100	0	0,0	3	100
TOPLAM	17	34,0	33	66,0	44	88,0	6	12,0	0	0,0	50	100	0	0,0	0	0,0	50	100	0	0,0	50	100

Çizelge 2.28.'e göre, genelde aktif toplamlar arttığında kısa vadeli banka kredisi kullanım oranı değişen bir seyir izlemiştir. Kısa vadeli banka kredisi kullanım oranı 1-100 milyar TL grubunda % 26,7 iken, 101-500 milyar TL grubunda ise kredi kullanım oranı % 33,3 'e yükselmiştir. Fakat, aktif toplamı 501-1000 milyar TL grubunda kredi kullanım oranı % 20' ye gerilemiş. Aktif toplamı 1001-5000 milyar TL grubunda ise % 100' e yükselmiştir. Aktif toplamı 5001 milyar TL'nin üzerindeki şirketlerde ise kredi kullanım oranı % 33,3 olarak gerçekleşmiştir.

Bununla birlikte satıcı kredisi kullanım oranı aktif toplamlar arttıkça yükselişe geçmiştir. Yani, 1-100 milyar TL grubunda % 86,7 olan satıcı kredisi kullanım oranı, 101-500 milyar TL grubunda % 87,5'a yükselmiştir. Aktif toplamı 501-1000 milyar TL grubunda olanların satıcı kredisi kullanım oranı % 80'e gerilemiş ve daha sonraki gruplarda satıcı kredisi kullanım oranı % 100 olarak gerçekleşmektedir. O halde aktif toplamlar arttıkça şirketlerde satıcı kredisi kullanım oranı artmış bulunmaktadır (Çizelge 2.28).

2.4.2.24. Şirketlerin faaliyet alanlarına göre kısa vadeli kredi kullanımı

Genel olarak faaliyet alanlarına göre kısa vadeli krediler incelendiğinde, çizelge 2.29'a göre, imalat sektöründe 18 şirketten 8 şirket kısa vadeli banka kredisi kullandığı, 10 şirket ise kısa vadeli banka kredisi kullanmamıştır. Ayrıca imalat sektörünün tamamı satıcı kredisi kullanmaktadır.

Ticaret sektöründe 21 şirketten 4 şirket kısa vadeli banka kredisi kullandığı, 17 şirket kısa vadeli banka kredisi kullanmadığı ortaya çıkmaktadır. Ayrıca ticaret sektöründe 18 şirket satıcı kredisi kullanmakta iken 3 şirket satıcı kredisi kullanmamaktadır.

İnşaat sektöründe 6 şirketten 3 şirket kısa vadeli banka kredisi kullandığı, 3 şirket ise kısa vadeli banka kredisi kullanmadığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca bu sektörde şirketlerin tamamı satıcı kredisi kullanmıştır.

Elektronik sektörde 2 şirketten 2'si kısa vadeli banka kredisi kullanmıştır. Ayrıca 2 şirketten 1'i satıcı kredisi kullandığı, diğeri ise satıcı kredisi kullanmadığı ortaya çıkmıştır.

Toplu hizmetler sektöründe 1 şirket kısa vadeli banka kredisi kullanmıştır. Fakat, aynı şirket satıcı kredisi kullanmamıştır.

Medikal sektöründe 1 şirket ne kısa vadeli banka kredisi ne de satıcı kredisi kullanmaktadır.

Otel sektöründe 1 şirketten hem kısa vadeli banka kredisi hem de satıcı kredisi kullanmaktadır (Çizelge 2.29.).

Çizelge 2.29. Şirketlerin Faaliyet Alanlarına Göre Kısa Vadeli Kredi Kullanımı

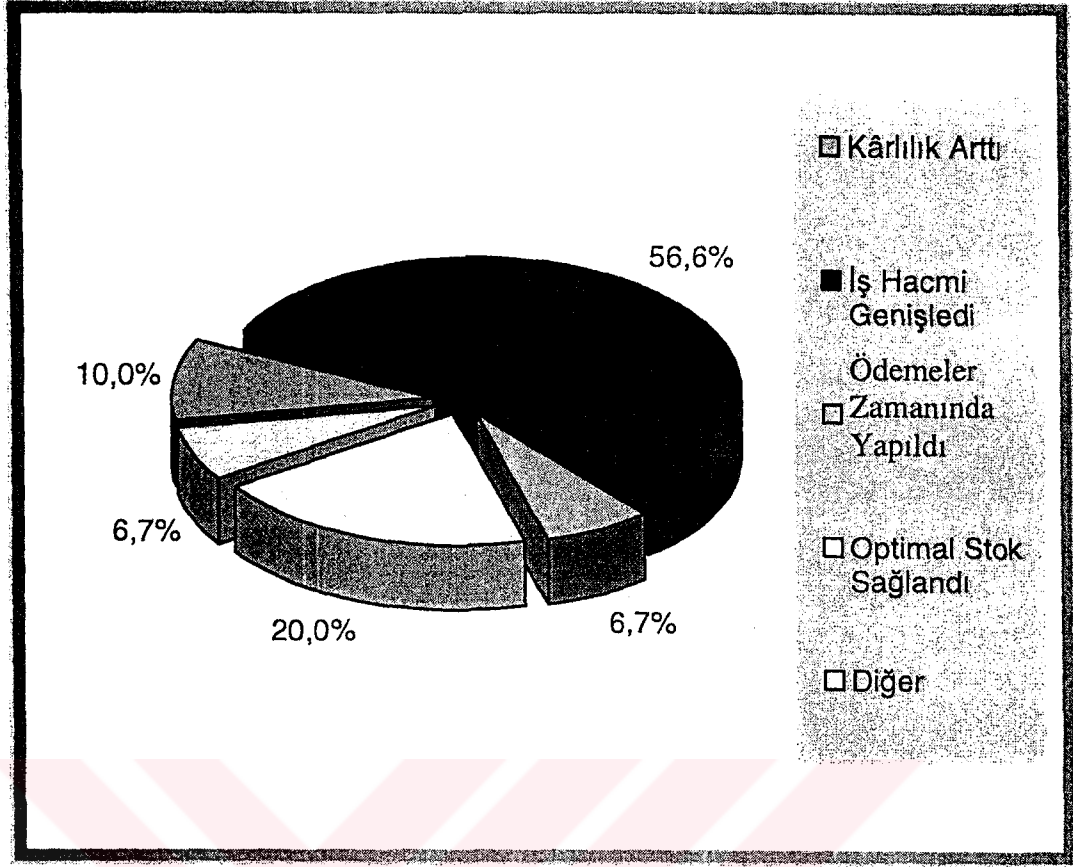
Şirket Türü		Kısa Vadeli Krediler																		Cevap Veren Şirket Sayısı						
		Banka Kredisi						Saucı Kredisi						Finansman Bono'su							Factoring					
		EVET			HAYIR			EVET			HAYIR			EVET			HAYIR				EVET			HAYIR		
		Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde		Şirket Sayısı	Yüzde	Şirket Sayısı	Yüzde		
İmalat		8	44.4	10	55.6	18	100	0	0.0	0	0.0	18	100	0	0.0	0	0.0	18	100	0	0.0	0	0.0	18	100	18
Ticaret		4	19.0	17	81.0	18	85.7	3	14.3	0	0.0	21	100	0	0.0	0	0.0	21	100	0	0.0	0	0.0	21	100	21
İnşaat		3	50.0	3	50.0	6	100	0	0.0	0	0.0	6	100	0	0.0	0	0.0	6	100	0	0.0	0	0.0	6	100	6
Elektronik		0	0.0	2	100	1	50.0	1	50	0	0.0	2	100	0	0.0	0	0.0	2	100	0	0.0	0	0.0	2	100	2
Toplu Hizmetler		1	100	0	0.0	0	0.0	1	100	0	0.0	1	100	0	0.0	0	0.0	1	100	0	0.0	0	0.0	1	100	1
Medikal		0	0.0	1	100	0	0.0	1	100	0	0.0	1	100	0	0.0	0	0.0	1	100	0	0.0	0	0.0	1	100	1
Otel		1	100	0	0.0	1	100	0	0.0	0	0.0	1	100	0	0.0	0	0.0	1	100	0	0.0	0	0.0	1	100	1
TOPLAM		17	34.0	33	66.0	44	88.0	6	12.0	0	0.0	50	100	0	0.0	0	0.0	50	100	0	0.0	0	0.0	50	100	50

2.4.2.25. Kullanılan kısa vadeli kredilerin firma üzerindeki olumlu etkileri

Ankete katılan şirketlerin kullandıkları kredilerin firma üzerindeki olumlu etkileri incelendiğinde, olumlu etkilere toplam 30 şirketten 17 şirket iş hacmi genişledi, 6 şirket optimal stok sağlandı, 3 şirket kârlılık arttı, 2 şirket ödemeler zamanında yapıldı, 2 şirket diğer olarak ifade etmiştir (Çizelge 2.30.).

Çizelge 2.30. Kullanılan Kısa Vadeli Kredilerin Firma Üzerindeki Olumlu Etkisi

Olumlu Etkiler	Şirket Sayısı	Yüzde
Kârlılık Arttı	3	10,0
İş Hacmi Genişledi	17	56,7
Optimal Stok Sağlandı	6	20,0
Ödemeler Zamanında Yapıldı	2	6,7
Diğer	2	6,7
TOPLAM	30	100

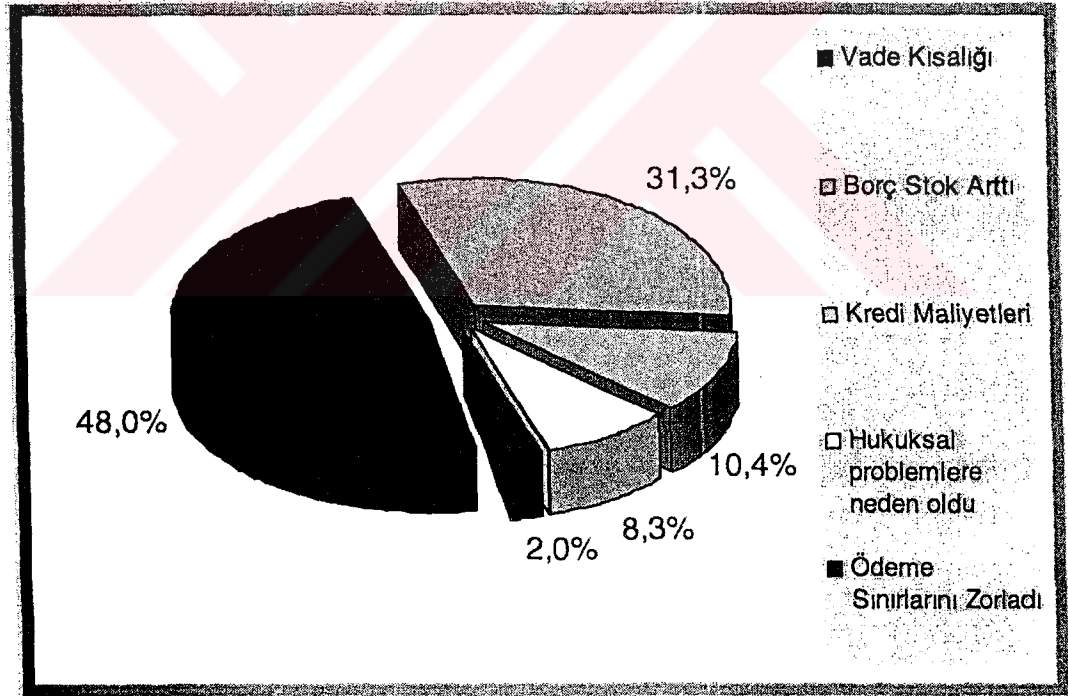
Şekil 2.17. Kullanılan Kısa Vadeli Kredinin Firma Üzerindeki Olumlu Etkisi

2.4.2.26. Kısa vadeli kredilerin firma üzerindeki olumsuz etkileri

Ankete katılan şirketlerin kullandığı kısa vadeli kredilerin firma üzerindeki olumsuz etkileri incelendiğinde, şirketlerin 23'ü vadenin kısa olduğunu, 15'i borç stokunun arttığını, 5'i kredi maliyetlerinin ödeme sınırlarını zorladığını, 4'ü hukuki problemlere neden olduğunu, 1'i ise kredinin ödemeyi zorlaştırdığını belirtmişlerdir (Çizelge 2.31).

Çizelge 2.31. Kısa Vadeli Kredilerin Firma Üzerindeki Olumsuz Etkisi

Olumsuz Etkiler	Şirket Sayısı	Yüzde
Borç Stok Arttı	15	31,3
Kredi Maliyetleri	5	10,4
Ödeme Sınırlarını Zorladı	1	2
Hukuksal problemlere neden oldu	4	8,3
Vade Kısıtlılığı	23	48
TOPLAM	48	100

Şekil 2.18. Kısa Vadeli Kredinin Firma Üzerindeki Olumsuz Etkisi

SONUÇLAR

Küreselleşmeyle birlikte yeni dünya düzeninde iletişim, bilgi teknolojilerin hızla gelişmesi ve ulaştırma olanaklarının hızla artması, finansal yönetim anlayışında değişmelere yol açmıştır. Uluslararası rekabetin yoğunlaştığı günümüzde, firmalar en kısa zamanda küresel ekonomiye entegre olması zorunlu hale gelmiştir. Ülkemizde imalat sanayinin % 99'u KOBİ ölçeğindedir. Söz konusu firmaların istihdamdaki payları % 55, toplam yatırımlarda payları ise % 30 olarak gerçekleşmiştir. Fakat, bu firmaların toplam krediler içerisindeki payı % 5'i bulmaktadır. Bundan dolayı ülke ekonomisine büyük katkıları olan bu firma ölçeklerinin küresel ekonomiye uyumlaştırılması gerekmektedir (Güler Aras, 2001: 73-75). Bunda finansman desteğinin rolü büyüktür.

Uluslararası para ve sermaye piyasalarının gelişmesi, rekabetin yoğunlaşması firmaları yeni finansman yöntemleri bulmaya itmiştir. Ayrıca, yüksek enflasyon ve belirsizlik ortamı firmaların gelecekle ilgili planlama yapmaları zorlaştırmıştır. Bu şekilde firmaların uzun vadeli fon bulmaları engellenmiş bulunmaktadır. Bu yüzden firmalar daha ziyade kısa vadeli kredi kullanmaktadırlar. Ancak enflasyonist baskıların ve yüksek faiz uygulamasının yoğunluk kazandığı dönemlerde, uzun vadeli fon sunumu azaldığından kredi kurumları, satıcı firmalar daha çok kısa vadeli fon sağlamayı tercih etmekte ve fiyatlar genel seviyesinin yükselmesi ile de firmaların işletme sermayesi ihtiyaçları artmaktadır.

Bu bakımdan bu dönemlerde kısa vadeli kredi kullanımı ağırlık kazanmaktadır. Zira, firmaların varlık finansmanı içerisinde kısa vadeli kredi kullanım payı giderek artmasına karşın, uzun vadeli fon kaynak kullanım payının azaldığı gözlenmektedir.

Kısa vadeli krediler genellikle bir yıl içinde ödenmesi gereken ve işletme sermayesi finansmanında kullanılan borçlar olarak ifade edilmektedir. Kısa vadeli kredi kaynakları; satıcı kredisi, banka kredisi, finansman bonusu, factoring, varlığa dayalı menkul kıymetler ve diğerleridir.

Ülkemizde firmaların kullandıkları fon kaynakları incelendiğinde, kısa vadeli kredi kullanımının, uzun vadeli fon kullanımına göre daha fazla olduğu

görüldür. Firmaların mali tablolarında izlenen bu duruma genellikle kreditorlerin firma yaklaşımları ve genel ekonomik konjonktürün etkili olduğu söylenebilir.

Ülkemizde firmalar aktif varlık finansmanında ilk sırada öz kaynak kullanımını tercih etmektedirler. Bu durum, İstanbul Sanayi Odasının “Ekonomik Durum Tespiti” anket çalışmasında net olarak görülmektedir. Ankete göre, firmaların özkaynak kullanım oranı % 83,6’nın üzerinde bulunmaktadır. Bunda, 1990’lı yılların başlarından itibaren yaşanan ve derin izler bırakan ekonomik krizler ve yüksek finansman maliyetleri etkili olmuştur.

Özkaynak kullanım oranı, araştırma konusu olan firmalarda % 90’ın üzerinde olup özellikle işletme sermayesi finansmanında birinci sırada önemli bulunmuştur.

Yabancı kaynak olarak da öncelikle satıcı firmaların opsiyonları ile banka kredilerinin kullanıldığını belirtmek mümkündür. Ancak, firmalar özellikle kredi bulmada bir çok problemle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu problemler anket araştırmasıyla ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır.

Erzincan’da kısa vadeli kredi kullanım durumunu ortaya çıkarmak amacıyla yapılan bu çalışmada, firmalar % 88 oranında satıcı kredisi kullandığı görülmüştür. Ayrıca firmalar kısmen banka kredisi kullandığı ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda, Erzincan ilindeki firmaların finansman bonusu, factoring ve varlığa dayalı menkul kıymetlerden haberi olmadıkları ortaya çıkmıştır.

Kısa vadeli banka kredisi kullanan firmalar, kredileri daha çok stokların finansmanında ve teminat vermede kullanmaktadırlar. İmalat sektöründe kısa vadeli kredilerin % 62,5’u stok alımında kullanılmaktadır. Kredi maliyetlerinin yüksek olması, yönetim tercihi ve bürokratik işlemler ile teminatların ağır oluşu, firmaların kısa vadeli kredilere yönelmeme nedenleri arasında sayılabilir.

Firmalar aşırı ölçüde satıcı kredilerinden yararlanmaktadır. Kolaylık, esneklik, formalite azlığı ve maliyet düşüklüğü, firmaların satıcı kredilerini sıkça kullanmalarına neden teşkil etmektedir. Araştırmanın yapıldığı firmalarda satıcı kredileri genellikle % 97,7 ile stokların alımında kullanılmaktadır.

Sonuç olarak; elde edilen bilgilere göre, firmaların finansman bonusu, factoring ve varlığa dayalı menkul kıymetler hakkında yeterli bilgiye sahip

oldukları söylenemez. Bu durum, Erzincan' ilinde yeni finansman teknik kullanımının hiç gelişmediğinin bir göstergesidir.

Kısa vadeli kredi kullanımının yeterli düzeyde olmaması, firmaların finansmanda alternatif finansman kaynaklarına yönelmeyişi gerçeği yatmaktadır. Bu gerçeğin altında yatan nedenler, onların bilgi eksikliği, küçük ölçek sayılmaları ve riske girmekten çekinmeleri sayılabilir.

Kısa vadeli kredilerle ilgili yapılan araştırmada elde edilen sonuçların ışığında firmalara yönelik öneriler şu şekilde sıralanabilir:

-Erzincan'daki firmalar çok küçük ölçekte faaliyette bulunduğundan dolayı muhasebe ve finansman departmanına sahip değildir. Muhasebe işlemleri bağımsız Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler tarafından dışarıdan yürütülmektedir. Bu da muhasebe ve finansman konusunda bilgili uzman elamanların istihdam edilmediği anlamına gelmektedir. Bu yüzden, öncelikle firmalarda en az lisans mezunu ve yeterli deneyime sahip yönetici ile finansman konusunda bilgili elamanların çalıştırılması yararlı olacaktır.

-Firmalar işletme sermayesi konusunda sıkıntı çekmektedirler. Bu yüzden, kredi alma ve kullanım konusunda bankalarla işbirliğine girmeleri yararlı olacaktır. Ayrıca KOBİ ve Halk Bankası kredilerinin bu firmalara kullandırılması, hükümet programlarında yer alması yerinde bir karar olacaktır.

-Yeni finansman yöntemleri olan finansman bonusu, factoring, ve varlığa dayalı menkul kıymetler, firmalar tarafından tanınmadığından, bu konuda üniversite-Ticaret ve Sanayi Odaları işbirliğiyle ilgili firmalara finansman bilgileri aktarılmalıdır.

-Şirketlerin yaşadığı finansman sorunlarının çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Özellikle şirketlere uygun maliyette fon sağlama olanağı sunulmalıdır. Ayrıca, girişimci ile firmalara devlet sübvansiyonların verilmesi tavsiye edilebilir.

-Marmara bölgesi dışında kalan özellikle Doğu Anadolu Bölgesinin toplam kredilerden aldığı payın artırılması gerekmektedir. Bu yüzden, bankaların verecekleri kredilerin belirli bir tutarının bu bölgelere aktarması yasalarla zorunlu hale getirilmelidir.

KAYNAKLAR

- Akbank, Krediler Ders Kitabı, Akbank Eğitim Müdürlüğü, 2001.
- Akgüç, Öztin; Finansal Yönetim, Muhasebe Enstitüsü Yayın No:65, Yenilenmiş 7. Baskı, Avcıol Basım, İstanbul, 1998.
- “Bankacılık”, Banka maliye ve Ekonomik Yorumlar Dergisi, (ss. 37-86), Yıl: 38, Eylül 2001.
- Kredi Taleplerinin Değerlendirilmesi, Genişletilmiş 6. Bası, Arayış Yayıncılık, İstanbul, 2000.
- Aksoy, Yerli ve Uluslar Arası Finansal Kaynaklar ve Yatırım Politikası, Ankara, 1998.
- Alkin, Erdoğan, İktisat, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1992.
- Aras, Güler, Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigorta Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1995.
- “KOBİ’lerin Sermaye Piyasası Yoluyla Fon Sağlama Olanakları: Tezgahüstü Piyasalar ve Risk Sermayesi Modeli” I.Orta Anadolu Kongresi, (ss.73-84.), 18-21 Ekim, Nevşehir 2001.
- Ataç, Kuter, “Bir Finansman Yöntemi: Factoring” Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler fakültesi Dergisi, Cilt.9, (ss. 59-65), Ankara, 1991.
- Arnold, Gleen, Corporate Financial Management, Prentice Hall, England, 1998.
- Aydın, Nurhan-Coşkun, Metin-Bakır, Hasan-Ceylan, Ali-Başar, Mehmet; Finansal Yönetim, Anadolu Üniversitesi AOF, Yayın No:779, Eskişehir, 2003.
- Berk, Niyazi; Finansal Yönetim, 6. Baskı, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2002.
- Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi, 3. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul.
- Bolak, Mehmet; İşletme Finansı, Gözden Geçirilmiş İlaveli Yeni Baskı Birsen Yayınevi, İstanbul, 2000.

- Brigham, Eugene F., Finansal Yönetimin Temelleri, Cilt-I Ankara Üniversitesi Yayınları No:206, Çev.: Özdemir Akmut-Halil Sarıaslan, Ankara, 1996.
- Fundamentals of Financial Management, Forth Edition, The Dryden Pres, New York , 1986.
- Ceylan, Ali, İşletmelerde Finansal Yönetim, Ekin Kitabevi, 8. Baskı, Bursa, 2003.
- Finansal Teknikler, Genişletilmiş Üçüncü Basım, Ekin Kitabevi, Bursa, 1998.
- Finansal Teknikler, Genişletilmiş Beşinci Baskı, Ekin Kitabevi, Bursa, 2003.
- Dağlı, Hüseyin, Sermaye Piyasası ve Portföy Analizi, Derya Kitabevi, Eser Ofset, Trabzon, 2000.
- Droms, William G., Finance and Accounting for Nonfinancial Managers, Fourth Edition, Wesley Longham inc., 1998.
- Emery, Douglas R.; Finnerty, John D., Corporate Financial Management, Prentice Hall, New Jersey, 1997.
- Erdemol, Haluk, Akbank Ekonomi Yayınları, İstanbul, 1992.
- Gülmüş, Bülent, Krediler, Garanti Eğitim Merkezi, Yayın No: 17, 1989.
- İGEME Ticari Terimler Sözlüğü, Ankara, 2000.
- İpekten, O. Berna, Sermaye Piyasası (Ders Notları), Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Z. Fındıkoğlu Araştırma Merkezi, Yayın No: 214, Erzurum, 1999.
- Karacaer, Semra; Gönenç, Halit, “KOBİ’lerde İşletme Sermayesi Yönetimi: Büyük Ölçekli İşletmelerde Bir Analiz” I Orta Anadolu Kongresi- Nevşehir, T.C. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı-KOSGEB Yayını, (ss. 17-34) Ekim 2001.
- Karadağ, Nihat, Tüketici Finansman Şirketlerinin Varlığa Dayalı Menkul Kıymet İhracı, SPK, Yayın No: 84, Ankara, 1997.
- Kılıçoğlu, H.Ahmet, “İhracatın Merkez Bankası Türk Eximbank” , Dış Ticaret Dergisi, Yıl:1 Sayı:3, (ss. 120-125) Mayıs-Haziran, 2002.

- Keown, Arthur J., Martin, John D., Petty, J. William; Scott, David F., Financial Management: Principles and applications, Ninth Edition, Prentice Hall, New Jersey.
- Kolb, Rodriquez, Roberto W.- Ricardo J., Finansal Yönetim II, II Baskı, Çev: Ali İhsan Karacan, SPK Yayın No:35, Pelin Ofset, Ankara, 1996.
- Müftüoğlu, M. Tamer, Türkiye’de Küçük ve orta Ölçekli İşletmeler KOBİ’ler, Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar : 10, Turhan Kitabevi, 5. Baskı, Ankara, 2002.
- Onursal, Erkut, “Dış Ticaretin Finansmanında Factoring ve Factoringin Hukuki Çevresi”, Yıl 6, sayı 22, (ss.65-84) , 2001.
- Öçal, Çolak, Tezer- Ö. Faruk, Finansal Sistem ve Bankalar, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 1999
- Önal, Yıldırım B., Türkiye’de Endüstri İşletmelerinin Müşteri Finansmanında Kullandıkları Tekniklerin Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi, SPK Yayın No: 112, Ankara, 1998.
- Özdemir, Muharrem, Finansal Yönetim, Türkmen Kitabevi, 2. Baskı, İstanbul, 1999.
- Parasız, İlker, Modern Bankacılık Teori ve Uygulama, Banksis Yayınları No: 82, İstanbul, 2000.
- Pamukçu, Ali Bülent, Finans Yönetimi, Der Yayınları, İstanbul, 1999.
- Seyidoğlu, Halil, Uluslar Arası Finans, Güzem Yayınları, No: 8, İstanbul, 1998.
- Shim, Jae K.; Siegel, Joel G., Theory and Problems of Managerial Finance, McGraw- Hill Inc. Newyork, 1982.
- Sprecher, C.Ronald, Introduction to Investment Management, Houghton Mifflin Company, Boston, 1975.
- Şimşek, M. Şerif, İşletme Bilimlerine Giriş, Nobel Yayın dağıtım, Yenilenmiş 5. baskı, Ankara, 1998.
- Tandoğan, Burhanettin; Risk Analizi Tekniklerine Yönelik Finansal Tablolar Analizi ve Finansman Yöntemlerinin Değerlendirilmesi, Bursa, 2002.

- Temir, Bahşayış Erkan, Nurhan; Şirketler Kesiminin Finansman Eğilimleri Anketi Sonuçları-1996 İlk Baskı, SPK Yayın No: 126, Ankara, 1998.
- TOBB “Finansın Yeni Yıldızı: Factoring” Ekonomik Forum, Yıl:9, sayı:103, (ss. 44-47), 15 Mart-15 Nisan, 2002.
- Türk Eximbank, “Dış Ticaretin Finansmanında 10. Yıl”, Aksoy Matbaacılık A.Ş. Kasım 1997,
- Türko, R. Metin, Finansal Yönetim, II Baskı, Alfa Yayınları No: 536, İstanbul, 2002.
- Uzunoglu, Sadi, Yeni Finansman Teknikleri, Geliştirilmiş 2. Baskı, Strata, İstanbul, 1998.
- Vale, Philp A., Financial Management Handbook, Third Edition, England, 1988.
- Yüksel, Ali Sait, Para Bulma ve Yatırım, 2. Baskı, İstanbul, 1977.
- Yüksel, Ali Sait; Yüksel, Aslı; Yüksel, Ülkü, Banka Yönetimi El Kitabı, I Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 2002.

Diğer Kaynaklar

Maliye Postası Dergisi

SPK Mevzuatı

Resmi Gazete, [www. Hazine gov.tr](http://www.Hazine.gov.tr).

www.Kobinet.org.tr/hizmetler/bilgibankasi/ekonomi/OAKDOCS_01.03.2004.

www.Ydk.gov.tr/seminerler/turkiyede_yid_modeli.html. 01.03.2004.

EKLER**KISA VADELİ KREDİ KULLANIMININ TESPİTİNE İLİŞKİN****ANKET FORMU****ANKET FİRMALAR HAKKINDA GENEL BİLGİLER İLE KISA VADELİ KREDİ KULLANIMINA İLİŞKİN SORULARDAN OLUŞMAKTADIR.**

Anket formu doldurulmadan önce sorulara ait açıklamaları dikkatle okuyunuz. Soruların yanıtlanmasında ilgili kutulara (x) işareti koyunuz. 5 seçenekli önem sırası istenen sorularda ilgili kutulara (), tercih sıranıza göre, en önemli gördüğünüz seçeneğe sırayla 5,4,3,2 ve en az önemli seçeneğe 1 yazınız. 3 seçenekli önem sırası istenen sorularda ilgili kutulara (), tercih sıranıza göre, en önemli gördüğünüz seçeneğe sırayla 3,2 ve en az önemli seçeneğe 1 yazınız. Ancak, firmayla ilgili olmayan seçenekleri işaretlemeyiniz.

Örnek a (3) b (5) c (1) d (4) e (2) gibi.

GENEL BİLGİLER

1-Firmanızın şirket türü a () Limited b () Anonim c () Kollektif d () Adi Komandit e () Adi şirket

2-Faaliyet alanı a () İmalat b () Gıda c () Madencilik d () İnşaat e () Ticaret f () Otel ve Lokanta g () Mali kuruluş ve Sigorta h () Toplu Hizmetler ı () Diğer.....

3-Firmanızın ortak sayısı a () 1-9 b () 10-25 c () 26-50 d () 51-100 e () 101+

4-Firmanızda çalışan işçi sayısı a () 1-5 b () 6-9 c () 10-24 d () 25-49 e () 50-99 f () 100+

5-Bilanço aktif toplamınız 2002 Yılı (Milyar TL)

a () 1-100 b () 101-500 c () 501-1.000 d () 1.001-5.000 e () 5.001+

6-Ödenmiş sermaye tutarınız 2002 Yılı (Milyar TL)

a () 1-100 b () 101-250 c () 251-500 d () 501-1.000 e () 1.001+

7-Firmanızın karşılaştığı genel sorunlardan 5 seçeneği önem sırasına göre sıralayınız?

a () Finansal sorunlar b () Yönetim sorunları

c () Üretim sorunlar (Standardizasyon, kalite vs..)

d () Pazarlama sorunları e () Tedarik sorunları

f () Bilgi eksikliği sorunları g () Diğer, belirtiniz.....

8-Firmanızın finansal sorunlarına neden olan faktörlerden 5 seçeneği önem sırasına göre sıralayınız?

- a () Özkaynak yetersizliği b () Enflasyon
 c () Yenileme yatırımları d () Kredilerdeki sınırlılık
 e. () Finansman maliyetlerinin yüksekliği f () Rekabet
 g. () Beklenmeyen ödemeler h. () Diğer, belirtiniz.....

9- Firmanızda finansal kararları veren sorumlu birim hangisidir?

- a () Yönetim kurulu b () Genel müdür c () Finansman/Mali işler müdürü
 d () Muhasebe müdürü e () Diğer, belirtiniz.....

10-Finansman seçimini etkileyen ve yönlendiren faktörlerden 5 seçeneği önem sırasına göre sıralayınız?

- a () Finansman maliyeti b () Finansman vade
 c () Genel ekonomik koşullar d () Bankanın tavsiyesi
 e () Şirketin borçlanma politikası f () Diğer, belirtiniz.....

KISA VADELİ KREDİLER

11-Kısa vadeli kredilere ihtiyaç duyma nedenlerinden 3 seçeneği önem sırasına göre sıralayınız.

- a () Mevsimlik ihtiyaçlar b () Büyüme c () Geçici, beklenmeyen fırsatlar
 d () Stok ve alacakların devir hızlarının düşük olması e () Ekonomik hayattaki gelişmeler

12-Firmanızdaki işletme sermayesi ihtiyacını karşılamada hangi kaynaklara başvurmaktaısınız?

(Aşağıdaki 5 seçeneği önem sırasına göre sıralayınız. Ancak, kullanmadığınız kaynakları işaretlemeyiniz)

- a () Kısa vadeli banka kredileri b () Orta ve uzun vadeli banka kredileri

- c () Satıcı kredileri d () Komşu tacirlerden borç alımları
 e () Sermaye artışları f () Finansman bonoları
 g () Factoring/Forfaiting h () Varlığa dayalı menkul kıymet karşılığı
 kredi temini
 i () Öz kaynaklar
 j () Aile/Akraba yardımlarına başvuru
 k () Diğer, belirtiniz.....

13- Aşağıdaki kısa vadeli kredilerden 'uygun maliyet açısından', en önemli seçeneği işaretleyiniz.

- a () Banka kredisi b () Satıcı kredisi c () Factoring/Forfaiting d () Finansman bonosu
 e () Varlığa dayalı menkul kıymet

14- Aşağıdaki kısa vadeli kredilerden 'elde etme kolaylığı açısından', en önemli seçeneği işaretleyiniz.

- a () Banka kredisi b () Satıcı kredisi c () Factoring/Forfaiting d () Finansman bonosu
 e () Varlığa dayalı menkul kıymet

KISA VADELİ BANKA KREDİLERİ

15-Kısa vadeli banka kredisi ile fon sağlıyor musunuz? a () Evet b () Hayır
 (Cevap hayır ise 21.soruya geçiniz)

16-Genel olarak en çok yararlandığınız kredi şekli hangisidir?

- a () Ticari kredi b () Endüstriyel kredi c () Yapı ve onarım kredisi d ()
 Diğer belirtiniz.....

17-Firmanız aşağıdaki kısa vadeli banka kredi türlerinden hangisini tercih etmektedir?

- a () Nakit krediler b () Nakit olmayan krediler c () Reeskont krediler
 d () Dış ticaret kredileri

18-Kredi karşılığında bankaya teminat verirken en çok neyi tercih etmektesiniz?

a () Kefalet b () İpotek c () Nakit mevduat karşılığı d () Diğer, belirtiniz.....

19-Kısa vadeli banka kredisi ile borçlanma nedenlerinden 3 seçeneği önem derecesine göre sıralayınız?

a () Fonun kolay sağlanması b () Az maliyetli olması c () Vade olarak ayarlanabilme esnekliğinin olması

d () Firmanın kredi itibarını yükseltmesi e () Diğer, belirtiniz.....

20-Kısa vadeli banka kredilerini en çok nerede kullanıyorsunuz ?

a () Alacakların finansmanında b () Stokların finansmanında c () Vadesi gelen borçların ödenmesinde

d () Hisse senedi/tahvil alımında e () Sabit varlık finansmanında f () Diğer, belirtiniz.....

21-Kısa vadeli banka kredisi ile borçlanmaya yönelmemenizin nedenlerinden 3 seçeneği önem sırasına göre sıralayınız?

a () İhtiyaç duyulmaması b () Kredi maliyetlerin yüksek olması
c () Teminat koşullarının ağır olması d () Bürokratik işlemlerin çok olması
e () Kredilerin yetersiz kalması f () Bankaların seçici davranması
g () Diğer, belirtiniz.....

SATICI KREDİSİ

22-Kısa vadeli satıcı kredisi ile fon sağlıyor musunuz?a ()Evet b ()Hayır (Cevap hayır ise 25.soruya geçiniz)

23-Kısa vadeli satıcı kredisi ile borçlanma nedenlerinden 3 seçeneği önem sırasına göre sıralayınız?

a () Kolay elde edilmesi b () Esneklik c () Formalite azlığı
d () Maliyet düşüklüğü e () Diğer, belirtiniz.....

24-Kısa vadeli satıcı kredisini en çok nerede kullanıyorsunuz?

a () Stokların finansmanında b () Sabit varlık finansmanında
c () Diğer, belirtiniz.....

32- Factoring hakkında bilginiz varsa, onlardan yararlanıyor musunuz?

a () Evet b () Hayır (Cevap hayır ise 35. soruya geçiniz)

33-Factoring yoluyla borçlanma nedenlerinden 3 seçeneği önem sırasına göre sıralayınız?

a () Finansman sağlanması b () Rizikonun factoring şirketinin üstlenmesi
c () Hizmet yükünün factoring şirketinde kalması (Alacak yönetimi, defter tutma danışmanlık vs.) d () Diğer, belirtiniz.....

34-Factoring ile sağladığınız fonu en çok nerede kullanıyorsunuz ?

a () Alacakların finansmanında b () Stokların finansmanında
c () Vadesi gelen borçların ödenmesinde d () Hisse senedi/tahvil alımında
e () Sabit varlık finansmanında f () Diğer, belirtiniz.....

35-Factoring ile borçlanmaya yönelmeme nedenlerinden en önemli seçeneği işaretleyiniz?

a () İhtiyaç duyulmaması b () Maliyetlerin yüksek olması
c () Alacakların satılması risk göstergesi sayılması
d () Uygun bir garantör bankanın bulunmayışı e () Diğer, belirtiniz.....

VARLIĞA DAYALI MENKUL KIYMET

36-Varlığa dayalı menkul kıymet hakkında bilginiz var mı?

a () Bilgim var b () Bilgim yok (Cevap b seçeneği ise 41. soruya geçiniz)

37-Varlığa dayalı menkul kıymet hakkında bilginiz varsa, onlardan yararlanıyor musunuz? a () Evet b () Hayır (Cevabınız hayır ise 40.soruya geçiniz)

38-Varlığa dayalı menkul kıymet yoluyla borçlanma nedenlerinden 3 seçeneği önem sırasına göre sıralayınız?

a () Daha az maliyetli olması b () İşlem kolaylığı
c () Alternatif finansman kaynağı olması d () Denemek ve ileride karşılaştırmak
e () Diğer, belirtiniz.....

39-Varlığa dayalı menkul kıymet yoluyla sağladığınız fonu en çok nerede kullanıyorsunuz ?

a () Alacakların finansmanında b () Stokların finansmanında
c () Vadesi gelen borçların ödenmesinde d () Hisse senedi/tahvil alımında
e () Sabit varlık finansmanında f () Diğer, belirtiniz.....

40-Varlığa dayalı menkul kıymet ile borçlanmaya yönelmeme nedenlerinden en önemli seçeneği işaretleyiniz?

- a () İhtiyaç duyulmaması b () Maliyetlerin yüksek olması
c () Fonun nereden karşılanacağı hakkında bilgim yok
d () Diğer, belirtiniz.....

41-Genel olarak kısa vadeli kredilerin firmanız üzerindeki en önemli olumlu etki hangisidir ?

- a () Karlılığı artırdı b () İş hacmi genişledi
c () Optimal stok sağlandı d () Ödemeler zamanında yapıldı
e () Diğer, belirtiniz.....

42- Genel olarak kısa vadeli kredilerin firmanız üzerindeki en önemli olumsuz etki hangisidir?

- A () Borç stoku arttı b () Kredi maliyetleri ödeme sınırlarını zorladı
c () Hukuksal problemlere neden oldu d () Diğer, belirtiniz.....

ÖZGEÇMİŞ

1971 yılında Ağrı'da doğdu. İlköğretim ve orta öğrenimini Ağrı'da tamamladı. 1988 yılında başladığı Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümünü 1992 yılında tamamladı.

1998 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe ve Finansman Bilim Dalında yüksek lisans eğitimini tamamladı. Aynı yıl aynı enstitüde Muhasebe ve Finansman Bilim Dalında Doktora programına başladı.

Halen Atatürk Üniversitesi Erzincan Meslek Yüksekokulunda 1997 yılından beri öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır.